

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΜΟΝΑΔΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Το θέρετρο των Ιησουϊτών στα Καλαμίτσια της Νάξου:
αποκατάσταση και ενσωμάτωσή του στην πολιτιστική ζωή του
νησιού.**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ

ΑΝΕΒΛΑΒΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΠΥΡΓΟΣ - 2018

TECHNOLOGICAL EDUCATIONAL INSTITUTE OF WESTERN GREECE

FACULTY OF MANAGEMENT AND ECONOMY

**DEPARTMENT OF MANAGEMENT, ECONOMICS AND COMMUNICATION IN CULTURAL AND
HOSPITALITY UNITS**

BACHELOR'S THESIS

**Jesuit's resort in Kalamitsia: restauration and integration into the
cultural life of Naxos**

STUDENT NAME

ANEVLAVIS EMMANOUHL

SUPERVISING PROFESSOR

ARGYROPOULOU MARIA

PYRGOS - 2018

Προσοχή!! ^{ΣΧΕΔΙΟ} Το έκτο από το
βιβλιοδετείτε κηρύσσοντας
στο θέμα της πτυχιακής

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΠΕΡΙ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ

Βεβαιώνω ότι είμαι ο συγγραφέας αυτής της εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία.

Επίσης, έχω αναφέρει τις οποίες πηγές από τις οποίες έκανα (κάναμε χρήση δεδομένων, ιδεών η λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες.

Ακόμη δηλώνω ότι αυτή η γραπτή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά και αποκλειστικά και ειδικά για την συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία ότι θα αναλάβω πλήρως τις συνέπειες εάν η εργασία αυτή αποδειχτεί ότι δεν μου/μας ανήκει.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 1

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

Ευκλείδης Ανδραβάνης

892

EA

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 2

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 3

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

Αντί Προλόγου ...

«Αν δεν έχεις κολλήσει τ' αυτί σου σε μια γυμνή πέτρα κάποιου παλιού τοίχου, αν δεν έχεις ακουμπήσει την παλάμη σου σ' ένα αρχαίο μάρμαρο χτισμένο στην πόρτα μιας εκκλησιάς, αν δεν έχεις σύρει τα δάχτυλά σου στα αυλακωτά γράμματα μιας πέτρινης επιγραφής σ' ένα υπέρθυρο σπιτιού, τότε δεν έχεις νιώσει τίποτα από αυτά που μπορεί να σου πει μια καστροπολιτεία. Εκεί, οι πέτρες που ανάμεσά τους φυτρώνει η κάππαρη και τις σκεπάζει το αγιόκλημα, το λιβανισμένο μάρμαρο από αρχαίο και χριστιανικό θυμίαμα, τα δυσκολοδιάβαστα γράμματα του υπέρθυρου έχουν να σου πουν χίλιες δυο ιστορίες. Θα ακούσεις γλώσσες αλλοτινές, γέλια, τραγούδια, ξομολογήσεις, σιγανοψυθιρίσματα κοριτσιών, κουβέντες νιτερέσων, κλάματα, βρισιές, ουρλιαχτά και κραυγές, ποδοβολητά αρματωμένων αλόγων. Θα νιώσεις το μυστήριο του χρόνου, αυτού που πέρασε και αυτού που θα 'ρθει, την ελπίδα για το καθημερινό βίος, τις έγνοιες και τους πόθους των ανθρώπων που έφυγαν πριν χρόνους πολλούς και που πάνω στα αόρατα χνάρια τους περπατάς.

Όλα αυτά μπορείς να τα ζήσεις σε όλες τους τις διαστάσεις και εντάσεις περιδιαβαίνοντας στα στενά του κάστρου της Νάξου, μέσα από τος καμάρες και τα βόλια των παλιών αρχοντικών. Κάπου εκεί παραμονεύει ο Διόνυσος μεθυσμένος από το κρασί του νησιού, προσπαθώντας να πλανέψει την Αριάδνη που γύριζε με τον Θησέα στην Αθήνα από την Κρήτη.

Από κάποιο ξόπορτο προβάλλει κάποιος ξενοντυμένος άρχοντας, με ρούχα φράγκικα από τη Βενετία. Σ' ένα παραθύρι μια κόρη κρυφοκοιτάζοντας απέναντι στο πλάτωμα μπροστά στην Κιουτά Καπέλλα χτενίζει τα μαλλιά της και σιγοτραγουδάει. Είχε πριν λίγο περάσει ένας Γάλλος, ο Γλάουντος, όμορφος νέος με τα στολίδια του και τα σπαθιά του, μισο-έμπορος και μισο-πειρατής, που είχε καταγοητεύσει όλες τις κοπελιές του μπούργκου. Πάρα μέσα, στο άλλο δωμάτιο, η αρχόντισσα η μάνα της, η κυρά Τζουάνα Μινώτου γυναίκα του Αρτέζου Τζανέτου παζάρευε με τον άρχοντα Νικολό Σιγάλα πώς θα του ξεπλήρωνε το χρέος της από τα δανεικά που του 'χε πάρει δίνοντάς του ένα αμπέλι που 'χε στα Καλαμούρια, έξω από το κάστρο.

Τρεις τέσσερις καλόγριες φράγκες ασπροντυμένες βιάζονταν να πάνε να πουν το Άβε Μαρία στην εκκλησιά τους, ενώ πάνω από το βουνό έφτανε ο ήχος της καμπάνας από το μοναστηράκι του Αγιάννη του Χρυσοστόμου για τον εσπερινό. Κάτω στο λιμάνι, απέναντι από την Πορτάρα, βάρκες,

φελούκες, τρεχαντήρια πηγαινοέρχονταν, και μια φρεγάτα βενετσιάνικη είχε μόλις φτάσει φέρνονταςπραμάτειες και ταξιδιώτες.

Εδώ, αυτό το νησί, η Ναξία ή Αξιά, ήταν το κέντρο όλου του Αρχιπελάγου. Γύρω-γύρω όλα τα άλλα, μικρότερα, σαν μικροί δορυφόροι. Εδώ ήταν το πιο πλούσιο αρχοντολόι. Εδώ έφταναν τα εμπορεύματα, εδώ είχαν την έδρα τους οι ξένοι πρόξενοι, από τη Φραγκιά, τη Βενετιά, τη Νάπολη, την Αυστρία ως και τη μακρινή Δανιμαρκία. Εδώ έφταναν και οι φοροεισπράχτορες του σουλτάνου από την Πύλη και οι πατριαρχικοί έξαρχοι από το Πατριαρχείο της Βασιλεύουσας αλλά κι από τα Ιεροσόλυμα. Παπάδες και καλόγεροι για τα μοναστήρια, δάσκαλοι για τα σχολειά, ζωγράφοι για τις εκκλησιές, μαστόροι της πέτρας και του ξύλου, μουσικοί και τραγουδιστάδες...»

A. Τσελίκας

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της πτυχιακής αυτής θα ήθελα να ευχαριστήσω την εποπτεύουσα καθηγήτρια Αργυροπούλου Μαρία για την πολύτιμη βοήθεια και στήριξη που μου παρείχε, την οικογένεια μου καθώς και την αδερφή μου Βασιλική Ανεβλαβή για την βοήθεια που μου έδωσαν. Ακόμη θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κύριο Ιάκωβο Ναυπλιώτη-Σαραντηνό για την παροχή των μελετών και των πληροφοριών που μας έδωσε. Επιπλέον την καθηγήτρια Αλεξοπούλου Αικατερίνη με την οποία ξεκινήσαμε μαζί το θέμα της πτυχιακής αυτής εργασίας.

Περίληψη

Η μελέτη του θέρετρου των Ιησουϊτών στα Καλαμίτσια της Νάξου αποτελεί αντικείμενο της παρούσας πτυχιακής εργασίας. Ο ρόλος του συγκεκριμένου χώρου κατά το παρελθόν αποτέλεσε σημαντικό σημείο αναφοράς της ιστορίας της Νάξου. Αλλά και σήμερα αποτελεί ένα πόρο πολιτισμικής παρακαταθήκης που προκαλεί για την πολιτιστική και τουριστική αξιοποίησή του. Ξεκινώντας από τη διευκρίνιση των όρων και των συνθηκών αλλά και του θεσμικού πλαισίου που αφορούν την πολιτισμική μας κληρονομιά και ακολουθώντας τα ιστορικά μονοπάτια του νησιού της Νάξου, θα σταματήσουμε στα Καλαμίτσια και στο θέρετρο των Ιησουϊτών. Αφού αναδειχθεί περιγραφικά και εικονιστικά ο χώρος, θα ακολουθήσει μια πρόταση για την αξιοποίησή του ως κέντρο πολιτισμικών αναπαραστάσεων. Οι τελευταίες θα λειτουργούν ως πηγές πολιτιστικής παρακαταθήκης και ταυτόχρονα ως εκπαιδευτικά εργαλεία.

Η αποκατάσταση και λειτουργία του θέρετρου αποτελεί μια προσδοκία τόσο των κατοίκων της Νάξου όσο και του Ιδρύματος του Τιμίου Σταυρού.

Λέξεις Κλειδιά

αποκατάσταση, επανάχρηση, μουσειολογία, μουσειογραφία, διοίκηση και διαχείριση πολιτιστικών οργανισμών, πολιτισμικό απόθεμα – πολιτισμική κληρονομιά.

Abstract

The study of the Jesuit Resort (Complex of buildings) in Kalamitsia, Naxos island, is the subject of this dissertation. The role of this site in the past has been an important reference point for the history of Naxos. But today it is also a resource of cultural heritage aiming for a cultural and touristic use. The study is starting with the clarification of the terms and conditions and the institutional framework concerning our cultural heritage, while following the historical paths of the island of Naxos, leads at the research at the Kalamitsia and the Jesuit Palace. Once the space is depicted descriptively and figuratively, a proposal for its use as a center of cultural representations will follow. The latter will act as a source of cultural heritage and at the same time as educational tools.

The rehabilitation and operation of the resort is an expectation both of the inhabitants of Naxos and of the Foundation of the Holy Cross.

Keywords

rehabilitation, reuse, museology, museography, administration and management of cultural institutions, cultural reserve - cultural heritage.

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	5
Περίληψη.....	7
Λέξεις κλειδιά.....	7
Abstract	8
Key words.....	8
Κατάλογος	
Χαρτών.....	12
Κατάλογος	
Σχεδίων.....	12
Κατάλογος Εικόνων.....	13
Εισαγωγή.....	17
Μέρος Πρώτο	
Κεφάλαιο Πρώτο Εννοιολογικοί	
Προσδιορισμοί.....	19
1.1 Πολιτισμικό απόθεμα – Πολιτισμική	
Κληρονομιά.....	19
1.2 Διαχείριση πολιτιστικής κληρονομιάς – Πολιτισμικός	
Τουρισμός.....	20
1.3 Μουσείο.....	23
1.3.1 ICOM –	
UNESCO.....	27
1.3.1.1 Το Ελληνικό Τμήμα.....	30
Κεφάλαιο Δεύτερο Νάξος και Ιστορία	

2.1 Το νησί της	
Νάξου.....	33
2.2 Η Νάξος μέσα από τη	
Μυθολογία.....	35
2.3 Η ιστορία της Νάξου μέχρι την Δ΄	
Σταυροφορία.....	36
2.4 Η ιστορία της Νάξου από την Δ΄ Σταυροφορία μέχρι	
σήμερα.....	37
2.4.1 Η δημιουργία του Δουκάτου του	
Αιγαίου.....	39
2.4.2 Εποχή Crispi (1383-	
1566).....	41
2.4.3 Το δουκάτο υπό Οθωμανική κυριαρχία (1537-1566)	
.....	42
2.4.4 Η Νάξος μετά την ίδρυση του Ελληνικού	
Κράτους.....	43
2.5 Η συμβολή των Ταγμάτων στο	
νησί.....	44
2.6 Οι περιηγητές στην	
Νάξο.....	46
Μέρος Δεύτερο	
Κεφάλαιο	
Τρίτο.....	51
3.1 Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική και Πολεοδομία της Νάξου	
.....	51
3.1.1 Οι πύργοι.....	51
3.1.2 Τα σπίτια της	
Νάξου.....	51
3.2 Το θέρετρο των Ιησουιτών στα	
Καλαμίτσια.....	52

3.3 Ιστορία.....	53
3.4 Περιγραφή.....	55
3.4.1 Κεντρικό κτίριο.....	55
3.4.2 Περιστεριώνας.....	70
3.4.3 Βορειοανατολικός Βοηθητικός χώρος.....	73
3.4.4 Νοτιοανατολικός Βοηθητικός χώρος.....	75
3.5 Κατασκευαστική ανάλυση κτιρίων.....	78
3.6 Σημερινή Κατάσταση κτιρίων.....	79
Κεφάλαιο Τέταρτο Πρόταση Αποκατάστασης συμπλέγματος	
κτιρίων.....	83
4.1 Περιστεριώνας.....	84
4.2 Εξωτερικός προαύλιος χώρος.....	86
4.3 Βορειοανατολικός Βοηθητικός χώρος: Συνεδριακός χώρος.....	87
4.4 Αναστήλωση, καθαρισμός, ανάδειξη πηγής.....	88
4.5 Νοτιοανατολικός Βοηθητικός χώρος.....	88
4.6 Κεντρικό κτίριο.....	90
4.6.1 Χώρος Ισογείου.....	90
4.6.2 Χώρος Λαογραφίας.....	95
4.6.3 Αναψυκτήριο και Τουαλέτες.....	98
4.6.4 Ισόγειο Βόρεια πλευρά.....	99

4.6.5 Επάνω όροφος Βόρεια πλευρά.....	102
4.6.6 Επάνω όροφος Νότια πλευρά.....	107
4.6.7 Υπόγειο.....	109
4.6.8 Νότια πλευρά υπογείου.....	109
4.6.9 Κεντρική αίθουσα υπογείου: Εκπαιδευτική αίθουσα.....	110
4.6.10 Υπόγειο Βορειοδυτική πλευρά: Χώρος αποθήκευσης / πολλαπλών χρήσεων.....	116
4.6.11 Υπόγειο Βορειανατολική πλευρά: Χώρος Γεωλογίας.....	116
Κεφάλαιο Πέμπτο.....	123
5.1 Μελέτη «Τίμου Σταυρού»	123
5.2 Μελέτη ΤΕΙ Πειραιά.....	123
Κεφάλαιο Έκτο.....	125
6.1 Ανάλυση SWOT.....	125
6.2 Χρηματοδοτικά Εργαλεία.....	126
Επίλογος.....	127
Πηγές και Βιβλιογραφία.....	128

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1	Χάρτης Κυκλάδων σ. 33
Χάρτης 2	Χάρτης Νάξου σ. 34
Χάρτης 3	Χάρτης Νάξου έτος 1420 (Γκραβούρα) σ. 47
Χάρτης 4	Χάρτης Νάξου έτος 1590 (Γκραβούρα) σ. 47
Χάρτης 5	Γεωλογικός χάρτης Νάξου σ. 117

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΕΔΙΩΝ

Σχέδιο 1	Κάτοψη του συμπλέγματος των κτιρίων στα Καλαμίτσια σ. 54
Σχέδιο 2	Κάτοψη Ισογείου, στο κέντρο η μεγαλύτερη αίθουσα 5,50X10, στην νότια πλευρά βρίσκονται πέντε διαφορετικοί χώροι, στην βόρεια πλευρά 5 βρίσκονται 5 διαφορετικοί χώροι και το κλιμακοστάσιο που οδηγεί στο υπόγειο σ. 56
Σχέδιο 3	Κάτοψη Ισογείου, νότια πλευρά σ. 58
Σχέδιο 4	Κάτοψη Ισογείου, βόρεια πλευρά σ. 62
Σχέδιο 5	Κάτοψη Επάνω ορόφου, τέσσερις χώροι στην βόρεια πλευρά, τρεις χώροι στην νότια πλευρά σ. 63
Σχέδιο 6	Κάτοψη Επάνω ορόφου βόρειας πλευράς, τέσσερις χώροι, κλιμακοστάσιο όπου συνδέει τον ισόγειο με τον επάνω όροφο και το υψηλότερο επίπεδο σ. 65
Σχέδιο 7	Κάτοψη Επάνω ορόφου νότιας πλευράς, τρεις χώροι, κλιμακοστάσιο που συνδέει το ισόγειο με τα δωμάτια του επάνω ορόφου σ. 66
Σχέδιο 8	Κάτοψη υπογείου, κεντρική αίθουσα, βόρεια πλευρά τρεις χώροι, νότια πλευρά τρεις χώροι σ. 67
Σχέδιο 9	Κάτοψη Υπογείου, νότια πλευρά σ. 69

Σχέδιο 10	Κάτοψη Υπογείου, βόρεια πλευρά σ. 70
Σχέδιο 11	Κάτοψη Περιστεριώνα σ. 73
Σχέδιο 12	Κάτοψη Βορειοανατολικού βοηθητικού χώρου σ. 75
Σχέδιο 13	Κάτοψη Νοτιοανατολικού βοηθητικού χώρου σ. 78
Σχέδιο 14	Κάτοψη Περιστεριώνα σ. 85
Σχέδιο 15	Κάτοψη συμπλέγματος κτιρίων στα Καλαμίτσια σ. 86
Σχέδιο 16	Κάτοψη βορειοανατολικού βοηθητικού χώρου σ. 87
Σχέδιο 17	Κάτοψη νοτιοανατολικού βοηθητικού χώρου σ. 90
Σχέδιο 18	Κάτοψη κεντρικής αίθουσας κεντρικού κτιρίου σ. 91
Σχέδιο 19	Κάτοψη ισογείου, νοτιοδυτική πλευρά σ. 98
Σχέδιο 20	Κάτοψη Ισογείου, νοτιοανατολική πλευρά σ. 99
Σχέδιο 21	Κάτοψη Ισογείου, βορειοανατολική πλευρά σ. 102
Σχέδιο 22	Κάτοψη επάνω ορόφου, βόρεια πλευρά σ. 103
Σχέδιο 23	Κάτοψη επάνω ορόφου, νότια πλευρά σ. 108
Σχέδιο 24	Κάτοψη υπογείου νότια, πλευρά σ. 110
Σχέδιο 25	Κάτοψη υπογείου, κεντρική αίθουσα σ. 116
Σχέδιο 26	Κάτοψη υπογείου, βορειοανατολικός χώρος σ. 121

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1	Φωτογραφία δυτικής πρόσοψης κεντρικού κτιρίου σ. 55
Εικόνα 2	Αεροφωτογραφία δυτικής πρόσοψης κεντρικού κτιρίου σ. 55

Εικόνα 3	Φωτογραφία κεντρικής εισόδου κεντρικού κτιρίου (ανατολική πρόσοψη) σ. 56
Εικόνα 4	Φωτογραφία ισογείου κεντρικής αίθουσας κεντρικού κτιρίου σ. 57
Εικόνα 5	Φωτογραφία κεντρικής αίθουσας ισογείου κεντρικού κτιρίου σ. 57
Εικόνα 6	Φωτογραφία ισογείου νοτιοδυτικού δωματίου κεντρικού κτιρίου σ. 58
Εικόνα 7	Φωτογραφία ισογείου νοτιοανατολικού δωματίου κεντρικού κτιρίου σ. 59
Εικόνα 8	Φωτογραφία ισογείου νοτιοανατολικού δωματίου κεντρικού κτιρίου (κατεστραμμένο δάπεδο επάνω ορόφου) σ. 59
Εικόνα 9	Φωτογραφία ισογείου νοτιοανατολικού δωματίου κεντρικού κτιρίου (κατεστραμμένο δάπεδο επάνω ορόφου) σ. 60
Εικόνα 10	Φωτογραφία ισογείου κεντρικού κτιρίου σ. 60
Εικόνα 11	Φωτογραφία βορειοανατολικών δωματίων κεντρικού κτιρίου σ. 61
Εικόνα 12	Φωτογραφία βορειοανατολικών δωματίων κεντρικού κτιρίου (ανατολική πρόσοψη) σ. 62
Εικόνα 13	Φωτογραφία βορειοανατολικού κλιμακοστασίου που οδηγεί στον επάνω όροφο στην βορειοανατολική πλευρά κεντρικού κτιρίου σ. 63
Εικόνα 14	Φωτογραφία βορειοανατολικών δωματίων κεντρικού κτιρίου (κατεστραμμένο δάπεδο επάνω ορόφου βορειοανατολικής πλευράς) σ. 64
Εικόνα 15	Φωτογραφία επάνω ορόφου βορειοανατολικών δωματίων κεντρικού κτιρίου (κατεστραμμένη οροφή) σ. 64
Εικόνα 16	Φωτογραφία κλιμακοστασίου που οδηγεί στο υπόγειο του κεντρικού κτιρίου σ. 66
Εικόνα 17	Φωτογραφία νότιου τμήματος υπογείου σ. 67
Εικόνα 18	Φωτογραφία νοτιοδυτικού ανοίγματος υπογείου σ. 68

Εικόνα 19	Φωτογραφία βόρειου τμήματος υπογείου σ. 68
Εικόνα 20	Φωτογραφία βορειοανατολικού δωματίου στο υπόγειο κεντρικού κτιρίου σ. 69
Εικόνα 21	Φωτογραφία περιστεριώνα ανατολική πρόσοψη σ. 70
Εικόνα 22	Φωτογραφία περιστεριώνα ανατολική πρόσοψη σ. 71
Εικόνα 23	Φωτογραφία εσωτερικό περιστεριώνα σ. 71
Εικόνα 24	Φωτογραφία εσωτερικό περιστεριώνα σ. 72
Εικόνα 25	Φωτογραφία εσωτερικό περιστεριώνα σ. 72
Εικόνα 26	Φωτογραφία νότιας πρόσοψης βορειοανατολικού βοηθητικού χώρου σ. 73
Εικόνα 27	Φωτογραφία εσωτερικού τμήματος βορειοανατολικού βοηθητικού χώρου σ. 74
Εικόνα 28	Φωτογραφία εσωτερικού τμήματος βορειοανατολικού βοηθητικού χώρου (δυτικός τοίχος) σ. 74
Εικόνα 29	Φωτογραφία δυτικού τμήματος βορειοανατολικού βοηθητικού χώρου σ. 75
Εικόνα 30	Φωτογραφία βόρειας πρόσοψης νοτιοανατολικού βοηθητικού χώρου σ. 76
Εικόνα 31	Φωτογραφία εσωτερικού τμήματος νοτιοανατολικού βοηθητικού χώρου σ. 76
Εικόνα 32	Φωτογραφία εσωτερικού τμήματος νοτιοανατολικού βοηθητικού χώρου σ. 77
Εικόνα 33	Φωτογραφία νοτιότερου τμήματος νοτιοανατολικού βοηθητικού χώρου σ. 77

Εικόνα 34	Φωτογραφία εσωτερικού τμήματος βορειοανατολικού βοηθητικού χώρου σ. 79
Εικόνα 35	Φωτογραφία εσωτερικού τμήματος νοτιοανατολικού βοηθητικού χώρου σ. 80
Εικόνα 36	Φωτογραφία εσωτερικού τμήματος βορειοανατολικού βοηθητικού χώρου σ. 80
Εικόνα 37	Αεροφωτογραφία ανατολικής πρόσοψης κεντρικού κτιρίου σ. 81
Εικόνα 38	Αεροφωτογραφία κεντρικού κτιρίου σ. 82
Εικόνα 39	Φωτογραφία εσωτερικού τμήματος νοτιοανατολικού βοηθητικού χώρου σ. 82

Εισαγωγή

Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο όρος "Πολιτιστική Κληρονομιά" αναφέρεται σε *μνημεία, ομάδες κτισμάτων και χώρων με ιστορική, αισθητική, αρχαιολογική, επιστημονική, εθνολογική ή ανθρωπολογική αξία*, και ταυτόχρονα αποδεχόμενοι ότι όταν μιλάμε για πολιτιστική κληρονομία δεν αναφερόμαστε μόνο σε μουσειακά αντικείμενα αλλά και σε σημαντικά οικοδομικά συγκροτήματα ή αυτοτελή οικοδομήματα, σε τόπους, μνημεία, έντυπο και χειρόγραφο υλικό, θέατρα, τέχνες κ.λπ. που συνθέτουν το πολιτιστικό απόθεμα μίας χώρας, θα προχωρήσουμε στην παρακάτω μελέτη περίπτωσης του θέρετρου των Ιησουιτών στα Καλαμίτσια της Νάξου. Η παρουσίαση του ρόλου που διαδραμάτισε μέσα στους αιώνες, αλλά και η παρουσίαση της σημερινής του εικόνας αποτελούν το αρχικό μέλημα αυτής της μελέτης. Αφού καταγραφούν οι πληροφορίες που ήρθαν στη διάθεσή μας όσο από βιβλιογραφικές πηγές όσο και από επιτόπια μελέτη για την θέση του θέρετρου, το μέγεθος των κτιρίων, την αρχιτεκτονική του δομή καθώς και την σημερινή του κατάσταση, θα πραγματοποιηθεί η μελέτη - πρόταση για την δημιουργία ενός πολιτιστικού, εκπαιδευτικού κέντρου το οποίο θα περιλαμβάνει διάφορες θεματικές, με σκοπό την ένταξη του στην σημερινή πολιτισμική, κοινωνική ζωή του νησιού.

Η παρούσα εργασία με τίτλο «Το θέρετρο των Ιησουιτών στα Καλαμίτσια της Νάξου: αποκατάσταση και ενσωμάτωσή του στην πολιτιστική ζωή του νησιού» έχει ως σκοπό την ανάδειξη του συμπλέγματος αυτών των κτιρίων καθώς και παρουσίαση μίας πρότασης δημιουργίας ενός πολιτιστικού εκπαιδευτικού κέντρου. Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει το πρώτο και το δεύτερο κεφάλαιο και το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τα κεφάλαια τρίτο, τέταρτο, πέμπτο και έκτο. Το δεύτερο μέρος αποτελεί και τον κεντρικό άξονα της μελέτης. Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο προσδιορίζονται εννοιολογικά οι όροι που σχετίζονται με το προς εξέταση θέμα και γίνεται συνοπτική αναφορά στο θεσμικό πλαίσιο διαχείρισης της πολιτισμικής κληρονομιάς. Στο δεύτερο κεφάλαιο καταγράφεται η ιστορία της Νάξου από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι σήμερα καθώς και περισσότερες λεπτομέρειες για την περίοδο της Βενετοκρατίας στο Αιγαίο που είναι η περίοδος όπου κτίστηκε το θέρετρο των Ιησουιτών. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά για την ιστορία του θέρετρου, τον ρόλο του είχε στο νησί, την κατασκευαστική δομή του καθώς και την σημερινή του κατάσταση. Στο τέταρτο κεφάλαιο αναπτύσσεται η πρόταση για την δημιουργία του κέντρου, όπου αναγράφονται λεπτομέρειες για τις θεματικές που θα δημιουργηθούν καθώς

και τι θα περιλαμβάνει ο κάθε χώρος ξεχωριστά. Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά σε προγενέστερες μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί για το συγκεκριμένο χώρο. Τέλος στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η κατάρτιση σχεδίου δράσης που αφορά την πρόταση.

Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι η συγκεκριμένη πρόταση αποτελεί τη συνέχεια μιας σκέψης που έγινε με συντοπίτες και ταυτόχρονα αποτελεί την αρχή για την κατάρτιση μιας πιο ενδεδειγμένης και εμπειριστατωμένης μελέτης με τη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων επιστημονικών πεδίων. Παραμένει η ευχή και η προσδοκία να είναι μια πρώτη σκέψη για την ανάδειξη και αξιοποίηση του τόσο σημαντικού μνημείου του χωριού μου.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Κεφάλαιο Πρώτο: Εννοιολογικοί προσδιορισμοί

Η εξέταση του θέρετρου των Ιησουιτών στα Καλαμίτσια ως πολιτισμικό απόθεμα και η μουσειολογική μελέτη για την ανάδειξη του ως κέντρου πολιτισμικών αναπαραστάσεων απαιτεί αρχικά την αποσαφήνιση των όρων και των θεωρητικών πεδίων μέσα στα οποία θα κινηθεί η μελέτη.

1.1. Πολιτισμικό απόθεμα – Πολιτισμική Κληρονομιά

Ο όρος "Πολιτιστική Κληρονομιά" αναφέρεται σε *μνημεία, ομάδες κτισμάτων και χώρων με ιστορική, αισθητική, αρχαιολογική, επιστημονική, εθνολογική ή ανθρωπολογική αξία*. Γίνεται φανερό ότι όταν μιλάμε για πολιτιστική κληρονομιά δεν αναφερόμαστε μόνο σε μουσειακά αντικείμενα αλλά και σε σημαντικά οικοδομικά συγκροτήματα ή αυτοτελή οικοδομήματα, σε τόπους, μνημεία, έντυπο και χειρόγραφο υλικό, θέατρα, τέχνες κ.λπ. που συνθέτουν το πολιτιστικό απόθεμα μίας χώρας. Όλοι αυτοί οι πολιτισμικοί πόροι αποτελούν σε όρους οικονομίας τις πρώτες ύλες και τα αγαθά που βρίσκονται στις αποθήκες μίας εταιρίας – στην περίπτωση μας στις αποθήκες της χώρας μας – ως αποτέλεσμα μίας παραγωγικής διαδικασίας και είναι διαθέσιμα ή προετοιμάζονται προς πώληση – στην περίπτωση μας είναι αποτέλεσμα μίας πολιτισμικής διαδικασίας μέσα στους αιώνες και έχουν αναδειχθεί είτε μέσω της αρχαιολογικής σκαπάνης είτε μέσω της αναζήτησης, τεκμηρίωσης και καταγραφής. Η «πώληση» τους θα πραγματοποιηθεί μέσω της διαμόρφωσης στρατηγικών πολιτιστικού τουρισμού. Έτσι μιλάμε για πολιτισμικό απόθεμα και στρατηγικές τουριστικής πολιτιστικής ανάπτυξης (Γαβρά, 2004, σ.152). Η Συνθήκη για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση της UNESCO στις 16 Νοεμβρίου 1972. Από τότε τα κράτη παγκοσμίως, αναγνωρίζουν ότι οι χώροι που βρίσκονται στην εθνική επικράτειά τους και έχουν εγγραφεί στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, αποτελούν, με κάθε επιφύλαξη της εθνικής κυριαρχίας και των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, παγκόσμια κληρονομιά «για την προστασία της οποίας είναι υπεύθυνη η διεθνής κοινότητα, που πρέπει να εργαστεί ως σύνολο για αυτό τον σκοπό». Παράλληλα στόχος της UNESCO, όλο και

περισσότερες χώρες να υπογράψουν την Συνθήκη του 1972 για να εξασφαλίσουν την προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς τους αλλά και να δημιουργηθούν συστήματα ελέγχου όπου θα γίνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα αναφορά για την κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι χώροι που έχουν ενταχθεί στον κατάλογο της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς στην κάθε επικράτεια. Επίσης, η UNESCO στηρίζει τα κράτη για να προστατεύσουν τους χώρους αυτούς παρέχοντας τεχνική βοήθεια, επαγγελματική εκπαίδευση καθώς και έκτακτη οικονομική βοήθεια σε χώρους που βρίσκονται σε άμεσο κίνδυνο.

Τα μνημεία που απαρτίζουν τον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς επιλέγονται και εγκρίνονται βάσει της αξίας τους ως τα καλύτερα παραδείγματα της δημιουργικής ευφυΐας του ανθρώπου. Αποτελούν τεκμήρια μιας σημαντικής ανταλλαγής ανθρώπινων αξιών και παρέχουν μια μοναδική ή τουλάχιστον εξαιρετική μαρτυρία μιας πολιτισμικής παράδοσης ή ενός πολιτισμού που ζει ακόμα ή έχει εξαφανισθεί. Συνδέονται άμεσα με στάδια της ανθρώπινης ιστορίας και αποτελούν τμήμα της κοινής κληρονομιάς της ανθρωπότητας.

1.2. Διαχείριση πολιτιστικής κληρονομιάς – Πολιτισμικός Τουρισμός.

Με τον όρο αρχαιολογική κληρονομία εκτός από το «παρελθόν» όπου καλύπτονται όλες οι ανθρώπινες δραστηριότητες, εντάσσονται και άλλες δραστηριότητες που σχετίζονται με το παρελθόν όπως αρχαιολογικές ανασκαφές, μουσεία, κτίρια, ιστορικές πόλεις, φυσικά τοπία κ.α. Όλα αυτά τα στοιχεία συνδέονται και προάγουν τον πολιτισμό. Οι αρχαιολογικοί χώροι και ιδιαίτερα τα μουσεία, ως χώροι ανάδειξης πολιτισμικής κληρονομιάς, όλων των ειδών έχουν ως σκοπό την προώθηση, την ανάδειξη των συλλογών και εκθεμάτων τα οποία τα απαρτίζουν. Τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια για την προσέλκυσή όλο και περισσότερων επισκεπτών καθώς και την αλλαγή στον τρόπο ερμηνείας των αντικειμένων. Όταν ξεκίνησε η εδραίωση των μουσείων η ερμηνεία των αντικειμένων δινόταν στους επισκέπτες ως μία αυθεντική άποψη που δεν επιδέχεται αμφισβήτησης ή εμπλοκής του ίδιου του επισκέπτη και έκφρασης υποκειμενικής ερμηνείας. Παρουσιάζονταν πληροφορίες οι οποίες προβάλλονταν από την πλευρά των σχεδιαστών των εκθέσεων. Δηλαδή δεν υπήρχε η δυνατότητα ο επισκέπτης να διαμορφώσει την δική του ξεχωριστή ερμηνεία. Η εκθεσιακή εμπειρία του επισκέπτη ήταν μονοδιάστατη. Τα τελευταία χρόνια αυτό τείνει να αλλάξει όχι μόνο προς την ερμηνεία αλλά και στην προσέλκυση του κοινού στους χώρους που προάγουν τον πολιτισμό. Μέσω της καλύτερης προώθησης τόσο

του μουσείου, των μνημείων και των αρχαιολογικών χώρων εν γένει στην ευρύτερη κοινωνία όσο και των δυνατοτήτων που αυτά μπορούν να παρέχουν στον επισκέπτη, σε ελκυστικότερους προορισμούς που μπορούν να παρέχουν πολύ περισσότερες υπηρεσίες από ότι τον προηγούμενο αιώνα. Ακόμη μέσω ενός ερμηνευτικού μηχανισμού δίνεται πλέον η δυνατότητα στον επισκέπτη να αποκτά μία πιο ενεργητική θέση όταν βρίσκεται απέναντι σε ένα μνημείο, σε ένα αρχαιολογικό χώρο ή και στα εκθέματα των μουσείων. Το τελευταίο πραγματώνεται μέσω διαφόρων εκπαιδευτικών προγραμμάτων που διοργανώνονται από τους φορείς και τις υπηρεσίες.

Η ύπαρξη πληθώρας πολιτισμικών πόρων σε ένα τόπο γεννά και την ανάγκη του σχεδιασμού και προγραμματισμού της τουριστικής του ανάπτυξης. Ουσιαστικός στόχος μίας τέτοιας ανάπτυξης είναι η ένταξη στην κοινωνική παραγωγική δομή της περιοχής του πολιτισμικού αποθέματος, με την παράλληλη φυσικά προστασία τόσο του ίδιου όσο και του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής (Σωπασή, 2007). Αν θέλαμε να ορίσουμε τον πολιτισμικό τουρισμό, θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι μία εναλλακτική μορφή τουρισμού που δραστηριοποιείται κυρίως στην γνωριμία των επισκεπτών με τα μουσεία, τους αρχαιολογικούς χώρους, την ιστορία και γενικότερα με όλους τους πολιτιστικούς πόρους του τόπου υποδοχής. Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι στους πολιτιστικούς πόρους περιλαμβάνονται εκτός των παραπάνω και θρησκευτικές δοξασίες και πεποιθήσεις και όψεις του τρόπου ζωής των ντόπιων κατοίκων με τον πολιτισμό τους αλλά και φυσικοί πόροι. Παρατήσετε παρακάτω ο πίνακας των Καραγιάννη και Έξαρχου με μία κατηγοριοποίηση των πολιτιστικών πόρων (Καραγιάννης - Έξαρχος, 2006, σσ. 306-307).

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ		
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΙ	ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ	ΆΛΛΟΙ ΠΟΡΟΙ
<ul style="list-style-type: none"> • Ναοί χριστιανικοί, μουσουλμανικοί, βουδιστικοί, συναγωγές • Παρεκκλήσια • Τάφοι • Βωμοί • Προσκυνήματα 	<ul style="list-style-type: none"> • Κάστρα • Οχυρά • Ιστορικά κτήρια • Ιστορικές οικίες • Τόποι γέννησης ιστορικών προσώπων • Ιστορικές τοποθεσίες • Αγροικίες • Αρχοντικά • Χωριά • Πόλεις • Λαϊκές παραδόσεις • Μουσεία αρχαιολογικά, εθνολογικά, λαογραφικά, μοντέρνας τέχνης • Φυσικά μνημεία • Τεχνολογικά μνημεία • Αρχαιολογικοί τόποι • Ερείπια παλαιών εποχών • Διατηρητέα κτίρια • Τόποι όπου έγιναν μάχες • Αρχαίες οδοί • Αρχαία μονοπάτια 	<ul style="list-style-type: none"> • Εθνικές γιορτές • Πολιτισμός ντόπιων (χορός, ενδυμασία, γλώσσα, διάλεκτος, φαγητό, ποτά, μουσική, τέχνη, εργασία, βιομηχανία, βιοτεχνία, οικοτεχνία, χειροτεχνήματα) • Αρχαιολογικοί τόποι • Τόποι διάσημων κατοίκων • Τοποθεσίες γυρισμάτων (κινηματογραφικών ταινιών, τηλεοπτικών σειρών) • Λαϊκές τοπικές παραδόσεις

Σύμφωνα με τον Μ. Σφακιανάκη κύρια χαρακτηριστικά του πολιτιστικού τουρισμού είναι:

- *Ο μορφωτικός του χαρακτήρας.*
- *Συνδέεται με τις έννοιες της πολιτιστικής κληρονομιάς και του πολιτιστικού πλούτου του τουριστικού προορισμού, τα συστατικά στοιχεία των οποίων χρησιμοποιεί ως τουριστικά προϊόντα.*
- *Συντελεί στην προβολή των χαρακτηριστικών του πολιτισμού του τουριστικού προορισμού και προκαλεί την ανάπτυξη, αναβίωση και προστασία των πολιτιστικών στοιχείων από τα οποία και αυτός εξαρτάται.*

- Αναπτύσσεται παράλληλα με άλλες μορφές τουρισμού.
- Θεωρείται φιλική προς το περιβάλλον μορφή τουρισμού, αφού απαραίτητη προϋπόθεση ανάπτυξής του είναι η προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, προστασία που αυτή καθεαυτή θεωρείται πολιτιστική ενέργεια.
- Προϋπόθεση ανάπτυξής του είναι η ευαισθητοποίηση του τοπικού πληθυσμού και των τουριστικών φορέων και η εκπαίδευσή τους στον κανονικό τρόπο διαχείρισης και προστασίας του πολιτιστικού πλούτου και τη διάθεση των πολιτιστικών προϊόντων (Σφακιανάκης, 2000, σ. 294).

1.3. Μουσείο

Περιδιαβαίνοντας στα μονοπάτια της ιστορίας διαπιστώνουμε ότι το μουσείο έχει μια μακραίωνη πορεία μέχρι να πάρει τη σημερινή του μορφή ως πολυδύναμος και πολυδιάστατος πολιτιστικός οργανισμός. Οφείλει το όνομά του στην αρχαία ελληνική μυθολογία, συγκεκριμένα στις Εννέα Μούσες. Ο μύθος αναφέρει ότι ήταν κόρες του Δία και της Μνημοσύνης και δώρισαν τις χάρες που είχε η κάθε μία στους θεούς και τους ανθρώπους.

Στην αρχαιότητα το μουσείο ήταν ένα ιερό αφιερωμένο στη λατρεία των Μουσών (Αθασοπούλου – Γλυτσή – Χαμπούρη/Ιωαννίδου, 2002, σ. 246) και εκεί καλλιεργούνταν οι Τέχνες και τα Γράμματα, η Μουσική και η Φιλοσοφία. Ο ρόλος του μουσείου-ιερού στην αρχαία Ελλάδα αποτελεί ένα χώρο που συνδέονται οι Τέχνες, τα γράμματα και οι επιστήμες με σκοπό την πνευματική καλλιέργεια του ανθρώπου. Παράλληλα οι χώροι αυτοί διαμορφώνονταν ώστε να αποτελούν διδακτικά και επιστημονικά κέντρα όπου είχαν διεξαχθεί φιλοσοφικές συζητήσεις και μελέτες έρευνας. Τον 4^ο αιώνα π.Χ το Λύκειο του Αριστοτέλη στην Αθήνα λειτούργησε ως μία σχολή-μουσείο στο οποίο δραματοποιήθηκαν μελέτες και έρευνες με βάσει τις επιστημονικές παρατηρήσεις. Από εκείνη την περίοδο τέθηκαν οι βάσεις της ρητορικής και φιλοσοφικής αναζήτησης από τον Αριστοτέλη και τον Πλάτωνα.

Το 290 π.Χ, κατά την περίοδο των ελληνιστικών χρόνων, ο Πτολεμαίος Α΄ (367-283 π.Χ) έκτισε το Μουσείο της Αλεξάνδρειας, το οποίο κατασκευάστηκε με σκοπό να αποτελεί μία νέα εκδοχή του Λυκείου του Αριστοτέλη. Στόχος αυτού του χώρου ήταν να δημιουργηθεί ένα ερευνητικό κέντρο στο οποίο λειτουργούσε αστροσκοπείο, ερευνητικά εργαστήρια καθώς και

βιβλιοθήκη. Ο αρχιτεκτονικός τύπος του χώρου αυτού έμοιαζε με αρχαιοελληνικό ιερό, ενώ περιμετρικά στο εσωτερικό του υπήρχαν πολύτιμα έργα τέχνης και αγάλματα (Αθανασοπούλου – Γλυτσή – Χαμπούρη/Ιωαννίδου, 2002, σ. 247).

Από τον 4^ο μέχρι και τον 14^ο αιώνα παρατηρείται μία κάμψη στην δημιουργία των Ευρωπαϊκών μουσείων κυρίως λόγω των συνεχών πολέμων και τις συνθήκες διαβίωσης. Ακόμη αυτό που παρατηρείται είναι η δημιουργία ιδιωτικών συλλογών έργων τέχνης και πολύτιμων αντικειμένων κατά την διάρκεια των ρωμαϊκών χρόνων όπου φυλάσσονταν σε ναούς. Επιπλέον κατά την διάρκεια του Μεσαίωνα οι συλλογές εμπλουτίστηκαν από χειρόγραφα της εκκλησίας που συλλέγονταν από μοναστήρια.

Τον 15^ο αιώνα, λόγω της Ιταλικής Αναγέννησης, αποτέλεσε μία περίοδο όπου ο άνθρωπος στράφηκε προς τα γράμματα, τις τέχνες και τις επιστήμες. Ο κύριος στόχος ήταν η επίτευξη του “homo universalis”, δηλαδή του ανθρώπου πανεπιστήμων. Οι ιδιωτικές συλλογές έργων τέχνης μπορούσαν να μελετηθούν και να ερευνηθούν ακόμη ήταν προσβάσιμες από βασιλιάδες, ευγενείς και εκλεκτούς επισκέπτες. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να διατηρηθεί και να διαβρωθεί ο εκπαιδευτικός χαρακτήρας των συλλογών.

Μέχρι τα τέλη του 17^{ου} αιώνα οι συλλογές ήταν προσβάσιμες μόνο από βασιλιάδες και ευγενείς. Στις αρχές του 17^{ου} αιώνα αυτό έμελλε να αλλάξει και οι βασιλικές και εκκλησιαστικές συλλογές «άνοιξαν» προς το ευρύ κοινό. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα τον 18^ο αιώνα την έναρξη ίδρυσης των πρώτων δημοσίων μουσείων όπως το μουσείο του Λούβρου και το Βρετανικό μουσείο στην Αγγλία. Ακόμη μεγάλες ιδιωτικές συλλογές, όπως η συλλογή Uffizi της Φλωρεντίας, δωρίστηκαν στο κράτος της Ιταλίας, ενώ κατοικίες βασιλιάδων, όπως το Schloss Belvedere της Αυστρίας μετατράπηκαν σε αίθουσες Τέχνης (Αθανασοπούλου – Γλυτσή – Χαμπούρη/Ιωαννίδου, 2002, σ. 265).

Ο θεσμός του μουσείου άρχισε να καθιερώνεται κατά την διάρκεια του 19^{ου} αιώνα. Ακόμη ξεκίνησε να προβάλλεται ως χώρος διαμόρφωσης εθνικής συνείδησης των πολιτών κάθε κράτους, καθώς και χώρος διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε χώρας. Στα πλαίσια του αρχιτεκτονικού ρεύματος του Νεοκλασικισμού και της αναβίωσης της αρχαιοελληνικής

τέχνης, στις χώρες της Γαλλίας και της Γερμανίας, τα μουσεία κατασκευάστηκαν σύμφωνα με την αρχιτεκτονική της αρχαίας Ελλάδας με σκοπό να προκαλούν θαυμασμό και δέος.

Το 1825 με προτροπή του Παπαφλέσσα όπου καλεί τις τοπικές αρχές να συγκεντρώσουν και να αποθηκεύσουν τις αρχαιότητες στα σχολεία: «...δια ν' αποκτήση, με τον καιρόν, παν σχολείον το Μουσείον του, πράγμα αναγκαιότατον δια την ιστορίαν, δια την ανακάλυψιν των αρχαίων ονομασιών των πόλεων και τόπων, δια την γνώρισιν της δεξιότητος των προγόνων μας, και δια την υπόληψιν την οποίαν δικαίως έχουσιν εις τα τοιαύτρα τα σοφά της Ευρώπης έθνη, οι οποίοι μας μέμφονται, διότι τα χαρίζομεν ή τα πωλούμεν αντί μικρού τιμήματος εις τους θαμίζοντας εις την Ελλάδα περιηγητάς των».

Στο διάταγμα του 1885 «Περί διοργανισμού των εν Αθήναις Μουσείων»(Ακροπόλεως και ΕΑΜ), αναφέρεται ότι: «Η ίδρυσις των Μουσείων σκοπόν έχει την διδασκαλίαν και σπουδήν της αρχαιολογίας και την γενικήν διάδοσιν αρχαιολογικών γνώσεων και ανάπτυξιν έρωτος προς τας καλές τέχνας... προς τούτο, τα έργα πρέπει να εκτίθενται «ευπρεπώς», να κατατάσσονται «κατά τας διαφόρους εποχάς της αναπτύξεως της τέχνης».

Την ίδια περίοδο στην Ελλάδα δημιουργούνται τα πρώτα σημαντικά μουσεία της χώρας όπως είναι το Μουσείο της Ακρόπολης το 1874, το Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας το 1875, το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο το 1886, καθώς και η Εθνική Πινακοθήκη το 1900 (Γλυτσή – Ζαφειράκου – Κακούρου/Χρόνη – Πικοπούλου/Τσολάκη, 2002, σ. 22.).

Την περίοδο 1829 με 1909 είναι η πρώτη μεγάλη περίοδο όπου στην χώρα της Ελλάδας δημιουργούνται μουσεία. Από το 1829 μέχρι και το 1874 έγιναν προσπάθειες για περισυλλογή και φύλαξη αρχαιοτήτων σε μουσεία. Δεν υπήρχε κανένα πρόγραμμα ανάπτυξης μουσείων. Το 1874-1900 ήταν η περίοδος όπου διαμορφώθηκαν και οργανώθηκαν τα μεγάλα αθηναϊκά μουσεία καθώς και μουσεία στην περιφέρεια. Δημιουργήθηκαν οι βάσεις για την ανάπτυξη νέων μουσείων. Ένα από τα βασικά προβλήματα αποτέλεσε η έλλειψη προσωπικού. Τα επόμενα δέκα χρόνια (1900-1909) αποτέλεσε μία πολύ εποικοδομητική δεκαετία για τα μουσεία στην Ελλάδα. Υπήρξε μία σταθερή ανάπτυξη νέων μουσείων, οι μουσειακές πρακτικές βελτιώθηκαν, διορίστηκε μόνιμο προσωπικό. Ιδρύθηκαν 16 νέα μουσεία από τα οποία τα 14 στεγάστηκαν σε ειδικά κτίρια όπου χρηματοδοτήθηκαν από την Αρχαιολογική Εταιρία (Η Α.Ε ιδρύθηκε το

1837). Η περίοδος 1909 με 1940 αποτέλεσε μία περίοδο ύφεσης λόγω των παγκοσμίων πολέμων που διαδραματίστηκαν εκείνα τα χρόνια. Κατά την περίοδο του 20^{ου} αιώνα ξεκίνησε η δημιουργία πολυάριθμων μουσείων στην Αμερική και στην Ευρώπη, ενώ παράλληλα δημιουργούνται και νέες κατηγορίες μουσείων όπως τα μουσεία Επιστημών και Τεχνολογίας, τα μουσεία Φυσικής Ιστορίας, Σύγχρονης Τέχνης κ.λ.π.. (G. H. Riviere, Paris, Dunot, 1989, p.83).

Σύμφωνα με τον ορισμό του μουσείου που διατυπώθηκε από το Διεθνές Συμβούλιο των Μουσείων ICOM (International Council of Museums), το μουσείο είναι ένα «Μόνιμο ίδρυμα στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της, ανοιχτό στο κοινό, που ερευνά τα υλικά αντικείμενα των ανθρώπων και του περιβάλλοντός τους, αποκτά αυτά τα αντικείμενα, τα διατηρεί, τα ερμηνεύει και πρωτίστως τα εκθέτει προς όφελος του κοινού, κυρίως μέσα από διαδικασίες μελέτης, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας» (Σκαλτσά, 2007, σ. 117).

Με βάση τον ορισμό αυτό, που ακολουθείται από τα περισσότερα κράτη, γίνεται μία προσπάθεια αποδέσμευσης του μουσείου από τον εγκυκλοπαιδικό χαρακτήρα που κατείχε στο παρελθόν. Γίνεται προσπάθεια για υιοθέτηση της ιδέας ότι το μουσείο αποτελεί έναν πολυδιάστατο οργανισμό με έντονο κοινωνικό χαρακτήρα. Γίνεται συνδυασμός μεταξύ συλλογής και έκθεσης των έργων τέχνης με σκοπό την έρευνα, την μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία των επισκεπτών, πολιτών. Ενδιαφέρον αποτελεί ότι η νέα αντίληψη για την λειτουργία των μουσείων του 20^{ου} αιώνα φαίνεται να αποτελεί συνέχεια του Λυκείου του Αριστοτέλη στην Αρχαία Ελλάδα. Σήμερα όπως και τότε ο χώρος του μουσείου συνδυάζει την έρευνα με σκοπό την εκπαίδευση, την ψυχαγωγία καθώς και την αισθητική απόλαυση των εκθεμάτων.

Παρατηρείται ότι ο ρόλος του μουσείου αλλάζει σε μεγάλο βαθμό με την πάροδο των χρόνων. Το μουσείο αποτέλεσε χώρο συγκέντρωσης, αποθήκευσης και ασφαλούς φύλαξης αντικειμένων μέχρι τα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Μετέπειτα ο χαρακτήρας του μουσείου έγινε αντικειμενοκεντρικός, δηλαδή ο μοναδικός σκοπός του ήταν η παράθεση και η ανάδειξη των αντικειμένων. Χρειάστηκε πολύς χρόνος για να περάσουμε από την απλή έκθεση των αντικειμένων στις ανάγκες του επισκέπτη. Το τέλος του 20^{ου} αιώνα έφερε και μια ριζική μεταβολή στο σχεδιασμό αλλά και στον σκοπό των μουσείων. Η απόδοση της καλύτερης μουσειακής εμπειρίας στον επισκέπτη αποτελεί τον κεντρικό άξονα και πλέον ο χαρακτήρας του

μουσείου γίνεται ανθρωποκεντρικός, χωρίς βέβαια να υποβαθμίζεται ο ρόλος των αντικειμένων. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο μάλιστα, εμφανίζεται η ανάγκη για ενσωμάτωση του μουσείου στην κοινωνία καθώς και διαμόρφωση ταυτότητας κάθε μουσείου προς το κοινό.

Γίνεται φανερό λοιπόν ότι παλαιότερα τα μουσεία λειτουργούσαν ως θησαυροφυλάκια πολιτισμικών προϊόντων. Σήμερα προωθούν την ανταλλαγή ιδεών και τέχνης συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της κοινωνίας και γίνονται μέτοχοι στην παιδευτική διαδικασία. Έτσι διαμορφώνουν μία άλλη σχέση πολιτισμού και επισκέπτη, πιο κοντινή, πιο οικία. Την ίδια στιγμή βέβαια γίνεται λόγος για εμπορευματοποίηση του πολιτισμού, για υιοθέτηση και κατήλωση πολιτισμικών συμβόλων και πολλές φορές μέσω της διαπολιτισμικότητας ή αλλιώς μέσω του διεθνισμού της κουλτούρας, διαμορφώνεται ένα άλλο σκηνικό που μπορεί να δημιουργήσει νέες προοπτικές ή νέους κινδύνους.

1.3.1. ICOM – UNESCO

Η πρόταση η οποία θα αναφερθεί σε παρακάτω κεφάλαιο αφορά την δημιουργία ενός πολιτιστικού, εκπαιδευτικού κέντρου στο νησί της Νάξου. Το κέντρο αυτό θα προάγει τον πολιτισμό και τα πολιτιστικά δρώμενα του νησιού και θα υπάρχει ένας εκπαιδευτικός χαρακτήρας. Το κέντρο εντάσσεται στους οργανισμούς φορείς που περιλαμβάνει ο ορισμός το ICOM. Οπότε υπάρχουν κάποιες προδιαγραφές και κανόνες που πρέπει να τηρούνται με βάση τον οργανισμό του ICOM

Η UNESCO είναι ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) όπου ιδρύθηκε στις 16 Νοεμβρίου 1945¹. Από τότε προσφέρει ειδικές, εξειδικευμένες υπηρεσίες του στους τομείς αυτούς σε όλο τον πλανήτη. Η Εκπαίδευση, οι Κοινωνικές και οι Φυσικές Επιστήμες, ο Πολιτισμός και η Επικοινωνία είναι τα μέσα με τα οποία υπηρετεί και υποστηρίζει τις ανθρώπινες αξίες, με στόχο την ευημερία του ανθρώπου σε ένα ειρηνικό κόσμο. Η UNESCO λειτουργεί ως ένα παγκόσμιο εργαστήριο ιδεών και βοηθάει στην προώθηση της διεθνούς συνεργασίας θέτοντας τα πρότυπα σύναψης διεθνών συμφωνιών επί διαφόρων ζητημάτων τα οποία ανακύπτουν στις σύγχρονες κοινωνίες. Ο Οργανισμός επίσης διευθετεί την διάδοση και

¹ <https://unesco-hellas.org/>

την ανταλλαγή πληροφοριών και γνώσης, ενώ παράλληλα προσφέρει βοήθεια στα κράτη μέλη ώστε να αποκτήσουν τις κατάλληλες προϋποθέσεις, προκειμένου να υπηρετούν τους θεσμούς και τελικά τον άνθρωπο στις τοπικές κοινωνίες.

Το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM)² ιδρύθηκε τον Νοέμβριο του 1946 ως μη κυβερνητικός οργανισμός από λίγους αρχικά επαγγελματίες μουσείων - αρχαιολόγους, ιστορικούς της τέχνης, μουσειολόγους, συντηρητές κ.ά. - που αγωνιούσαν για την τύχη της παγκόσμιας πολιτισμικής κληρονομιάς μετά τις καταστροφές που είχε υποστεί στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Η UNESCO στήριξε εξ αρχής το ICOM προσφέροντάς του στέγη στο κτήριό της στο Παρίσι. Το 1951 ξεκίνησαν μαζί το πρόγραμμα "Σταυροφορία των Μουσείων", που βοήθησε και εδραίωσε τον εκπαιδευτικό ρόλο των μουσείων. Το 1977, καθιερώθηκε η 18η Μαΐου ως Διεθνής Ημέρα Μουσείων³.

Ο ορισμός του μουσείου στον οποίο κατέληξαν τα μέλη του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων μετά από πολυετείς συζητήσεις, διαμάχες και συνέδρια είναι ο εξής: *Οργανισμός, μόνιμος, χωρίς κερδοσκοπικό χαρακτήρα, υποταγμένος στην υπηρεσία της κοινωνίας και στην ανάπτυξη της, ανοιχτός προς το κοινό, ο οποίος αποκτά, μελετά, συντηρεί, κοινοποιεί και εκθέτει υλικές και άυλες μαρτυρίες του ανθρώπου και του περιβάλλοντος του με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία* (Οικονόμου, 1993, σσ. 16-25).

Ο ορισμούς του ICOM περιγράφει τις κυριότερες λειτουργίες των μουσείων. Μερικές από αυτές είναι:

- Η απόκτηση και εμπλουτισμός των συλλογών μέσω διαφορετικών τρόπων (δωρεά, αγορά, δανεισμός, ανασκαφή) διαδικασίες οι οποίες ελέγχονται αυστηρά από διεθνές συμβάσεις και κώδικες δεοντολογίας.
- Η συντήρηση των συλλογών που μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα στον ίδιο τον χώρο των μουσείων.
- Η μελέτη, έρευνα των συλλογών όπου μπορεί να αποτελεί διαδικασία χρονολόγησης ή μελέτη ενός συγκεκριμένου υλικού (αρχαιομετρία).

²<http://network.icom.museum>

³<https://unesco-hellas.org/>

- Η επικοινωνιακή πολιτική του μουσείου με σκοπό την πρόσκληση κοινού και μη κοινού.
- Προβολή και έκθεση των αντικειμένων των συλλογών του μουσείου.

Από το 1974 και μετά εντάχθηκαν, αναγνωρίστηκαν στον ορισμό του ICOM και άλλοι οργανισμοί, φορείς που έχουν σχέση με τον πολιτισμό. Η τελευταία λίστα που επικυρώθηκε το 2001 στην 20η Γενική Σύνοδο του ICOM στην Βαρκελώνη περιλαμβάνει:

- 1) Φυσικά, αρχαιολογικά και εθνογραφικά μνημεία, θέσεις και ιστορικά μνημεία, χώρους μουσειακού χαρακτήρα που αποκτούν, συντηρούν και κοινοποιούν υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου και του παρελθόντος του.
- 2) Ιδρύματα που φιλοξενούν και διατηρούν συλλογές από φυτά και ζώα.
- 3) Κέντρα επιστήμης και αστρονομίας.
- 4) Αίθουσες εκθέσεων τέχνης μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.
- 5) Προστατευόμενους βιοτόπους.
- 6) Διεθνείς ή εθνικούς μουσειακούς οργανισμούς, υπουργεία ή δημόσιους φορείς που είναι υπεύθυνα για τα μουσεία.
- 7) Ιδρύματα και οργανισμούς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που ασχολούνται με την συντήρηση, μελέτη, έρευνα, εκπαίδευση, τεκμηρίωση και άλλες δραστηριότητες που σχετίζονται με τα μουσεία και την επιστήμη της μουσειολογίας.
- 8) Πολιτιστικά κέντρα και άλλους φορείς που βοηθούν στην διατήρηση και διαχείριση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.
- 9) Άλλους οργανισμούς που στηρίζουν τα μουσεία και το επαγγελματικό προσωπικό μέσω μουσειολογικής έρευνας, εκπαίδευσης ή επιμόρφωσης (Οικονόμου, 1993, σσ. 16-25).

Κύριος σκοπός του ICOM είναι η επισήμανση και η αντιμετώπιση των προβλημάτων των μουσείων και των εργαζομένων σε αυτά, καθώς και η ανάπτυξη του κλάδου της μουσειολογίας. Για το σκοπό αυτό έχουν συσταθεί 30 Διεθνείς Επιτροπές με ειδικό αντικείμενο -όπως π.χ. αρχιτεκτονική μουσείων, συντήρηση, περιφερειακά μουσεία, εκπαίδευση, κλπ. -, όπου μπορούν να συμμετέχουν όσα μέλη επιθυμούν. Οι επιτροπές αυτές συνέβαλαν, μεταξύ άλλων, στη συγγραφή βασικών εγχειριδίων, όπως ο Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας που υιοθετήθηκε το 1986. (ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, 1993, σσ. 16-25)

Το ICOM εκδίδει για τα μέλη του την περιοδική έκδοση ICOM News (Nouvelles de l' ICOM) και τα Τετράδια Μελέτης (Cahiers d' etude), καθώς και το περιοδικό MUSEUM

International για το ευρύ κοινό - εκδίδεται σε συνεργασία με την UNESCO στην αγγλική και γαλλική γλώσσα και είναι προσιτό και από το διαδίκτυο.

Ο οργανισμός του ICOM δίνει μεγάλη έμφαση στον αγώνα κατά της παράνομης διακίνησης των πολιτισμικών αγαθών. Βασικός στόχος είναι η αρμονική συνύπαρξη των μουσείων με τις κοινωνίες τις οποίες υπηρετούν. Έτσι, από πολύ νωρίς έστρεψε την προσοχή του σε μεγάλα κοινωνικά προβλήματα και συνδύασε τη δράση του με γενικότερες πρωτοβουλίες που είχαν αναληφθεί για τα θέματα αυτά σε διεθνές επίπεδο. Αναφέρουμε ενδεικτικά τη συμμετοχή του ICOM στον αγώνα κατά του ρατσισμού (1961), στο Παγκόσμιο Έτος για τα δικαιώματα του Παιδιού (1979), στην Παγκόσμια Δεκαετία Πολιτιστικής Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (1988-1997) και στα προβλήματα των ατόμων με αναπηρία (1992)⁴.

Ιδιαίτερα απασχόλησαν το ICOM και οι καταστροφές των πολιτισμικών αγαθών στους τόπους πολεμικών συρράξεων (Λίβανος, Περσικός Κόλπος, πρώην Γιουγκοσλαβία, Ιράκ, κλπ.). Μαζί με άλλους πέντε μη κυβερνητικούς οργανισμούς (CCAAA, ICA, ICOM, ICOMOS, IFLA), συνέβαλε στη δημιουργία, το 1996, της Διεθνούς Επιτροπής της "Μπλε Ασπίδας" (ICBS) που μεριμνά για την προστασία της παγκόσμιας πολιτισμικής κληρονομιάς από πολεμικές επιχειρήσεις ή φυσικές καταστροφές. Το ICOM παρέχει επίσης, ήδη από τη δεκαετία του 1960, επιστημονική και τεχνική βοήθεια στα μουσεία των αναπτυσσόμενων χωρών. Σήμερα το ICOM αριθμεί 22.000 περίπου μέλη σ' όλο τον κόσμο και δραστηριοποιείται σε 145 χώρες.

Ο ορισμός του μουσείου δημιουργήθηκε από το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM), υπεύθυνος φορέας για όλες τις λειτουργίες των μουσείων παγκοσμίως, δημοσίου ή ιδιωτικού φορέα, και την μελέτη σε σχέση με αυτά, σε όλο τον κόσμο. Καθώς επίσης, εντάσσει στο ερευνητικό του πρόγραμμα και την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς⁵.

1.3.1.1 Το Ελληνικό Τμήμα

Το Ελληνικό Τμήμα του ICOM ιδρύθηκε το 1983. η έδρα του βρίσκεται σε ένα διατηρητέο κτήριο, στην οδό Αγ. Ασωμάτων 15 στο Θησείο, το οποίο έχει παραχωρηθεί από το

⁴ <http://network.icom.museum>

⁵ <http://network.icom.museum>

Υπουργείο Πολιτισμού. Σήμερα αποτελείται από 500 περίπου μέλη - άτομα και φορείς. Διοικείται από πενταμελές εκλεγμένο Διοικητικό Συμβούλιο, που η θητεία του είναι διετής⁶.

Ένας από τους πρώτους στόχους του Ελληνικού Τμήματος ήταν , η οργάνωση σεμιναρίων, επιστημονικών συναντήσεων και διεθνών συνεδρίων, η έκδοση στα ελληνικά βασικών εγχειριδίων, η δημιουργία βιβλιοθήκης και αρχείου και γενικότερα η ανάπτυξη των διαφόρων τομέων της μουσειολογίας. Το Ελληνικό Τμήμα του ICOM συνεργάζεται με Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της Ελλάδας και του εξωτερικού, καθώς και με άλλους φορείς και ιδρύματα.

Στο Ελληνικό Τμήμα του ICOM λειτουργούν ομάδες εργασίας με αντικείμενο αντίστοιχο με εκείνο των Διεθνών Επιτροπών του ICOM, οι οποίες επεξεργάζονται ειδικά θέματα και οργανώνουν ενημερωτικές συναντήσεις και διαλέξεις. Εκτενή έρευνα δόθηκε στον τομέα της Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης και της Μουσειοπαιδαγωγικής. Από το 1988 οργανώνεται, σε συνεργασία με τα Υπουργεία Παιδείας και Πολιτισμού, το Σεμινάριο "Μουσείο - Σχολείο" σε διαφορετικό κάθε φορά νομό της χώρας. Στο διάστημα 1995-1997 εφαρμόστηκε επίσης το ευρωπαϊκό πιλοτικό πρόγραμμα "Το Σχολείο υιοθετεί ένα Μνημείο", όπου έλαβαν μέρος δέκα σχολεία της Αθήνας⁷.

Το ICOM σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού εκδίδουν καταλόγους με αρχαιολογικά εκθέματα. Ακόμη το Ελληνικό Τμήμα του ICOM εκδίδει επίσης από το 1986 "Ενημερωτικό Δελτίο" το οποίο περιλαμβάνει σύντομα άρθρα, ειδήσεις για μουσεία και εκθέσεις, βιβλιοπαρουσιάσεις και άλλα.

Στο πλαίσιο της συνεργασίας του με τις Εθνικές και Διεθνείς Επιτροπές του ICOM, από το Ελληνικό Τμήμα οργανώνονται εκδηλώσεις, διεθνή συνέδρια και επιστημονικές συναντήσεις. Ειδικότερα το 1984 οργάνωσε διεθνές συνέδριο διασυνοριακού χαρακτήρα, με τη συμμετοχή της Κύπρου και της Γιουγκοσλαβίας, με θέμα "Το Μουσείο στη σύγχρονη κοινωνία". Στη συνέχεια ανέλαβε τη διοργάνωση στην Ελλάδα των ετήσιων συναντήσεων πολλών Διεθνών Επιτροπών. Οι συναντήσεις αυτές αφορούσαν την Αρχιτεκτονική των Μουσείων (1985), τα Μουσεία Αρχαιολογίας και Ιστορίας (1987, 1997 και 2015), τη Μουσειοπαιδαγωγική (1988), τη Μουσειακή Τεκμηρίωση (1990 και 2008), τη Μουσειολογία (1993), τη Συντήρηση Εικόνων

⁶ <http://network.icom.museum/icom-greece/>

⁷ <http://network.icom.museum/icom-greece/>

(1995 και 2006), τα Περιφερειακά Μουσεία (1999), την Ασφάλεια των Μουσείων (2000), τη Συντήρηση αντικειμένων από δέρμα και ύφασμα (2004), τα Εθνογραφικά Μουσεία (2005), τα Οπτικοακουστικά Μέσα και τις Νέες Τεχνολογίες (2006), τα Μουσεία Καλών Τεχνών (2008)⁸.

Τα πρακτικά των παραπάνω συναντήσεων, καθώς και άλλες εκδόσεις, όπως η μετάφραση των τευχών "Ορισμός του επαγγέλματος του Συντηρητή" και "Προληπτική Συντήρηση στα Μουσεία", εμπλούτισαν σημαντικά τη μουσειολογική βιβλιογραφία στη χώρα μας.

⁸ <http://network.icom.museum/icom-greece/>

Κεφάλαιο Δεύτερο: Νάξος και Ιστορία

«Απ' άκρη σ' άκρη το νησί είναι μεστό από συναρπαστικές φυσικές ομορφιές, μνημεία και μαρτυρίες της ιστορίας του κι έναν μυστικό ψυχισμό...»

Ιάκωβος Καμπανέλλης

2.1. Το νησί της Νάξου

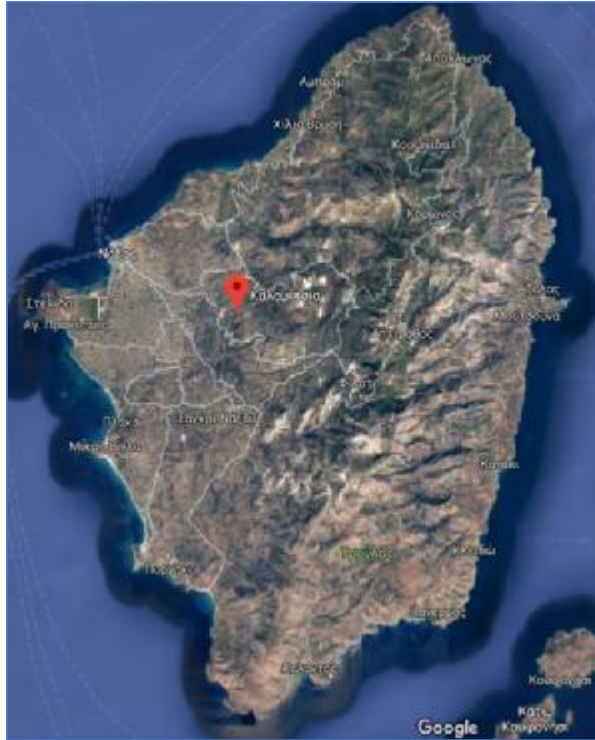
Η Νάξος είναι το μεγαλύτερο νησί στο σύμπλεγμα των Κυκλάδων, με έκταση 448 τετρ. χλμ, με πλούσια ιστορία από τα αρχαία χρόνια μέχρι και σήμερα. Το κλίμα της χαρακτηρίζεται από ξηρά, δροσερά καλοκαίρια και ήπιους χειμώνες.

Χάρτης 1: Χάρτης Κυκλάδων.

Μία βουνοσειρά με διεύθυνση Β - Ν που βρίσκεται προς την ανατολική πλευρά, διασχίζει το νησί. Από τον ορεινό αυτό όγκο πηγάζουν χείμαρροι που ρέουν προς όλες τις κατευθύνσεις. Ψηλότερες κορυφές είναι ο Ζας, το ψηλότερο βουνό των Κυκλάδων (1004 μέτρα), το Φανάρι (903 μ.) και η Κόρωνος (992 μ.). Στο κέντρο της Νάξου, βρίσκεται το λεκανοπέδιο της Τραγαίας, κατάφυτο με ελιές και οπωροφόρα δένδρα. Το δυτικό τμήμα του νησιού είναι πεδινό, εύφορο και υπάρχουν καταπράσινες κοιλάδες που ποτίζονται με πηγαία νερά, όπως των Μελάνων, της Ποταμιάς και των Εγγαρών. Μεγάλη γεωγραφική έκταση

αποτελεί το Λιβάδι, ο εύφορος κάμπος που ξεκινάει από την νότια πλευρά της Χώρας και ακολουθεί τις νοτιοδυτικές ακτές (Καριωρης, 2004, σσ. 25-70).

Χάρτης 2: Χάρτης Νάξου.

Βασικός οικονομικός παράγοντας στην ανάπτυξη του νησιού, λόγω του εύφορου εδάφους του νησιού, υπήρξε από τα αρχαία χρόνια η γεωργία και η κτηνοτροφία. Το νησί είναι εύφορο σχεδόν κάθε εποχή του χρόνου λόγω των πηγών νερού που βρίσκονται σε όλο το νησί. Ακόμη το νησί της Νάξου είναι πλούσιο σε γεωλογικά ορυκτά όπως το μάρμαρο και η σμύριδα. Το μάρμαρο της Νάξου, η λευκή κρυσταλλίνα που εξορύσσετε μέχρι σήμερα, είναι το ίδιο μάρμαρο που έδωσε μορφή στα κυκλαδικά ειδώλια, στους αρχαϊκούς κούρους, σε περίφημα οικοδομήματα και γλυπτά που στολίζουν ιερούς τόπους του Απόλλωνα, τη Δήλο και των Δελφών. Αρχαία λατομεία έχουν βρεθεί σε διάφορες περιοχές του νησιού π.χ. στην περιοχή των Μελάνων. Κοιτάσματα σμύριδας βρίσκονται κυρίως στην ανατολική πλευρά του νησιού, στις περιοχές της Απειράνθου και της Κορώνου. Η σμύριδα έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην μεγάλη άνθηση της γλυπτικής στη Νάξο, αφού χρησίμευε στην τελική λείανση των έργων (κυρίως στην προϊστορική περίοδο). Παλιότερα τα χωριά της ορεινής Νάξου ζούσαν κυρίως από την εκμετάλλευσή της. Με την ανακάλυψη της τεχνητής σμύριδας, το ενδιαφέρον για το προϊόν

εξασθένησε. Στο νησί της Νάξο σήμερα ζουν περίπου 20.000 κάτοικοι. Ασχολούνται κυρίως με την γεωργία, την κτηνοτροφία, το εμπόριο, την εξόρυξη του μαρμάρου, ενώ τα τελευταία 20 χρόνια ανέπτυξαν και τουριστικές δραστηριότητες. Το ένα τέταρτο του πληθυσμού ζει στη Χώρα ενώ το μεγαλύτερο τμήμα των κατοίκων ζει στα χωριά του νησιού. Υπάρχουν 40 περίπου μικρά και μεγάλα., κρυμμένα στο εσωτερικό του νησιού, κτισμένα σε μέρη αθέατα από την θάλασσα, για τον φόβο των πειρατών, που τρομοκράτησαν για πολλούς αιώνες το Αιγαίο. Γι' αυτό μέχρι και σήμερα οι Ναξιώτες είναι περισσότερο γεωργοί και κτηνοτρόφοι και λιγότερο θαλασσινοί. Η Νάξος έχει μεγάλη μουσικοχορευτική παράδοση και αποτελεί μια αστείρευτη φλέβα οργανοπαικτών, χορευτών και στιχοπλόκων (Καριωρης, 2004, σσ. 25-70).

2.2. Η Νάξος μέσα από τη Μυθολογία

Η Νάξος συνδέεται έντονα με την ελληνική μυθολογία. Στο νησί λατρεύτηκαν ιδιαίτερα ο Δίας, ο Απόλλωνας, ο Διόνυσος με την Αριάδνη, η Δήμητρα, η Άρτεμις και ο Ποσειδώνας. Ο Ζευς, ο πατέρας των θεών, γεννήθηκε στην Κρήτη αλλά μεγάλωσε στη Νάξο -σύμφωνα με παραλλαγή του μύθου-, όπου οι κάτοικοι τον λάτρεψαν και έδωσαν το όνομά του, στο ψηλότερο βουνό του νησιού (Ζευς ή Ζας). Στην κορυφή του Ζα, ένας αετός παρέδωσε τον κεραυνό στον Δία, με την δύναμη του οποίου έγινε κύριος του Ολύμπου. Ο Ζευς ερωτεύτηκε τη Σεμέλη, κόρη του βασιλιά της Θήβας, η οποία λίγο μετά την ένωσή τους, του ζήτησε να εμφανιστεί μπροστά της με όλη του τη μεγαλοπρέπεια. Η θνητή καρδιά της όμως, δεν άντεξε την λάμψη του και ξεψύχησε πριν προλάβει να γεννήσει το έμβρυο που κυοφορούσε. Ο Δίας πήρε το έμβρυο και το έραψε στον μηρό του, απ' όπου και γεννήθηκε μετά από λίγο καιρό στη Νάξο, ο Διόνυσος. Οι Νύμφες Φιλία, Κλειδή και Κορώνη ανέλαβαν την ανατροφή του στο «κακό σπήλαιο» της Κορώνου. Από τότε η Νάξος λάτρεψε τον Διόνυσο, τον θεό του οίνου, ο οποίος την προίκισε με πλούσιους αμπελώνες. Η μυθολογία συνεχίζεται με τον Θησέα. Στη Νάξο εμφανίστηκαν τα καράβια του βασιλιά της Αθήνας Θησέα, ο οποίος επέστρεφε θριαμβευτής από την Κρήτη, έχοντας σκοτώσει τον Μινώταυρο, τον τερατόμορφο φύλακα του λαβυρίνθου του Μίνωα. Μαζί του ο Θησέας είχε την κόρη του βασιλιά της Κρήτης και ετεροθαλή αδελφή του Μινώταυρου, Αριάδνη. Ο θεός Διόνυσος, ο οποίος ερωτεύτηκε την Αριάδνη, εμφανίστηκε στον ύπνο του Θησέα και τον έπεισε να την εγκαταλείψει στη Νάξο. Όταν η Αριάδνη έμεινε μόνη, εμφανίστηκε ο Διόνυσος και την έκανε γυναίκα του (Καριώρης, 2004, σσ. 25-70).

2.3. Η ιστορία της Νάξου μέχρι την Δ΄ Σταυροφορία

Η αρχή της ιστορίας της Νάξου χάνεται κάπου στη περιοχή των μύθων. Αρχαιολογικά ευρήματα (Γκρότα, σπήλαιο Ζα) υποδηλώνουν την ύπαρξη μιας αναπτυγμένης κοινωνίας, ήδη από την 4η χιλιετία π.Χ. Ωστόσο η Νάξος παρουσιάζεται δυναμικά στο χώρο του Αιγαίου την 3η χιλιετία π.Χ. την περίοδο του Χαλκού. Ο κυκλαδικός πολιτισμός (3200-1100 π.Χ.) ευνοήθηκε ιδιαίτερα από την προνομιακή γεωγραφική θέση των νησιών και την ανάπτυξη της ναυτιλίας. Οι κάτοικοι των Κυκλάδων μετέφεραν με τα καράβια τους εμπορεύματα, ιδέες, τεχνικές γνώσεις, θρησκευτικές αντιλήψεις. Στην αρχή της 2ης χιλιετίας π.Χ., την θέση της ναυτικής κυριαρχίας στο Αιγαίο παίρνει η Μινωική Κρήτη. Μετά την έκρηξη του ηφαίστειου της Σαντορίνης γύρω στα 1760 π.Χ. (ίσως την καταστροφικότερη στα χρονικά της ανθρωπότητας), η οποία προκάλεσε την απότομη πτώση του Μινωικού πολιτισμού, εμφανίζεται η δύναμη των Μυκηνών. Η Νάξος γίνεται η γέφυρα ανάμεσα στην κεντρική Ελλάδα και την Ανατολή. Ένα τμήμα της πρωτεύουσας της Νάξου, κατά την μυκηναϊκή περίοδο (1600 – 1100), αποκαλύφθηκε κάτω από την πλατεία της μητρόπολης, στη Χώρα (αρχαιολογικός χώρος Γκρόττας). Οι οικισμοί που βρέθηκαν αναπτύσσονταν αυτόνομα, δεν υπήρχε κεντρική εξουσία. Αρχικά χτίζονταν κοντά στη θάλασσα ή σε χαμηλούς λόφους. Αργότερα άλλοι οχυρώνονταν, άλλοι καταστρέφονταν και ξαναχτίζονταν με τείχη ή μακριά από τη θάλασσα (Καριώρης, 2004, σσ. 25-70).

Κατά την πάροδο των χρόνων η Νάξος εποικίζεται από Ίωνες. Αρχίζει για το νησί μία μεγάλη περίοδος ανάπτυξης που κορυφώνεται τους αρχαϊκούς χρόνους (7ος - 6ος αι. π.Χ.) και συνοδεύεται από την άνθηση των τεχνών, ιδιαίτερα της γλυπτικής και της αρχιτεκτονικής. Ακολούθησε μία περίοδος τυραννίας από τον Λύγδαμη την περίοδο 540-524 π.Χ. Εκείνη την περίοδο στο νησί πραγματοποιήθηκαν σημαντικά έργα όπως ο ημιτελής Ναός του Απόλλωνα και το υδραγωγείο μήκους 11 χιλιομέτρων που μετέφερε νερό από την κοιλάδα που βρίσκεται στην περιοχή του χωριού Μέλανες με ονομασία Φλερίο (αφετηρία) μέχρι την δυτική πλευρά του νησιού στην σημερινή Χώρα της Νάξου. Τα σημερινά ευρήματα για το υδραγωγείο φτάνουν μέχρι και το πηγάδι της Φουντάνας (περιοχή ένα χιλιόμετρο έξω από το κέντρο της Χώρας), ωστόσο, οι αρχαιολόγοι πιστεύουν ότι το υδραγωγείο μπορεί να έφτανε μέχρι το Ναό του Απόλλωνα στην Πορτάρα της Νάξου.

Το 490 π.Χ. η Νάξος καταστράφηκε από τους Πέρσες οι οποίοι προσπαθούσαν να επεκτείνουν την επιρροή τους στις ελληνικές θάλασσες. Δεν κατάφερε ποτέ να συνέλθει και να ξαναβρεί την παλιά της αίγλη. Μετά την οριστική συντριβή των Περσών από τους Έλληνες στη ναυμαχία της Σαλαμίνας, η Νάξος γίνεται μέλος της αθηναϊκής συμμαχίας. Από το 168 π.Χ και μετά η Νάξος βρισκόταν υπό Ρωμαϊκή κατοχή (Καριώρης, 2004, σσ. 25-70).

Οι βυζαντινοί χρόνοι και η έλευση του χριστιανισμού βρίσκουν τη Νάξο σε περίοδο αφάνειας. Ωστόσο πολύ νωρίς άρχισαν να κτίζονται εκκλησίες και μοναστήρια, όλων των ρυθμών και των τύπων, με τοιχογραφίες υψηλής ποιότητας, ώστε σήμερα να μιλάμε για την «βυζαντινή έκπληξη της Νάξου». Από τον 7ο αιώνα οι Σαρακηνοί και άλλες ναυτικές δυνάμεις συγκρούονται για την κυριαρχία στο βυζαντινό Αιγαίο, με ολέθρια αποτελέσματα για την οικονομία, τον πολιτισμό αλλά και την ίδια την ζωή των νησιωτών. Οι κάτοικοι μετακινούνται στο εσωτερικό του νησιού. Στους πρόποδες του κάστρου του Απαλίου, στο κέντρο του νησιού, βρισκόταν η πρωτεύουσα της βυζαντινής Νάξου (Καριώρης, 2004, σσ. 25-70).

2.4. Η ιστορία της Νάξου από τη Δ΄ Σταυροφορία μέχρι σήμερα

Η Δ΄ Σταυροφορία έφερε τεράστιες αλλαγές που ακολουθούν στον χώρο του Αιγαίου και ιδιαίτερα στην Νάξο. Με απόφαση που πάρθηκε από τον πάπα της Ρώμης, Ιννοκεντίο Γ΄ (1192-1216) συγκροτήθηκε η τέταρτη κατά σειρά σταυροφορία το 1202 που είχε ως σκοπό την απελευθέρωση των Αγίων Τόπων από τους μουσουλμάνους Άραβες. Ο στρατός της Δ΄ Σταυροφορίας αποτελούνταν κυρίως από Φράγκους. Παράλληλα, η Βενετία ανέλαβε την στρατολόγηση σταυροφόρων στην περιοχή της Αιγύπτου. Η αρχική κατεύθυνση της Δ΄ Σταυροφορίας ήταν οι Άγιοι Τόποι ωστόσο, η πορεία της άλλαξε και κατευθύνθηκε προς την Ζάρα, πόλη της Δαλματίας, όπου λεηλατήθηκε και καταλήφθηκε (Κωτσάκης, 2017, σ.44). Στη συνέχεια, δεχόμενοι χρηματικά ποσά από τον Αλέξιος Άγγελος γιός του Ισσαάκιου Β΄, έκπτωτος βυζαντινός αυτοκράτορας, αποφάσισαν να εισβάλουν στην Βυζαντινή αυτοκρατορία, παρακάμπτοντας για μία ακόμη φορά τον αρχικό στόχο, τους Αγίους τόπους. Ακολούθησε η εισβολή προς στην Κωνσταντινούπολη πρωτεύουσα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και η αποκατάσταση του θρόνου με τον Ισσαάκιο Β΄ να αναλαμβάνει την εξουσία. Ένα χρόνο αργότερα με παρόρμηση του Βενετού δόγη Ερρίκου Δάνδολο (1108-1205) αποφασίστηκε τον Μάρτιο του 1204 η κατάληψη και διανομή των εδαφών που αποτελούσαν την Βυζαντινή

Αυτοκρατορία σε Φράγκους και Βενετούς λόγο μη εκπλήρωσης της συμφωνίας που είχε πραγματοποιηθεί ένα χρόνο νωρίτερα. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα στις 12/13 Απριλίου του 1204, να λεηλατηθεί και να καταληφθεί η Κωνσταντινούπολη από τους Σταυροφόρους (Οικονομίδης, 1980, σσ. 36-41).

Αυτό οδήγησε στον διαμελισμό της Βυζαντινής αυτοκρατορίας και το μοίρασμα των εδαφών. Στην θέση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας δημιουργήθηκαν διάφορα αυτόνομα κρατίδια από Λατίνους και Έλληνες ηγεμόνες (Σαββίδης – Νικολούδης, 2007, σσ 90-91). Η Βενετία δεν θα μπορούσε να κρατήσει για αρκετό καιρό ηπειρωτικά εδάφη έτσι κινήθηκε με σκοπό να εξασφαλίσει κυρίως νησιωτικές περιοχές και τα παράλια της Βυζαντινής αυτοκρατορίας (Ντούρου Ηλιοπούλου, 2012 α', σσ.77-133).

Τα νησιωτικά εδάφη και τα νησιά του Αιγαίου πέρασαν στην κατοχή των Βενετών Η κατάσταση στις Κυκλάδες ήταν δύσκολη, κυρίως για τις μεταφορές και το εμπόριο διότι τα περισσότερα από τα νησιά είχαν καταληφθεί από πειρατές. Η Γαληνότατη Δημοκρατία του Αγίου Μάρκου⁹ επικοινωνήσε με τον αυτοκράτορα της Κωνσταντινούπολης Ερρίκο της Φλάνδρας και αποφάσισαν να επιτραπεί η κατάληψη των νησιών από ιδιώτες με χρηματικό αντίτιμο στον αυτοκράτορα και αναγνωρίζοντάς τον σαν επικυρίαρχο των νησιών (Φώσκολος, 2005 α', σ. 146). Η συμφωνία αυτή επικυρώθηκε και υπογράφηκε το 1206 και ακολούθως η Βενετία πρόσταξε τους υπηκόους της να καταλάβουν τις Κυκλάδες (LOCK, 1998, σ. 245).

Σε αυτή την πρόταση της Βενετίας ανταποκρίθηκε ο στρατιωτικός Μάρκος Σανούδος, ο οποίος ήταν ανιψιός του του Βενετού δόγη Ερρίκου Dandolo. Ο Σανούδος ξεκίνησε το ταξίδι προς τις Κυκλάδες με οκτώ πλοία. Ο Σανούδος κυριάρχησε εύκολα στις Κυκλάδες. Εμπόδιο στην πορεία κατάκτησης των Κυκλάδων στάθηκε η Νάξος (Lock, 1998, σ. 252). Το 1207, αποβιβάστηκε στα νοτιοδυτικά του νησιού και επιτέθηκε στους Γενουάτες πειρατές, οι οποίοι είχαν οχυρωθεί στο κάστρο του Απαλίου (Lock, 1998, σσ. 249-250). Έπειτα από πέντε βδομάδες πολιορκίας του κάστρου καταλήφθηκε και ακολούθησε η κυριαρχία στο υπόλοιπο νησί. Ο Σανούδος μόλις κατέλαβε την Νάξο, χώρισε το νησί σε 56 τόπους που μοίρασε στους αξιωματούχους του και επέβαλε την φεουδαρχία. Ύστερα από την επικράτηση στο νησί της Νάξου, ο Σανούδος θέλησε

⁹Το πολίτευμα της Δημοκρατίας του Αγίου Μάρκου υπήρξε μια ιδιότυπη μορφή περιορισμένης δημοκρατίας, με την αμεσότητα της γενικής της συνέλευσης να ενσωματώνεται σε ένα σύστημα διακυβέρνησης επί της ουσίας ολιγαρχικό. Το σύστημα αυτό λειτουργούσε ιεραρχικά βάσει της πυραμίδας Δόγης, των δουκικών συμβούλων, των Σαράντα και της Γερουσίας, Μέγα Συμβούλιο (Maggior Consiglio) και Γενική ή Λαϊκή Συνέλευση.

να συνεχιστεί η κυριαρχία του και ακολούθησε η κατάληψη της Πάρου, της Αντιπάρου, της Ίου, της Φολεγάνδρου κ.α. (Μαλτέζου, 1980, σ. 263).

Η Παναγία η Θεοσκέπαστη ή Υπαπαντή είναι Βυζαντινός ναός σταυροειδής εγγεγραμμένος με τρούλου εμβαδού (107 τ.μ.) κτίσμα πιθανότατα του 10ου αιώνα. Ο ναός αυτός μετά την κατάληψη των Βενετών στην Νάξο, μετατράπηκε στον πρώτο καθολικό καθεδρικό ναό του νησιού μέχρι την ανέγερση του σημερινού καθεδρικού ναού των Καθολικών στο κάστρο της Νάξου (Κωτσάκης, 2017, σ. 215).

2.4.1. Η δημιουργία του Δουκάτου του Αιγαίου

Η ίδρυση του Δουκάτου του Αιγαίου οδήγησε στην ανεξαρτητοποίηση του από την Βενετία ενώ ο Μάρκος Σανούδος ήταν υποτελής προς τον αυτοκράτορα της Κωνσταντινούπολης (Slot, 2012 β', σ. 7). Ακόμη, ο Σανούδος προτίμησε να εγκατασταθεί στην σημερινή πρωτεύουσα του νησιού, Χώρα, διότι ήθελε να υπάρχει διέξοδος προς την θάλασσα. Ανοικοδόμησε την πόλη που προϋπήρχε εκεί και στον λόφο κατασκεύασε το Κάστρο της Νάξου (Κωτσάκης, 2017, σ. 50). Το Κάστρο, το μεσαιωνικό οχυρό στο κέντρο της Χώρας είναι ένα από τα λίγα εξ ολοκλήρου σωζόμενα στην Ελλάδα οικιστικά σύνολα με δομή μεσαιωνικής πόλης. Το κάστρο της Νάξου αποτελούνταν από 12 πύργους. Βασική ιδιαιτερότητα του κάστρου είναι ότι το τείχος του αποτελείται από τους τοίχους των περιμετρικών σπιτιών της ίδιας της πόλης. Ο μεσαιωνικός οικισμός του κάστρου δεν ήταν μόνο τόπος κατοικίας αλλά και διοικητικό, εκπαιδευτικό και θρησκευτικό κέντρο των Ενετών κατακτητών. Είχε τρεις πύλες με σωζόμενες δύο: την πύλη στην πλατεία Πρατούντα και την βορειοδυτική δίπλα στον Πύργο (κυκλικός) Κρίσπι-Γλέζου. Στην κεντρική πλατεία του Κάστρου δεσπόζουν η μητρόπολη των καθολικών και ο κεντρικός ερειπωμένος πύργος (του Μάρκου Σανούδου), αμυντικό καταφύγιο σε περίπτωση εισβολής. Στο Κάστρο βρίσκεται επίσης το μοναστήρι του Αγίου Αντωνίου της Πάδοβας (Μονή των Καπουτσίνων) και το μοναστήρι των Ουρσουλινών καλογραιών (εκπαίδευση καθολικών κοριτσιών). Επιβλητικό επίσης στέκεται στην νοτιοανατολική πλευρά του Κάστρου το κτήριο της μονής και της σχολής Ιησουϊτών (η μετέπειτα Εμπορική Σχολή), όπου στεγάζεται το αρχαιολογικό μουσείο και το Ιστορικό Αρχείο Νάξου. Στα σχολεία που δημιούργησαν, δίδασκονταν μαθήματα όπως ανάγνωση, γραφή και αριθμητική και για τους πιο

προχωρημένους ρητορική, φιλοσοφία και θεολογία ενώ διδασκόμενες γλώσσες ήταν τα Γαλλικά, τα Ιταλικά, τα Λατινικά και τα Ελληνικά. Το Κάστρο σήμερα, αποτελούμενο ως επί το πλείστον από αρχοντικά σπίτια, κατοικείται στη πλειοψηφία του από καθολικούς, απόγονους των Ενετών ενώ σώζονται ο πύργος του Μπούργου και αυτός της Αγοράς.

Οι φιλοδοξίες του Μάρκου Σανούδου ήταν μεγάλες και έτσι μετά την εγκατάσταση και την ολοκλήρωση του Δουκάτου του Αιγαίου ήθελε να κυριαρχήσει, περισσότερα εδάφη. Προσπάθησε να καταλάβει το νησί της Κρήτης αλλά απέτυχε και γύρισε στην Νάξο (Slot – Κατσουρός, 2014, σσ. 26-31). Αργότερα κατευθύνθηκε προς την Σμύρνη και οδήγησε στην ρήξη με τον Θεόδωρο Λάσκαρι, αυτοκράτορας της Νίκαιας, όπου αιχμαλωτίστηκε μετά την ήττα. Ο αυτοκράτορας της Νίκαιας θαύμασε την ανδρεία που έδειξε ο Σανούδος και αποφάσισε να τον απελευθερώσει και να δώσει την αδερφή του στον Σανούδο ως σύζυγο (Miller, 1997, σσ. 642-643). Στην αρχή υπήρχε σημαντικό πρόβλημα συμβίωσης στο Δουκάτο με τους ντόπιους κατοίκους. Αλλά με συγκεκριμένη τακτική και καθεστώς προσπάθησε να φέρει την ισορροπία στα εδάφη που είχε κατακτήσει. Το κατάφερε με την ένταξη στην διοίκηση του νησιού Ελλήνων ευγενών (Κατσουρός, 2006 α', σ. 29).

Διάδοχος του Μάρκου Σανούδου έγινε ο γιός του Άγγελος ο οποίος υπηρέτησε πιστά τους Λατίνους αυτοκράτορες της Κωνσταντινούπολης. Κατά την πάροδο των χρόνων το Ελληνικό στοιχείο ολοένα και αυξανόταν και η δυναστεία των Σανούδων αντιμετώπιζε όλο και περισσότερα προβλήματα (Κωτσάκης, 2017, σ. 54). Οι Έλληνες της αυτοκρατορίας της Νίκαιας προσπαθούσαν να πάρουν και πάλι τα χαμένα εδάφη του παρελθόντος. Ο διάδοχος του Άγγελου Σανούδου, ο Μάρκος Β' Σανούδος, σε συνεργασία με την Βενετία προσπάθησε να κρατήσει τα νησιά του Αιγαίου ωστόσο πολλά από αυτά χάθηκαν (Lock, 1998, σ. 159). Την Διαδοχή ακολούθησε ο γιος του Μάρκου Β', ο Γουλιέλμος Α' Σανούδος, ο οποίος προσπάθησε να αντισταθεί στην Αναγεννημένη Βυζαντινή αυτοκρατορία με την βοήθεια της Βενετίας και να ανακαταλάβει τα νησιά που είχαν στα χέρια τους Ελληνικοί πληθυσμοί. Έτσι το 1302 μετά από συμφωνία της Βενετίας με την Βυζαντινή αυτοκρατορία επικυρώθηκε η λατινική κυριαρχία στο Αιγαίο. Μετά από 40 χρόνια στα μέσα του 14ου αιώνα άρχισε να εμφανίζεται η οθωμανική απειλή. Τα νησιά του Αιγαίου έγιναν στόχος για λεηλασίες και επιδρομές από τους Οθωμανούς πειρατές. (Miller, 1997, σ. 655).

Το θρόνο στο δουκάτο το 1361 τον είχε αναλάβει η νεαρή Φλωρεντία όπου ήταν χήρα του βαρόνου της Ευβοίας Giovanni dalle Carceri. Η δούκισσα θέλησε μετά τον θάνατο του βαρόνου να παντρευτεί ξανά αλλά μετά από πιέσεις της Βενετίας, η οποία ήθελε να διατηρήσει τα συμφέροντα της και να έχει τον έλεγχο, την οδήγησε να παντρευτεί τον Nicolo Sanudo. Ο Nicolo Sanudo διοικούσε τα εδάφη τις γυναίκας του μέχρι το θάνατο της το 1371 ενώ αποτέλεσε επίσημος επίτροπος έως ότου ενηλικιωθεί ο γιος της Φλωρεντίας Nicolo dalle Cercheri. Αυτός αποδείχθηκε ένας από τους χειρότερους ηγεμόνες που είχαν αναλάβει την εξουσία και έτσι οδήγησε στην αντίδραση της Βενετίας. Η Βενετία στρατολόγησε τον άρχοντα της Μήλου, Φραγκίσκο Crispo, με σκοπό την εξολόθρευση του Nicolo dalle Cercheri. Έτσι το 1383, ο Nicolo dalle Cercheri δολοφονήθηκε από απεσταλμένους του Crispo κοντά στο χωριό των Μελάνων (Κωτσάκης, 2017, σσ. 61-62).

2.4.2. Εποχή Crispi (1383-1566)

Την ηγεσία ανέλαβε ο Φραγκίσκος Crispo έχοντας την υποστήριξη από την πλευρά της Βενετίας. Ενώ παράλληλα, δόθηκαν εδάφη σαν αποζημίωση για την δολοφονία του Nicolo dalle Cercheri στην οικογένεια του και συγκεκριμένα δόθηκε το νησί της Πάρου και της Αντιπάρου (Κάραλης, 1997, σσ. 166-168). Ο δούκας Φραγκίσκος Α΄ Crispo απεβίωσε το 1397 αφήνοντας πολλούς διαδόχους. Αυτό οδήγησε στην διάσπαση του δουκάτου παίρνοντας κάθε παιδί του Φραγκίσκου Α΄ από ένα νησί. Την εξουσία της Νάξου ανέλαβε ο μεγαλύτερος γιος του, ο Ιάκωβος, ο οποίος προσπαθούσε να αντιμετωπίσει την απειλή των Οθωμανών. Μετά τον θάνατο του ανέλαβε την διοίκηση ο αδερφός του Ιωάννης Β΄, ο οποίος προσπαθούσε να αντιμετωπίσει εκτός από τους Οθωμανούς και άλλους εχθρούς όπως τους Γενουάτες. Μετά τον θάνατο του Ιωάννη του Β΄ (1433) ακολούθησε μια πολιτική αστάθεια στο νησί με πολλούς να αναλαμβάνουν την διοίκηση. Οι περισσότεροι από αυτούς για να μπορέσουν να κρατήσουν τα εδάφη, αναγκάζονταν να πληρώνουν φόρους στους Οθωμανούς σουλτάνους. Αυτό όμως άλλαξε με την παρέμβαση της Βενετίας η οποία υπέγραψε συνθήκη με τους Οθωμανούς το 1454 όπου δόθηκε το δικαίωμα στον Γουλιέλμο Β΄ να αναλάβει την διοίκηση του νησιού (Miller, 1997, σ. 665). Κατά την διάρκεια της κυβέρνησης των Crispi δόθηκε συνέχεια της πολιτικής που είχαν εφαρμόσει οι Σανούδοι, δηλαδή την ενσωμάτωση στην διοίκηση του δουκάτου, Ελλήνων και ορθόδοξων ευγενών. Ακολούθησε μία περίοδος όπου η Βενετία διοικούσε το δουκάτο ορίζοντας

ποιος θα αναλάβει την ηγεσία την οποία είχε αναλάβει ο Ιωάννης Δ΄ Crispo από το 1517-1564. Η λατινική κυριαρχία άρχισε σταδιακά να ελαττώνεται (Miller, 1997, σ. 690).

2.4.3. Το δουκάτο υπό Οθωμανική κυριαρχία (1537- 1566)

Το 1537 ο κουρσάρος Μπαρμπαρόσα ήρθε στο Αιγαίο και άρχισε μία σειρά από λεηλασίες και καταστροφές στα νησιά του Αιγαίου συμπεριλαμβανομένου και του νησιού της Νάξου. Έτσι, ο Ιωάννης Δ΄ Crispo βλέποντας ότι δεν έλαβε καμία βοήθεια από την δύση αποφάσισε να παραδοθεί στον κουρσάρο Μπαρμπαρόσα το 1537. Ο Ιωάννης Δ΄ Crispo όμως παρέμεινε στην εξουσία του νησιού με αντάλλαγμα να πληρώνει χρηματικό ποσό σαν φόρο προς τον σουλτάνο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας (Miller, 1997, σσ. 692-693). Μετά τον θάνατο του Ιωάννη Δ΄ Crispo ανέλαβε ο γιός του, Ιάκωβος Δ΄ Crispo, ο οποίος όμως δεν ενδιαφερόταν για τους πολίτες και οι κάτοικοι του νησιού ζήτησαν από τον σουλτάνο Σελίμ Β΄ (1566-1574) να τον διώξει από την ηγεσία ο οποίος αποτέλεσε τον τελευταίο Crispo στην διοίκηση του Δουκάτου του αιγαίου (Κωτσάκης 2017, σ. 71).

Την διοίκηση του νησιού και του Δουκάτου του Αιγαίου την ανέλαβε ο Εβραίος τραπεζίτης Ιωσήφ Νάζι όπου του παραχωρήθηκε το νησί της Νάξου και ακόμα 14 νησιά. Ο Ιωσήφ Νάζι ήταν υποχρεωμένος να υποβάλει ένα υψηλό ποσό σαν φόρο προς τον σουλτάνο της Κωνσταντινούπολης. Ο Νάζι δεν εγκαταστάθηκε στην Νάξο αφού προτίμησε να διοικεί από τα ανάκτορα στον Βόσπορο. Ο Νάζι όρισε διάφορους εκπροσώπους του για να διοικεί μέσω αυτών (Κωτσάκης 2017, σ. 73). Να επισημανθεί ότι οι καθολικοί μοναχοί που έδρασαν στη Νάξο κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, είχαν να επιδείξουν ένα αξιόλογο εκπαιδευτικό έργο, σε μια εποχή που επικρατούσε πνευματικό σκοτάδι.

Μετά το θάνατο του Ιωσήφ Νάζι οι κάτοικοι των νησιών του Αιγαίου έστειλαν απεσταλμένους στον σουλτάνο Μουράτ Γ΄ ζητώντας του να τους παραχωρηθούν κάποια προνόμια. Ο σουλτάνος αποδέχτηκε το αίτημα αυτό το 1580. Τα περισσότερα στοιχεία από την προ υπάρχουσα διοίκηση του νησιού δεν άλλαξαν, ενώ υπήρχαν αρκετά προνόμια για τους χριστιανούς (Ημελλος, 2002, σσ. 7-9), Το Δουκάτο με πρωτεύουσα την Νάξο μετονομάστηκε σε Σαντζάκ και ο υπεύθυνος του ήταν υποταγής προς τον επικεφαλής του οθωμανικού στόλου. Κατά την πάροδο των χρόνων ακολούθησαν πολλές μάχες μεταξύ ελληνικών ορθόδοξων

πληθυσμών. Οι Βενετικές επιρροές παρέμειναν ακόμη και με τη νέα μορφή διοίκησης του νησιού (Σκληράκη, 2006, σσ. 198-207).

Η Γαλλία εκμεταλλεύτηκε την σταδιακή πτώση της Βενετίας, ξεκίνησε να αναπτύσσεται και να έχει ολοένα και περισσότερη επιρροή στην ανατολική μεσόγειο. Η Γαλλία ξεκίνησε να στέλνει Καθολικούς μοναχούς με σκοπό να αυξήσουν την επιρροή τους στην περιοχή και να διατηρήσουν την καθολική πίστη υπό την παπική εύνοια. Ακόμη έγινε υπεύθυνη για την υπεράσπιση της Λατινικής Εκκλησίας στην ανατολική μεσόγειο. Σε αυτό βοήθησε η καλή σχέση που είχε αναπτυχθεί με την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα η Γαλλία να ανακηρυχθεί και επίσημα προστάτης των Καθολικών του Αιγαίου το 1675. Επίσης, το 1686 έθεσε υπό την προστασία της τους Ιησουίτες του Αιγαίου (Κωτσάκης, 2017, σσ. 86-91). Με αυτό τον τρόπο το στέμμα της Γαλλίας άρχισε να διεισδύει περισσότερο στην περιοχή σε όλους τους τομείς, οικονομικά, πολιτικά, στρατηγικά. Στο νησί της Νάξου η αλλαγή της βενετικής σε Γαλλικής επιρροής ξεκίνησε με την αρχική εγκατάσταση των Καθολικών μοναχών, των Ιησουιτών (1627), ενώ στην συνέχεια ακολούθησαν οι Καπουτσίνι το 1628, οι Ουρσουλίνες το 1739, οι Λαζαριστές το 1783 και οι Σαλεσιανοί το 1891. Τα θρησκευτικά αυτά τάγματα απέκτησαν μεγάλες εκτάσεις γης, προσφέροντας όμως στους κατοίκους του νησιού τόσο σε Καθολικούς όσο και σε Ορθόδοξους εκπαίδευση, ενώ παράλληλα πραγματοποίησαν μεγάλο φιλανθρωπικό έργο. Μερικά από τα σημαντικότερα έργα τους ήταν τα γαλλικά εκπαιδευτικά ιδρύματα: Η σχολή των Ιησουιτών 1628-1878 όπου αργότερα μετονομάστηκε σε Γαλλική Εμπορική Σχολή (σημερινό αρχαιολογικό μουσείου) 1891-1927 και η σχολή των Ουρσουλινών 1739 1975 (Slot 2006 β', σ. 16).

2.4.4. Η Νάξος μετά την ίδρυση του Ελληνικού Κράτους

Η Νάξος όπως και τα υπόλοιπα νησιά των Κυκλάδων εντάχθηκαν στο νεοσύστατο Ελληνικό κράτος το 1830. Η επιρροή των Καθολικών παρέμεινε αρκετά έντονη καθώς υπήρχαν μεγάλοι πληθυσμοί Καθολικών στις Κυκλάδες (Κωτσάκης, 2013 ζ'). Η Γαλλία επίσης συνέχισε να έχει τεράστια επιρροή στο νησί της Νάξου διατηρώντας την καθολική κοινότητα του νησιού. Ένα σημαντικό παράδειγμα αποτελεί η παρέμβαση της Γαλλικής διπλωματίας που εντάχθηκε στο πλευρό των Γάλλων Λαζαριστών εναντίων των κατοίκων του χωριού Μέλανες για τα εδάφη της περιοχής το 1837. Κατά το πέρασμα των χρόνων η επιρροή που είχαν τα τάγματα άρχισε να

εξασθενεί με τελευταίο τάγμα εκείνων των Ουρσουλινών που αποχώρησαν το 1977 (Ασημάκης, 2007, σ. 215).

2.5. Η συμβολή Ταγμάτων στο νησί

Η συμβολή των ταγμάτων ήταν σημαντική. Η δραστηριότητα τους εξελίχθηκε κατά την οθωμανική περίοδο μέχρι και τα πρώτα χρόνια του νεοσύστατου Ελληνικού κράτους (Κωτσάκης, 2007 β', σσ. 16-18) Η γνώση, η εκπαίδευση, τα ιδρύματα που δημιούργησαν και το φιλανθρωπικό έργο που παρείχαν, βοήθησαν σε τεράστιο βαθμό την διάδοση της μάθησης στους κατοίκους το νησιού, σε μία περίοδο όπου η αμάθεια βρισκόταν σε πολύ υψηλά επίπεδα (Φώσκολος – Φόνσος, 2003, σσ. 454-456).

Στην περιοχή των Μελάνων κυριαρχούσε το Καθολικό στοιχείο και δυνάμωσε περισσότερο με την εγκατάσταση δυτικών πληθυσμών στις αρχές του 17ου αιώνα (Τουμπακάρης, 2000, σ. 228)

Με παπική απόφαση, η καθολική εκκλησία τον 17ο αιώνα αποφάσισε να στείλει εκπροσώπους στα νησιά του Αιγαίου με σκοπό να διατηρήσουν την καθολική πίστη στις περιοχές αυτές. Η χώρα που ανταποκρίθηκε στο κάλεσμα αυτό ήταν η Γαλλία, η οποία ήθελε να αυξήσει την επιρροή της στην περιοχή αυτή. Μετά την σταδιακή αποδυνάμωση της Βενετίας στην περιοχή, η μόνη αξιόπιστη δύναμη για να προστατέψει τους λατινικούς πληθυσμούς του Αιγαίου, ήταν η Γαλλία (Κωτσάκης, 2017, σ. 140).

Μοναχοί Ιησουίτες

Οι Ιησουίτες θεωρούνται ένα από τα σημαντικότερα θρησκευτικά τάγματα που έδρασαν στην περιοχή του Αιγαίου, από το 1626 μέχρι και το 1773, με μεγαλύτερη επιρροή στο νησί της Νάξου. Το τάγμα των Ιησουιτών δημιουργήθηκε από τον Βάσκο, τον Ιγνάτιο Loyola 1491 – 1566 (Ρούσσοσ – Μηλιδώνης, 1989, σ. 9), ο οποίος αγιοποιήθηκε από τους Καθολικούς, το οποίο εγκρίθηκε από τον πάπα Παύλο Γ' το 1540. Η πρώτη εμφάνιση τους στον ελλαδικό χώρο έγινε στα τέλη του 16ου αιώνα. Οι Ιησουίτες που δραστηριοποιήθηκαν στον ελληνικό χώρο, ήταν Γαλλικής καταγωγής. Οι μοναχοί εμφανίστηκαν στην Νάξο για πρώτη φορά το 1626. Ένα χρόνο αργότερα, ήρθε στην κατοχή τους το παρεκκλήσι στο κάστρο της Νάξου (Capella

Casazza) και από αυτό το κτίσμα ξεκίνησαν να διαμορφώνουν και να δυναμώνουν τον πυρήνα τους στο νησί. Στα τέλη του 17ου αιώνα έκτισαν το εντυπωσιακό θέρετρο στα Καλαμίτσια, στην περιοχή των Μελάνων. Οι Ιησουίτες δραστηριοποιήθηκαν στον ελλαδικό χώρο και στις Κυκλάδες μέχρι το 1773, όπου ακολούθησε η κατάργηση του τάγματος από τον πάπα Κλήμεντα ΙΔ΄ (Ρούσσοσ – Μηλιδώνης, 1991, σσ. 357-362). Το τάγμα των Ιησουίτες ανήκε στα επίλεκτα μέλη της Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας. Τα μέλη αυτά είχαν υψηλό μορφωτικό επίπεδο και πραγματοποιούσαν ένα σημαντικό και αξιόλογο φιλανθρωπικό έργο. (Ναυπλιώτης, 1986, σ. 107). Όταν το τάγμα καταργήθηκε συνέχισε να λειτουργεί κρυφά μέχρι το 1814 στον χώρο της Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Ακόμη, κάποιοι Ιησουίτες απορροφήθηκαν από άλλα τάγματα συνεχίζοντας το έργο τους (Καρπάθιος, 1936, σ.62).

Μοναχοί Λαζαριστές

Το καθολικό τάγμα των Λαζαριστών ιδρύθηκε το 1625 στο Παρίσι από την Γάλλο ιερέα Βικέντιο de Paul (1581- 1660), ο οποίος αγιοποιήθηκε το 1937 από την Ρωμαιοκαθολική εκκλησία. Η έγκριση ιδρύσεως του τάγματος πραγματοποιήθηκε το 1632 από τον πάπα (Ρούσσοσ – Μηλιδώνης, 2004 β΄, σσ. 21-23). Οι πρώτες εμφανίσεις των Γάλλων Λαζαριστών έγιναν το 1783 και δραστηριοποιήθηκαν στο νησί της Νάξου μέχρι το 1877, δηλαδή δέκα περίπου χρόνια μετά την κατάργηση του τάγματος των Ιησουιτών μοναχών. Οι Λαζαριστές δραστηριοποιήθηκαν ακόμη σε άλλες περιοχές του ελλαδικό χώρου όπως στο νησί της Σαντορίνης (1883/1957), στην περιοχή της Θεσσαλονίκης (1783 μέχρι και σήμερα) (Ρούσσοσ – Μηλιδώνης, 2004 β΄, σσ. 45-89, 123-219). Οι Λαζαριστές είχαν στην κατοχή τους τα εδάφη και τα κτίσματα που ανήκαν στους Ιησουίτες. Στο εκπαιδευτικό τους έργο δεν ήταν τόσο αποτελεσματικοί όσο οι προηγούμενοι, καθώς δεν είχαν τον απαιτούμενο αριθμό ανθρώπων ώστε να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες του νησιού (Ρούσσοσ – Μηλιδώνης, 2004 β΄, σσ. 347-358). Κατά την διάρκεια της ελληνικής επανάστασης είχαν στην κατοχή τους σημαντικά κτίσματα όπως η πρώην μονή των Ιησουιτών στο κάστρο της Χώρας, το εξοχικό θέρετρο στα Καλαμίτσια, εκτάσεις γης κοντά στο χωριό Μέλανες και στο χωριό Ποταμιά και το οίκημα Ντεμαρί που αποτελούσε εξοχική κατοικία. Οι Λαζαριστές πέρα από την εκπαίδευση που παρείχαν, ενεπλάκησαν σε ζητήματα που αφορούσαν την καθολική κοινότητα με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν αψιμαχίες. Μετά από κάποια χρόνια, λόγω της Γαλλικής επανάστασης, άρχισαν να χάνουν την επιρροή μην έχοντας πλέον παροχή βοήθειας από τη Γαλλία. Μετά την ίδρυση

του Ελληνικού κράτους, η επιρροή της Γαλλίας στα θέματα που αφορούσαν τους Λαζαριστές επανήλθε δυναμικά (Ρούσσος – Μηλιδώνης, 2004 β', σσ. 358-370).

Μοναχοί Σαλεσιανοί

Ιδρυτής του τάγματος αυτού αποτέλεσε ο άγιος της Καθολικής εκκλησίας Ιωάννης Bosco (1815-1888). Ο Ιωάννης Bosco ξεκίνησε το κοινωνικό του έργο από την χώρα της Ελβετίας και της Γαλλίας. Το τάγμα ιδρύθηκε το 1874, όπου αναγνωρίστηκε από τον πάπα Πίο Θ' και μέσω ιεραποστολών άρχισε να εξαπλώνεται (Κωτσάκης, 2017, σσ. 157-157). Οι ιεραπόστολοι των Σαλεσιανών κατευθυνθήκαν σε διάφορες περιοχές της Ευρώπης αλλά και της νότιας Αμερικής. Στην Νάξο έκαναν την εμφάνιση τους το 1891. Οι Σαλεσιανοί πήραν τις εκτάσεις γης και τα κτίσματα των Λαζαριστών και μετονόμασαν την σχολή των Ιησουιτών – Λαζαριστών σε Γαλλική εμπορική Σχολή (σημερινό Αρχαιολογικό Μουσείο), έχοντας την κατοχή της σχολής μέχρι και το 1927 (Ρούσσος – Μηλιδώνης, 2004 β', σσ. 352-370).

2.6. Οι περιηγητές στην Νάξο

Κατά το πέρασμα των χρόνων το νησί της Νάξου αποτελεί ένα προορισμό για πολλούς περιηγητές, οι οποίοι άφησαν σημαντικό έργο και πληροφορίες για το νησί. Ένα σημαντικό έργο που αφορά την νησιωτική Ελλάδα και την Νάξο είναι το “Liber Insularum Archipelagi”, ένα πρωτοπόρο χαρτογραφικό χειρόγραφο έργο, του Cr. Buondelmonti, στις αρχές του 15ου αιώνα, που έγινε και πρότυπο για τα μεταγενέστερα νησολόγια, όπως αυτά των B. dalli Sonetti (1485) και B. Bordone (1547). Ακόμη, ο Sonetti σχεδιάζει χάρτες και συγγράφει κείμενα, ενώ ο Bordone σημειώνει στους ιδιότυπους χάρτες του πληροφορίες, μεταξύ άλλων, για τους μύθους, το κλίμα και την ιστορία του νησιού¹⁰.

¹⁰ <http://el.travelogues.gr/page.php?view=29>

Ο T. Porcacchi κυκλοφόρησε μία πολύ πετυχημένη έκδοση (1620) νησολογίου με τη νέα τεχνική στην χάραξη, αυτήν της χαλκογραφία (η τεχνική αυτή επέτρεπε περισσότερες λεπτομέρειες, μεγαλύτερη ακρίβεια, πυκνότητα πληροφοριών, και καθιερώθηκε σταδιακά σε όλα τα εικονογραφημένα έργα μέχρι τις αρχές του 19ου αιώνα, οπότε προτιμήθηκε βαθμιαία η λιθογραφία). Ο επίσκοπος Sebastiani ως εντολοδόχος του πάπα περιόδευσε το 1666 στην περιοχή και αναφέρει: «*Νάξος: 20 χωριά... πληθυσμός 6000 Έλληνες. Τριακόσιες εκκλησίες, 50 παπάδες, 10 μοναστήρια, 100 καλόγεροι...*» Ο Γάλλος περιηγητής Jean de Thenevot, το 1656 στο ημερολόγιό του γράφει: «*Ζουν και σήμερα πολλές οικογένειες ευγενών απογόνων των δουκών (Σομμαρίπες και Σανούδοι)*». Επιπλέον, περιγράφει το νησί και τις δραστηριότητες των κατοίκων, τα μοναστήρια, τα δόγματα κ.λ.π. Γράφει επίσης: «*Μεγάλα μίση σπαράζουν τους Ναξιώτες... Οι γυναίκες είναι χειρότερες. Ανακατεύονται στις υποθέσεις των διπλανών τους. Φορούν δέκα φουστάνια... έτσι που με δυσκολία μπορούν να βαδίσουν. Φορούν και πολύ στενά παπούτσια. Είναι τίμιες...*».

Οι χάρτες της αρχαίας Ελλάδος του J. Laurenberg (1660) συνδυάζονται με επεξηγηματικά ιστορικό-γεωγραφικά κείμενα. Στο έργο του υπάρχουν πίνακας με αρχαίο νόμισμα της νήσου. Στην έκδοση του M. Boschini, μικρό νησολόγιο και όμορφο δείγμα της βενετσιάνικης χαρακτηριστικής των μέσων του 17ου αιώνα, ο χάρτης της Νάξου συνοδεύεται με επεξηγηματικό κείμενο ιστορικού-γεωγραφικού περιεχομένου. Ο Γάλλος ευγενής Johann von Barrés (1673) για τους Ναξιώτες γράφει: «*Είναι πολύ ζηλότυποι, υπεροπτικοί, φιλόδοξοι, και είρωνες. Ένας μάλιστα ήθελε να τον πάει στον Καδή, επειδή κουβέντιασε πολλή ώρα με τη γυναίκα του*»¹¹. Στο έργο "Archipel" του 1688 ο Dapper, υπάρχει πίνακας με αρχαία νομίσματα του νησιού.

Η Νάξος αναφέρεται και σε έργα της Γεωγραφικής Ακαδημίας των Αργοναυτών (V.M. Coronelli, 1707). Στην πολύτιμη για τον πλούτο των πληροφοριών έκδοση (1717) του J. Pitton de Tournefort, που εκδόθηκε μετά το ταξίδι του στο Αιγαίο πέλαγος, υπάρχουν εικόνες για τη Νάξο που αφορούν τις ενδυματολογικές συνήθειες των γυναικών καθώς και δείγματα από την αξιόλογη γλωρίδα του νησιού¹². Οι Άγγλοι περιηγητές Charles Thomson (1730) και John Fuller (1820) μιλούν ο πρώτος για εκστρατεία προσηλυτισμού στο Λατινικό δόγμα καθώς και για

¹¹ <https://naxioikritis.blogspot.com/2014/11/2.html>

¹² <http://el.travelogues.gr/page.php?view=29>

ανταγωνισμό μίσους ντόπιων και ξένων αριστοκρατών και ο δεύτερος για υπεροψία των ξεπεσμένων Λατίνων αριστοκρατών και περιφρόνηση προς τους Έλληνες πληβείους. Ο J. P. Tournefort δίνει την ίδια περίπου εικόνα μερικούς αιώνες νωρίτερα. *«Το μίσος της λατινικής και της ελληνικής αριστοκρατίας είναι αβυσσαλέο. Οι Λατίνοι προτιμούν να παντρεύονται τις πρωτοζαδέρφες τους. Έλληνες και Λατίνοι τρέμουν σαν σκλάβοι μπροστά στον έσχατο Τούρκο αξιωματικό. Μόλις όμως σαλπάρει ο στόλος, η ναζιώτικη αριστοκρατία αρματώνεται και πάλι με την υπεροψία της... Οι μεν είναι απόγονοι των Παλαιολόγων... οι άλλοι των Γιουστινιάνι... Σομμαρίπα...»*. Ο Γερμανός ευγενής Johann Riedesel (1768) μεταξύ των άλλων λέει: *«Οι κάτοικοι του νησιού είναι πανέξυπνοι. Η Νάξος είναι τόπος των αυτοσχεδιασμών. Οι βοσκοί της είναι φοβεροί «σφενδονήτες»*. Ενώ σε άλλο σημείο αναφέρει ότι η φορεσιά των γυναικών είναι γελοία, *«Μοιάζουν σαν καλοχτενισμένες χήνες»*. Ο Άγγλος λοχαγός William Martin Leake (1794-1810) αναφέρεται στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη του νησιού καθώς και σε δημογραφικά στοιχεία: *«Έχει 42 χωριά και 16.000 κατοίκους, 350 από αυτούς είναι Καθολικοί και κατοικούν στο Κάστρο. Έχουν ένα μοναστήρι Λαζαριστών, ένα Καπουτσίνων και αρχιεπίσκοπο που είναι η κεφαλή των Λατινορθόδοξων του Αιγαίου»*¹³.

Επιπλέον, την γυναικεία ενδυμασία απεικονίζει, στο “Λεύκωμα”, του Oc. Dalvimart (1804), με ανθρώπινους τύπους από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Στο έργο του M.G.F.A. Choiseul-Gouffier, με το οποίο εισήγαγε (τέλος 18ου- αρχές 19ου αι.) την «εικόνα» ως στοιχείο σε ταξιδιωτικό χρονικό, αποδίδονται σε χαλκογραφίες η Χώρα της Νάξου, χάρτης του νησιού, κάτοψη και σχέδια αρχαιολογικής τοποθεσίας και κάτοικοι σε στιγμές καθημερινού βίου. Ο Ed.D. Clarke (1814), απεικονίζει τα ερείπια στην είσοδο του λιμένα του νησιού. Σημαντικός είναι ο χάρτης της Νάξου στον Άτλαντα που συνοδεύει την έκδοση που επιμελείται ο J.B.G.M Bory de St. Vincent (1823). Σχέδια υψηλής ποιότητας και τεχνικής παρουσιάζουν τις παρατηρήσεις των μελών του Τμήματος Αρχιτεκτονικής και Γλυπτικής της Γαλλικής Επιστημονικής Αποστολής του Μοριά, υπό τη διεύθυνση του G.A. Blouet, πάνω στα μνημεία και τους τόπους που είχαν αναλάβει να ερευνήσουν. Τα πορίσματα των μελετών αυτών και τα σχέδια που τα παρουσιάζουν, τα οποία αφορούν και τις Κυκλάδες και τα οποία κυκλοφόρησαν σε τρεις μνημειώδεις τόμους (1831, 1833, 1838), συνέβαλαν πολύ στην διαμόρφωση της εικόνας των μνημείων. Μετά την ίδρυση του Ελληνικού Κράτους, ο Chr. Wordsworth καταγράφει, σε

¹³ <https://naxioikritis.blogspot.com/2014/11/2.html>

επανεκδοση του 1882, (αλλά και στην έκδοση Chr. Wordsworth στα 1841) το όρος Ζα της Νάξου, την οποία αντλεί πληροφορίες από την αντίστοιχη λιθογραφία της έκδοσης του «Ατλанта» της Γαλλικής Επιστημονικής Αποστολής¹⁴. Ο Γάλλος γεωλόγος V. Fontanier (1897) επισημαίνει τις συνέπειες της φεουδαρχίας των Φράγκων, στα άτομα και την κοινωνία. Θεωρεί τους Λατίνους αριστοκράτες ξεπεσμένους, συμβιβασμένους με τους Οθωμανούς, ματαιόδοξους, επιδειξιμανείς. Η τάξη των ευγενών στάθηκε μακριά από την πρόοδο, προσκολλημένη πεισματικά στις φεουδαρχικές παραδόσεις και με εχθρική στάση απέναντι στην ελληνική επανάσταση. Περιφρονεί τους Έλληνες και πιστεύει ότι είναι άλλη φυλή. Τα κτήματα των ευγενών καλλιεργούσαν οι Έλληνες. Με τη δραστηριότητα, την εργατικότητα και τη δίψα τους για κέρδος, οι Έλληνες αγόραζαν τα κτήματα των πρώην κυρίων τους, οι οποίοι ζούσαν από ελεημοσύνες. Και συνεχίζει, περιγράφοντας τους ξεπεσμένους Ναξιώτες ευγενείς.¹⁵

Οι λίγοι σε αριθμό πίνακες που υπάρχουν στην έκδοση (1913) με τις επιστολές του J.B.S. Morrill (1794-96), αποτελούν δείγματα με σχέδια ζωγράφων που συνόδευαν τους περιηγητές και απεικονίζουν γνωστά μνημεία αλλά και ιστορικές περιοχές. Σημαντικό έργο για τις φωτογραφικές αποτυπώσεις αποτελεί το έργο του F.F. Boissonnas (πρώτο τέταρτο του 20ού αιώνα). Έτσι και για τη Νάξο, ο φημισμένος φωτογράφος περιβάλλει με φως, τοπία και ανθρώπους σε εικόνες που διδάσκουν τον αλληλοσεβασμό (στο D. Baud-Bovy / Fr. Boissonnas στα 1919). Οι φωτογραφίες του απεικονίζουν μεταξύ άλλων την «Πορτάρα», ορμίσκους, το σπήλαιο, τη Χώρα, εκκλησίες, κατοίκους σε ειδυλλιακές τοποθεσίες αλλά και αγροτικές σκηνές. Ξυλογραφίες, έγχρωμες αναπαραγωγές ακουαρέλας και φωτογραφίες (1935) αποδίδουν τον ενθουσιασμό και την αγάπη του Fr. Perilla για τις Κυκλάδες, και τη Νάξο.

Στο Λεύκωμα (1984) παρουσιάζονται σπάνιες ξυλογραφίες από το πρωτόπορο εβδομαδιαίο βρετανικό περιοδικό “The Illustrated London News” (1842-1885) και το συγγενές “The Graphic” (1869-1885). Απεικονίζονται τοποθεσίες, πρόσωπα και γεγονότα (πολιτικά, κοινωνικά, πολεμικά), που αφορούν και τη Νάξο, από το 1842 έως το 1885¹⁶.

¹⁴ <http://el.travelogues.gr/page.php?view=29>

¹⁵ <https://naxioikritis.blogspot.com/2014/11/2.html>

¹⁶ <http://el.travelogues.gr/page.php?view=29>

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Κεφάλαιο Τρίτο

3.1. Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική και Πολεοδομία της Νάξου

3.1.1. Οι πύργοι

Οι περισσότεροι από τους σωζόμενους πύργους της υπαίθρου χτίστηκαν μετά το 1600 από Βενετούς γαιοκτήμονες για την προστασία τους από τους πειρατές, αλλά και για την επιβολή της κυριαρχίας τους στους χωρικούς. Σήμερα σώζονται περίπου τριάντα πύργοι. Βασική τους διαφορά από τα άλλα σπίτια είναι ο αριθμός των ορόφων. Έτσι αλλάζει και η εξωτερική εμφάνιση του κτίσματος, η οποία γίνεται εντονότερη από την απουσία του ασβέστη, που θα έδινε μια χάρη και ελαφρότητα στο κτίσμα. Όλοι οι πύργοι είναι στο χρώμα της πέτρας και του χώματος, τόσο που από μακριά δεν ξεχωρίζουν από το περιβάλλον τους. Οι πύργοι έχουν επάλξεις, πολεμίστρες και εξέδρα-γέφυρα κρεμασμένη με αλυσίδες για να ανεβοκατεβαίνει και κλείνοντας να κάνει αδύνατη την πρόσβαση στον πύργο. Τα μόνα διακοσμητικά στοιχεία στην πρόσοψή τους είναι μαρμάρινα υπέρθυρα και ανάγλυφες παραστάσεις. Μερικοί από τους πύργους είναι: Αγγελακόπουλου (Μονή Υψηλοτέρας) Αγιάς (Μονή Αγιάς), Ζευγώλη, Μαρκόπολι, Μαρκοπολίτη, Παπαδάκη, Μπαζαίου, Μπαρδάκη, Μπαρότσι, Μπελόνια, Οσκέλου, Παλαιολόγου, Πλάκας, Πρατούντα, Φασολιάς, Φραγκόπουλου-Δελαρρόκα, Χειμάρρου και άλλοι.

3.1.2. Τα σπίτια της Νάξου

Διακρίνονται τρεις κατηγορίες κατοικιών: τα λαϊκά στη Χώρα και στα χωριά, τα αρχοντικά στη Χώρα και οι πύργοι, μεμονωμένα συγκροτήματα στην ύπαιθρο. Το λαϊκό σπίτι συχνά είναι ένας ορθογώνιος στεγασμένος χώρος. Όταν αναπτύσσεται σε ύψος (με όροφο) δημιουργείται το ανωκάτωγο. Κολλητά το ένα στο άλλο, τα σπίτια αυτά έχουν μικρές αυλές και συχνά το ένα επεκτείνεται πάνω από το διπλανό του ή πάνω από το δρόμο ή ακόμη χρησιμοποιείται το δώμα του διπλανού του σπιτιού για αυλή. Στο κατώι (ισόγειο) υπάρχουν η κουζίνα, το κελάρι, το αποχωρητήριο. Στο ανώι κυριαρχεί η σάλα και δίπλα της διατάσσονται οι κάμαρες (μικρότατες). Οι όροφοι επικοινωνούν με ξύλινη σκάλα με καταπακτή (την γκλαβανή).

Τα αρχοντικά, οι παλιότερες αστικές κατοικίες όλων των Κυκλάδων έχουν ως κεντρικό χώρο τη σάλα και γύρω της διατάσσονται τα υπνοδωμάτια (κάμαρες) που εδώ είναι μεγάλα και ψηλοτάβανα¹⁸.

3.2. Το Θέρετρο των Ιησουιτών στα Καλαμίτσια

Ένα από τα κτήρια της Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας στην Νάξο, που δεν αποτελούσε χώρο λατρευτικό, ήταν το Θέρετρο των Ιησουιτών στα Καλαμίτσια. Το θέρετρο των Ιησουιτών βρίσκεται σε μία κοιλάδα μεταξύ των χωριών Ποταμίας και Μέλανες (1000 μέτρα από τις Μέλανες). Σε αυτό τον χώρο βρισκόταν παλαιότερα τα ερείπια ενός δουκικού παλατιού με όνομα «Καλαμίτζια». Ο χώρος στον οποίο κτίστηκε το θέρετρο, μεταξύ 1679-1681, είχε αγοραστεί από τον Robert Saulger, (Γάλλος ηγούμενος των Ιησουιτών) από την οικογένεια Θεολιγίτη το 1678 (Κατσουρός, 1968, σσ. 214-215). Ακόμη, την περίοδο εκείνη χτίστηκε η μονή των Ιησουιτών στο κάστρο της Χώρας. Η πρωιμότερη αναφορά για το κτίριο γίνεται το 1683 σε ένα γράμμα του ηγούμενου των Ιησουιτών στο νησί της Σαντορίνης με όνομα Γκουιλλύ (Μαύρος, 1985, σσ. 46-47).

Η αρχιτεκτονική του κτιρίου έχει στοιχεία γαλλικού μπαρόκ. Το κτίριο είναι διώροφο και γύρω του υπάρχουν δύο βοηθητικοί χώροι και ένας περιστεριώνας. Γύρω από το κτίριο υπήρχαν κήποι και περιβόλια που έφταναν μέχρι το χωριό των Μελάνων (Κωτσάκης, 2017, σσ. 262-264).

Το μεγαλύτερο μέρος της περιουσίας των Ιησουιτών βρισκόταν γύρω από τις περιοχές των Μελάνων, της Ποταμίας και του Τζιτζαμολαγκάδου, συνολικά περίπου 2300 καλλιεργήσιμα στέμματα. Αυτές οι εκτάσεις γης απέφεραν σημαντικά έσοδα όπου τα χρησιμοποιούσαν για τις δραστηριότητές τους και για την λειτουργία της μονής. Πριν ακόμη το κτίσιμο το θέρετρου, το 1670, οι Ιησουίτες είχαν στην κατοχή τους «φέουδο» στην περιοχή «Μεγάλες Πέτρες» στις Μέλανες

Ωστόσο ο ρόλος του θέρετρου στα Καλαμίτσια, από κέντρο πνευματικής καθοδήγησης, κατέληξε να λειτουργεί ως μία μεγάλη επιχείρηση. Οι σχέσεις μεταξύ των ντόπιων χωρικών και

¹⁸ <https://naxioikritis.blogspot.com/2014/11/2.html>

των Ιησουιτών είχε περάσει σε διαφορετικό επίπεδο, καθώς οι Ιησουίτες διαχειριζόταν τα περιουσιακά τους στοιχεία, που έλαβαν ως επικαρπία, με σύγχρονο, για την εποχή εκείνη, επιχειρηματικό σχέδιο. Οι Ιησουίτες, όντας αρκετά σκληροί και αυστηροί εργοδότες, εισήγαγαν σε όλο το νησί τον νόμο της αποδοτικότητας, ασκώντας μεγάλη πίεση στο μεγαλύτερο μέρος του ντόπιου πληθυσμού, με πρόσχημα την λειτουργία της μονής στο κάστρο της Χώρας. Μετά την διάλυση του τάγματος των Ιησουιτών, το 1773, το θέρετρο μαζί με τα υπόλοιπα κτήματα παραχωρήθηκαν στο τάγμα των Λαζαριστών μέχρι το 1878 όπου το τάγμα παραιτήθηκε από τα δικαιώματα στην περιοχή. Το 1891 την περιουσία την ανέλαβε το τάγμα των Σαλεσιανών μέχρι το 1927 (Κωτσάκης, 2017, σ. 264). Ένας μικρός ναός, αφιερωμένος στον Άγιο Ιωάννη τον Βαπτιστή, που βρίσκεται σε απόσταση 200 μέτρων από το θέρετρο στα Καλαμίτσια. Σύμφωνα με τοπικές αφηγήσεις, ο ναός αυτός την περίοδο εκείνη ήταν Καθολικός και κάλυπτε τις ανάγκες των Ιησουιτών.

3.3. Ιστορία

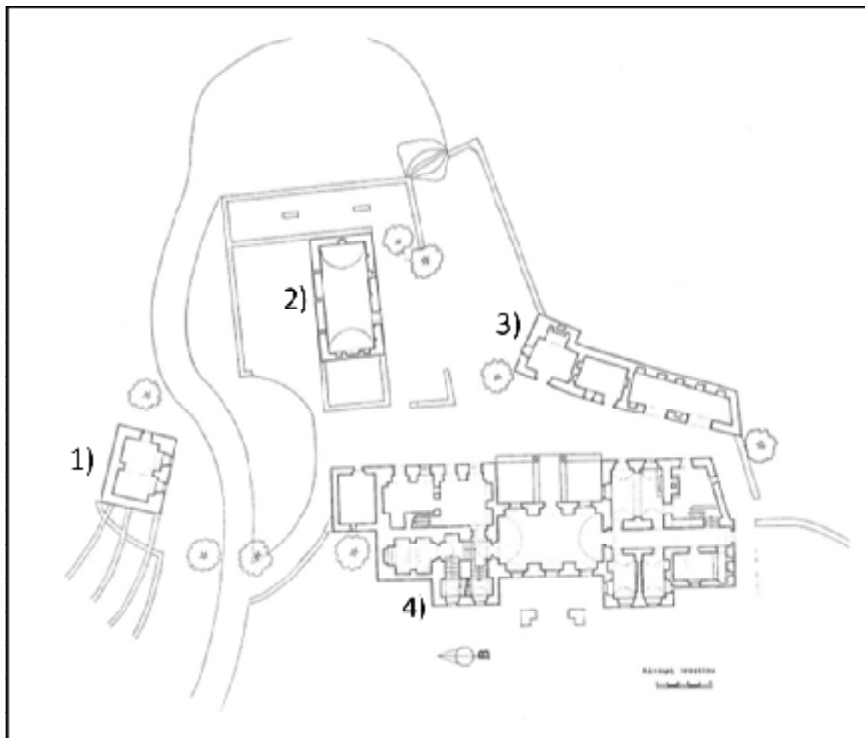
Η ανέγερση του κτηρίου ξεκίνησε το 1683 από τον Ιησουίτη μοναχό και ηγούμενο της Μονής των Ιησουιτών, Robert Saulger. Ο χώρος αρχικά, προοριζόταν ως κύρια κατοικία του ηγουμένου. Στην συνέχεια αποτέλεσε χώρο-ξενώνα για τους Ιησουίτες μοναχούς κατά την διάρκεια περιοδειών για κήρυγμα στο νησί.

Η πρώτη ιστορική αναφορά για τα Καλαμίτσια βρίσκεται σε κώδικα του Αρχείου των Ιησουιτών στη Ρώμη. Σε περιγραφή του Γάλλου περιηγητή Tournefort, που χρονολογείται το 1700, αναφέρει χαρακτηριστικά: *«Η εξοχική κατοικία των Ιησουιτών είναι όμορφη, ιδιαίτερα σε έναν τόπο που δεν γνωρίζουν να κτίζουν σπίτια. Οι Έλληνες... θαυμάζουν τη στριφογυριστή σκάλα μέσα στο ανάκτορο, πράγμα που δεν μπορούν να κατασκευάσουν οι ντόπιοι αρχιτέκτονες»*. Το κτίριο άνηκε στο τάγμα των Ιησουιτών μέχρι το 1773. Ακολούθησε η διαχείριση από το τάγμα των Λαζαριστών και των Σιλεσιανών μέχρι το 1877 οι πρώτοι, και το 1927 οι δεύτεροι. Στη συνέχεια ακολούθησε δικαστικός αγώνας το 1929 και το 1937 μεταξύ του Σωματείου του Τίμιου Σταυρού και της Καθολικής εκκλησίας για την κυριότητα του κτηρίου.

Σήμερα ο χώρος των Καλαμιτσίων, το συγκρότημα των κτιρίων, συμπεριλαμβάνεται στα περιουσιακά στοιχεία του Ιδρύματος «Τίμιος Σταυρός» με έδρα την Νάξο, το οποίο με τη σειρά του υπόκειται στην εποπτεία του Δημοσίου και ειδικότερα, του Υπουργείου Οικονομικών. Το

κράτος απαλλοτρίωσε τα κτήματα τα οποία πλαισίωσαν τον χώρο των Καλαμιτσίων αλλά όχι τα κτίρια.

Η επιφάνεια που καταλαμβάνει το κεντρικό κτήριο, το ύψος, ο τρόπος οχύρωσης, η επιλογή της θέσης, και το τρόπος κατασκευής αποτελούν στοιχεία που δημιουργούν τον χαρακτηρισμό «ανάκτορο». Το συγκρότημα αποτελείται από 4 κτίρια. Το μεγαλύτερο κτήριο αποτελεί το βασικό χώρο του συγκροτήματος όπου βρίσκεται στην δυτική πλευρά της έκτασης του χώρου. Υπάρχουν ακόμη δύο βοηθητικοί χώροι, ένας περιστεριώνας γύρω από το κεντρικό κτήριο και μία δεξαμενή όπου βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο στη δυτική πλευρά του κεντρικού κτηρίου (Πολυκρέτης-Παγανέλη-Μιλικούτη, 2007, σσ. 64-80).

- 1) Περιστεριώνας.
- 2) Βορειοανατολικός Βοηθητικός χώρος.
- 3) Νοτιοανατολικός Βοηθητικός χώρος.
- 4) Κεντρικό κτήριο.

[Αναφέρετε εδώ την προέλευση]

Σχέδιο 1: Κάτοψη του συμπλέγματος των κτιρίων στα Καλαμίτσια.

3.4. Περιγραφή

3.4.1. Κεντρικό κτίριο

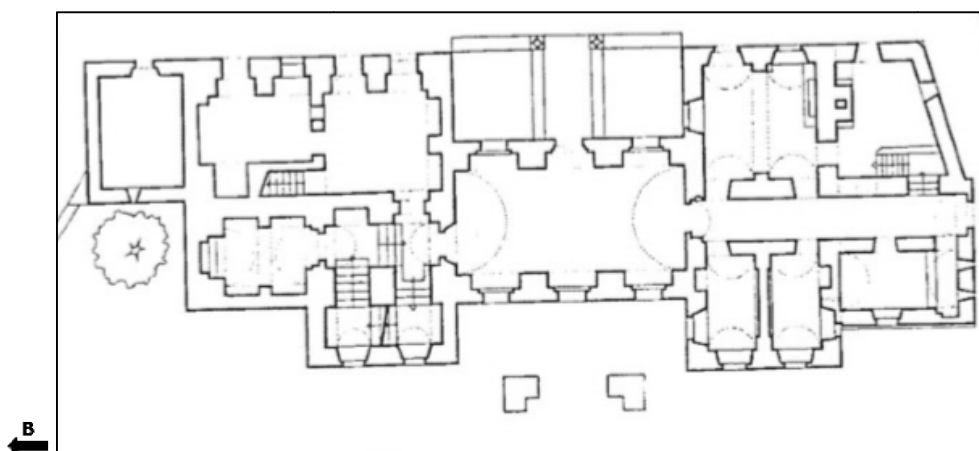
Πρόκειται για ένα τριώροφο κτίριο με ορθωγωνική κάτοψη (διαστάσεων 39,70μ. X 13,30μ.) και τονισμένη την κύρια προσπέλαση διαμέσου προεξοχής και μεγάλου ύψους (περίπου 11μ.). Η είσοδος βρίσκεται από την εσωτερική αυλή, στην ανατολική πλευρά του κτιρίου.

Εικόνα 1: Φωτογραφία δυτικής πρόσοψης κεντρικού κτιρίου.

Εικόνα 2: Αεροφωτογραφία δυτικής πρόσοψης κεντρικού κτιρίου.

Σχέδιο 2: Κάτοψη Ισογείου, στο κέντρο η μεγαλύτερη αίθουσα 5,50x10, στην νότια πλευρά βρίσκονται πέντε διαφορετικοί χώροι, στην βόρεια πλευρά 5 βρίσκονται 5 διαφορετικοί χώροι και το κλιμακοστάσιο που οδηγεί στο υπόγειο.

Στο ισόγειο βρίσκεται η μεγαλύτερη αίθουσα του κτιρίου (5,50x10), η οποία αποτελεί και τον επίσημο κύριο χώρο.

Εικόνα 3: Φωτογραφία κεντρικής εισόδου κεντρικού κτιρίου (ανατολική πρόσοψη).

Το δάπεδο της αίθουσας είναι στρωμένο με μαρμάρινες πλάκες σε κανονικό κάναβο, οι περισσότερες από τις οποίες έχουν αφαιρεθεί κατά την πάροδο των χρόνων. Η στέγασή της είναι θολωτή και κυλινδρισμένη με πορσελάνη.

Εικόνα 4 : Φωτογραφία ισογείου κεντρικής αίθουσας κεντρικού κτιρίου.

Επιπλέον, ανατολικά και δυτικά της αίθουσας αναπτύσσονται τρία μεγάλα τοξωτά παράθυρα. Στις στενές πλευρές της, στον άξονα βορρά νότου, υπάρχουν δύο θύρες, που συνδέουν την κεντρική αίθουσα με το υπόλοιπο κτίριο¹⁹.

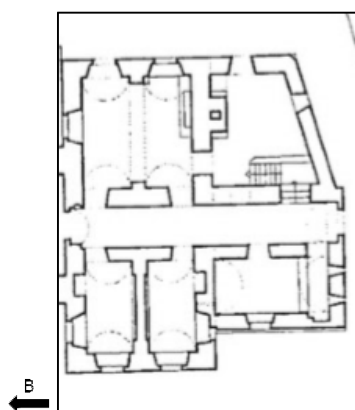
Εικόνα 5: Φωτογραφία κεντρικής αίθουσας ισογείου κεντρικού κτιρίου.

¹⁹ (Η περιγραφή του χώρου έχει γίνει από απομαγνητοφώνηση συνέντευξης του κ. Ανεβλαβή Φραγκίσκου Χρήστου, υπαλλήλου της αρχαιολογικής υπηρεσίας).

Στο νότιο τμήμα του ισογείου υπάρχει μία σειρά δωματίων και στις δύο πλευρές, τα οποία χωρίζονται με στενόμακρο διάδρομο. Τα πρώτα δύο δωμάτια στην δυτική πλευρά του διαδρόμου έχουν τις ίδιες διαστάσεις και είναι συμμετρικά ως προς τον διαχωρισμό τους (4x2). Ο επόμενος χώρος πιθανόν να κατασκευάστηκε μεταγενέστερα από το υπόλοιπο κτίριο (2x5). Αυτό συμπεραίνεται από τον αρμό στον τοίχο, καθώς και από τα ανοίγματα, τα οποία έχουν κλείσει. Ακόμη, ο τοίχος που χωρίζει αυτά τα δύο δωμάτια, δεν υψώνεται μέχρι την κορυφή της οροφής αλλά σταματάει χαμηλότερα, όπου και σχηματίζεται ένα μικρό πατάρι.

Εικόνα 6: Φωτογραφία ισογείου νοτιοδυτικού δωματίου κεντρικού κτιρίου.

Σχέδιο 3: Κάτοψη Ισογείου, νότια πλευρά.

Απέναντι από αυτά τα δωμάτια, στην ανατολική πλευρά, υπάρχει το μαγειρείο όπου στεγάζεται με δύο θόλους και διαθέτει μεγάλο πέτρινο τζάκι (διαστάσεων 4,50x4,70).

Εικόνα 7: Φωτογραφία ισογείου νοτιοανατολικού δωματίου κεντρικού κτιρίου.

Το αμέσως επόμενο δωμάτιο στα νότια έχει καταστραφεί ολοκληρωτικά και δεν υπάρχουν πληροφορίες για την χρήση του (διαστάσεων 4,5x4). Επίσης υπήρχε ένα κλιμακοστάσιο στην δυτική πλευρά του δωματίου αυτού όπου συνδέει τα δωμάτια αυτά με τον επάνω όροφο στο νότιο μέρος του κτιρίου.

Εικόνα 8: Φωτογραφία ισογείου νοτιοανατολικού δωματίου κεντρικού κτιρίου (κατεστραμμένο δάπεδο επάνω ορόφου).

Η σκάλα αυτή είναι κατεστραμμένη και δεν υπάρχει ασφαλής πρόσβαση από το ισόγειο στα επάνω νότια δωμάτια του κτιρίου.

Εικόνα 9: Φωτογραφία ισογείου νοτιοανατολικού δωματίου κεντρικού κτιρίου (κατεστραμμένο δάπεδο επάνω ορόφου).

Στο βόρειο τμήμα υπάρχει ένας θολωτός προθάλαμος οδηγώντας προς τρεις κατευθύνσεις.

Εικόνα 10: Φωτογραφία ισογείου κεντρικού κτιρίου.

Στο δυτικό μέρος υπάρχει ένα κλιμακοστάσιο που οδηγεί στο υπόγειο. Απέναντι από το κλιμακοστάσιο υπάρχει ακόμη ένα μικρό δωμάτιο το οποίο πιθανόν να αποτελεί εσωτερικό παρεκκλήσι (διαστάσεων 3x5). Στο ανατολικό μέρος υπάρχει χώρος που εκτείνεται σε τρία δωμάτια. Τα δύο δωμάτια συνδέονται μεταξύ τους με ένα άνοιγμα στον βόρειο τοίχο. Το πάτωμα του ορόφου είναι ξύλινο όπως και η οροφή. Στο νοτιότερο χώρο αυτό υπάρχουν ανοίγματα προς την εσωτερική αυλή καθώς και ένα πέτρινο κλιμακοστάσιο που οδηγεί στον επάνω όροφο του κτιρίου (διαστάσεων 4,5x5). Ο βόρειος χώρος από τα δύο αυτά δωμάτια που συνδέονται έχει δύο ανοίγματα στον ανατολικό τοίχο προς την εσωτερική αυλή (διαστάσεων 5x4,5).

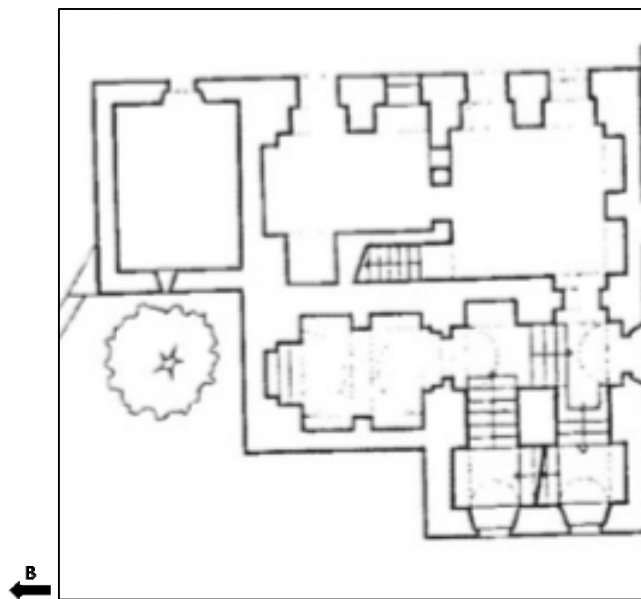

Εικόνα 11: Φωτογραφία βορειοανατολικών δωματίων κεντρικού κτιρίου.

Ακόμη υπάρχει και ένας επιπλέον χώρος (διαστάσεων 5x3,5) στην βορειοανατολική πλευρά του ισογείου του οποίου η πρόσβαση γίνεται από την εξωτερική αυλή του κτιρίου. Δεν υπάρχει πρόσβαση από το εσωτερικό του ισογείου (Πολυκρέτης-Παγανέλη-Μιλικούτη, 2007, σσ. 64-80).

Εικόνα 12: Φωτογραφία βορειοανατολικών δωματίων κεντρικού κτιρίου (ανατολική πρόσοψη).

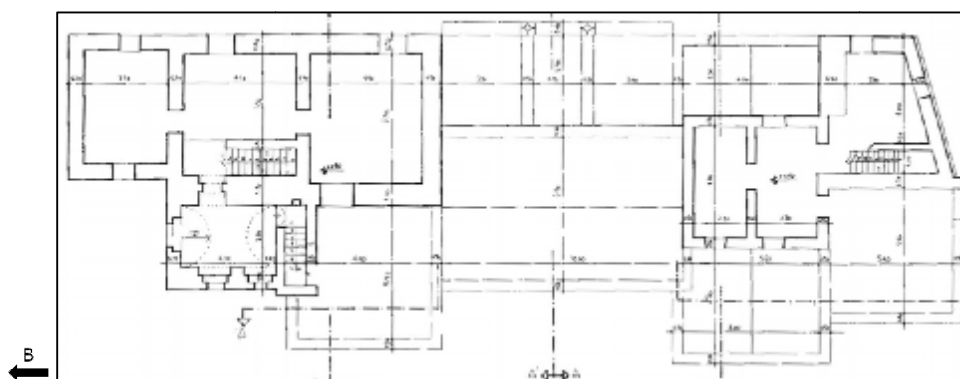
Σχέδιο 4: Κάτοψη Ισογείου, βόρεια πλευρά.

Στον επάνω όροφο υπάρχουν επτά διαφορετικοί χώροι. Οι τέσσερις χώροι βρίσκονται στην βορειοανατολική πλευρά το κτιρίου ενώ οι υπόλοιποι τρεις στην νοτιοδυτική πλευρά του. Αυτοί οι χώροι δεν συνδέονται μεταξύ τους. Για την πρόσβαση των τεσσάρων χώρων στην βόρεια πλευρά η πρόσβαση γίνεται μέσω ενός κλιμακοστασίου στην βορειοανατολική πλευρά του ισογείου.

Εικόνα 13: Φωτογραφία βορειοανατολικού κλιμακοστασίου που οδηγεί στον επάνω όροφο στην βορειοανατολική πλευρά κεντρικού κτιρίου.

Ενώ για τους χώρους στην νότια πλευρά υπάρχει το κλιμακοστάσιο που έγινε αναφορά πριν (και το οποίο είναι κατεστραμμένο) στο νοτιότερο δωμάτιο στην ανατολική πλευρά του ισογείου.

Σχέδιο 5: Κάτοψη Επάνω ορόφου, τέσσερις χώροι στην βόρεια πλευρά, τρεις χώροι στην νότια πλευρά.

Τα δωμάτια στην βορειοανατολική πλευρά συνδέονται μεταξύ τους με ανοίγματα στους δύο βόρειους τοίχους (0,90 εκ.). Το βορειότερο δωμάτιο (4,60x3,70) έχει δύο παράθυρα στην δυτική και ανατολική πλευρά των τοίχων του (0,90 εκ.).

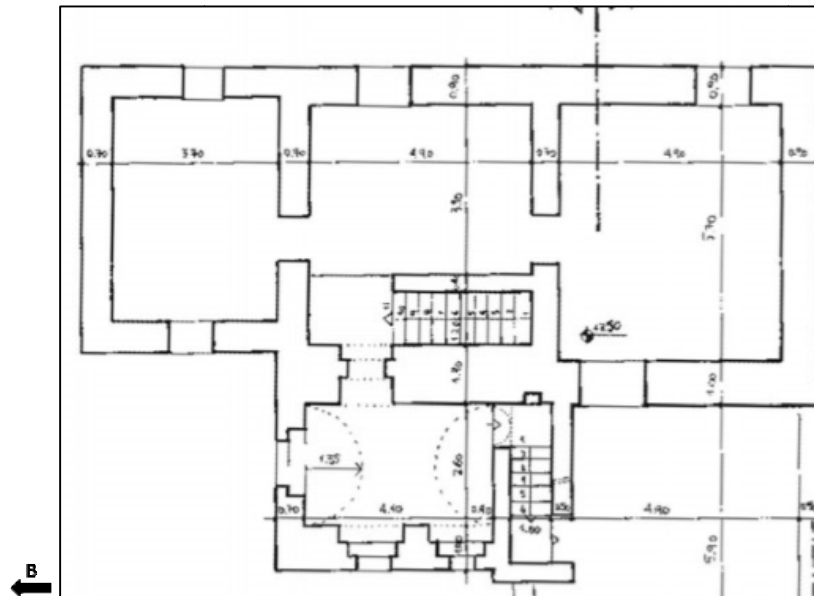
Εικόνα 14: Φωτογραφία βορειοανατολικών δωματίων κεντρικού κτιρίου (κατεστραμμένο δάπεδο επάνω ορόφου βορειοανατολικής πλευράς).

Στο δεύτερο δωμάτιο (3,70x4,9), όπου με αυτό συνδέεται η σκάλα, υπάρχει και ένα άνοιγμα στον ανατολικό τοίχο 0,90 εκ. Η σκάλα βρίσκεται στον δυτικό τοίχο του δωματίου αυτού. Το τρίτο κατά σειρά δωμάτιο (5,70x4,90), έχει δύο ανοίγματα στην ανατολική και δυτική πλευρά 0,90 εκ.

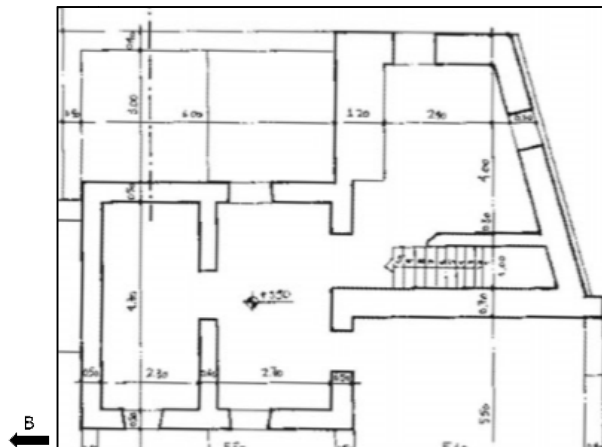
Εικόνα 15: Φωτογραφία επάνω ορόφου βορειοανατολικών δωματίων κεντρικού κτιρίου (κατεστραμμένη οροφή).

Ο τέταρτος χώρος αποτελεί την συνέχεια του κλιμακοστασίου που οδηγεί στην κορυφή του κτιρίου (Πολυκρέτης-Παγανέλη- Μιλικούτη, 2007, σσ. 64-80).

Σχέδιο 6: Κάτοψη Επάνω ορόφου βόρειας πλευράς, τέσσερις χώροι, κλιμακοστάσιο όπου συνδέει τον ισόγειο με τον επάνω όροφο και το υψηλότερο επίπεδο.

Τα δωμάτια του επάνω ορόφου στην νοτιοανατολική πλευρά είναι τρία. Το πρώτο δωμάτιο (2,20x2,80) στην νότια πλευρά συνδέεται με το κλιμακοστάσιο Η σύνδεση με τα υπόλοιπα δύο δωμάτια γίνεται με ένα άνοιγμα στον βόρειο τοίχο του δωματίου. Το δωμάτιο που ακολουθεί (4,70x2,70) έχει δύο παράθυρα στην ανατολική και δυτική πλευρά του τοίχου 0,50εκ. Ακολουθεί το βορειότερο από τα τρία αυτά δωμάτια (4,70x2,30) στο οποίο υπάρχει ένα παράθυρο στον δυτικό τοίχο(0,50εκ.).

Σχέδιο 7: Κάτοψη Επάνω ορόφου νότιας πλευράς, τρεις χώροι, κλιμακοστάσιο που συνδέει το ισόγειο με τα δωμάτια του επάνω ορόφου.

Η πρόσβαση στο υπόγειο γίνεται από το κεντρικό κλιμακοστάσιο στην βορειοδυτική πλευρά του κτηρίου.

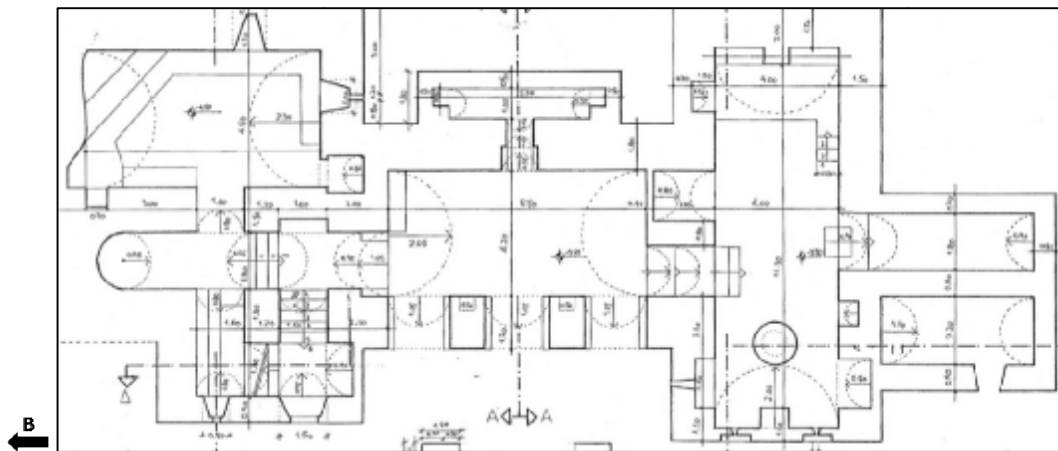
Εικόνα 16: Φωτογραφία κλιμακοστασίου που οδηγεί στο υπόγειο του κεντρικού κτηρίου.

Αυτό συμβαίνει διότι το κτίριο είναι κτισμένο επάνω σε χωράφι με κλίση. Στο υπόγειο του κτηρίου βρίσκεται μία ακόμη μεγάλη αίθουσα ακριβώς κάτω από την μεγάλη αίθουσα του ισογείου (8,50x4,20).

Εικόνα 17: Φωτογραφία νότιου τμήματος υπογείου.

Στην ίδια αίθουσα υπάρχει μία εσοχή, η οποία συνδέει την πηγή, που υπάρχει δίπλα από τους βοηθητικούς χώρους, και καταλήγει στην δεξαμενή.

Σχέδιο 8: Κάτοψη υπογείου, κεντρική αίθουσα, βόρεια πλευρά τρεις χώροι, νότια πλευρά τρεις χώροι.

Στην νότια πλευρά της αίθουσας υπάρχει ένας άλλος σημαντικός χώρος του κτηρίου, όπου λειτουργούσε ως ελαιοτριβείο (11,30x4), όπως γίνεται αντιληπτό από τα απομεινάρια του μαρμαρίνου μύλου που υπάρχει στον χώρο. Στα τοιχώματα υπάρχουν εσοχές που πιθανόν να αποτελούσαν αποθηκευτικούς χώρους (ανατολική εσοχή 1,80x5, δυτική εσοχή 2,20x5 η οποία έχει και ένα άνοιγμα 0,70 εκ. στην δυτική πλευρά του τοίχου).

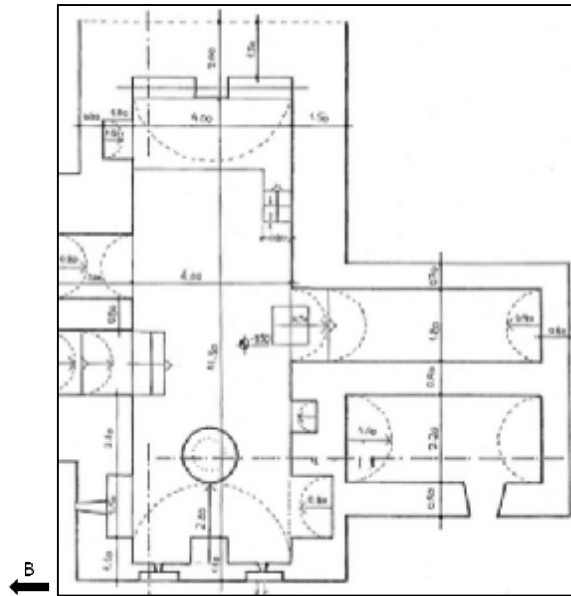
Εικόνα 18: Φωτογραφία νοτιοδυτικού ανοίγματος υπογείου.

Κάποια από τα παράθυρα, τα οποία κλείστηκαν με πέτρες, λειτούργησαν ως πολεμίστρες. Κάθετα του δωματίου αυτού, σε ψηλότερο επίπεδο από το δάπεδο, υπάρχει ένα μακρόστενο δωμάτιο χωρίς φωτισμό.

Εικόνα 19 : Φωτογραφία βόρειου τμήματος υπογείου.

Ακολουθως, υπάρχει ένα ακόμη δωμάτιο το οποίο έχει πρόσβαση μόνο εξωτερικά του κτιρίου, στην δυτική όψη. (Πολυκρέτης-Παγανέλη-Μιλικούτη, 2007, σσ. 64-80.).

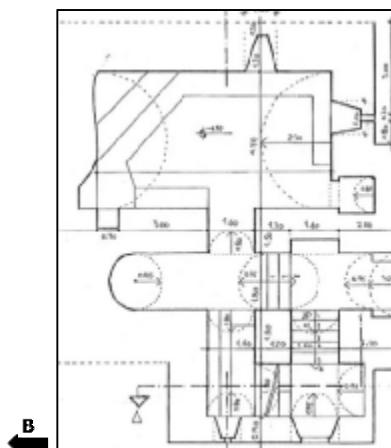

Σχέδιο 9: Κάτοψη Υπογείου, νότια πλευρά.

Στη βόρεια πλευρά του κτηρίου, σε συνέχεια από την μεγάλη αίθουσα, στο ανατολικό μέρος υπάρχει ένα δωμάτιο (4,50x6) όπου είναι χτισμένο πάνω σε φυσικό βράχο και στην δυτική πλευρά υπάρχουν δύο χώροι (1,60x1,70).

Εικόνα 20: Φωτογραφία βορειοανατολικού δωματίου στο υπόγειο κεντρικού κτηρίου.

Σχέδιο 10: Κάτοψη Υπογείου, βόρεια πλευρά.

3.4.2. Περιστεριώνας

Το κτίριο βρίσκεται βόρεια του συμπλέγματος, σε μεγαλύτερο επίπεδο από όλα τα υπόλοιπα κτίρια (7,70x6,00μ.). Είναι κτισμένο πάνω στην πλαγιά, με ορθογώνιο σχήμα και θολωτή σκεπή.

Εικόνα 21: Φωτογραφία περιστεριώνα ανατολική πρόσοψη.

Η είσοδος του κτηρίου είναι στην ανατολική πλευρά. Η πόρτα για την είσοδο στο κτίριο είναι κοντή σε ύψος σε σχέση με ολόκληρο το κτίριο.

Εικόνα 22: Φωτογραφία περιστεριώνα ανατολική πρόσοψη.

Το κτίριο είναι αρκετά ψηλό και στο εσωτερικό του υπάρχει μία καμάρα που χωρίζει τον χώρο σε δύο διαφορετικούς τομείς.

Εικόνα 23: Φωτογραφία εσωτερικό περιστεριώνα.

Υπάρχουν δύο μικρά ανοίγματα που δημιουργούν εσοχές για φωτισμό από την δυτική πλευρά του κτιρίου.

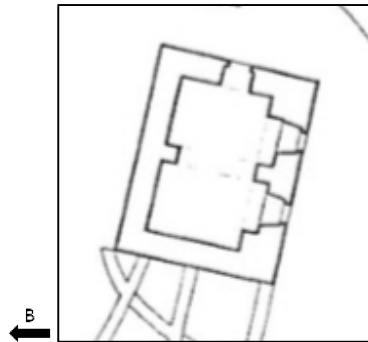

Εικόνα 24: Φωτογραφία εσωτερικό περιστεριώνα.

Στο εσωτερικό του κτιρίου και περιμετρικά σε όλο το ύψος υπάρχουν τετράγωνες εσοχές εξυπηρετώντας την λειτουργική χρήση του κτιρίου (Πολυκρέτης-Παγανέλη- Μιλικούτη, 2007, σσ. 64-80).

Εικόνα 25: Φωτογραφία εσωτερικό περιστεριώνα.

Σχέδιο 11: Κάτοψη Περιστεριώνα.

3.4.3. Βορειοανατολικός Βοηθητικός χώρος

Το κτίριο αυτό βρίσκεται στην βορειοανατολική πλευρά του συμπλέγματος, στο ίδιο επίπεδο με το κεντρικό κτίριο (10x4). Το κτίριο είναι ορθογώνιο και η είσοδος του βρίσκεται στη νότια πλευρά, όπου υπάρχει ένα άνοιγμα για τον προαύλιο χώρο.

Εικόνα 26: Φωτογραφία νότιας πρόσοψης βορειοανατολικού βοηθητικού χώρου.

Στον εσωτερικό του κτιρίου, στην ανατολική και βόρεια πλευρά, υπάρχουν ανοίγματα που χρησίμευαν ως πηγή φωτισμού και εξαερισμού.

Εικόνα 27: Φωτογραφία εσωτερικού τμήματος βορειοανατολικού βοηθητικού χώρου.

Στην δυτική πλευρά υπάρχει ένα άνοιγμα που σε κάποια χρονική φάση του κτηρίου ένωνε το κτήριο αυτό με διπλανό δωμάτιο (4x4). Το άνοιγμα αυτό είναι με πέτρες.

Εικόνα 28: Φωτογραφία εσωτερικού τμήματος βορειοανατολικού βοηθητικού χώρου (δυτικός τοίχος).

Τα σημεία των αρμών δεν εφάπτονται με το υπόλοιπο κτήριο. Ακόμη στην δυτική πλευρά το κτηρίου υπάρχει ένας ακόμη χώρος όπου στο εσωτερικό του υπάρχουν υπολείμματα φούρνων.

Εικόνα 29: Φωτογραφία δυτικού τμήματος βορειοανατολικού βοηθητικού χώρου.

Σχέδιο 12: Κάτοψη Βορειοανατολικού βοηθητικού χώρου.

3.4.4. Νοτιοανατολικός Βοηθητικός χώρος

Το κτίριο βρίσκεται στην νοτιοανατολική πλευρά του συμπλέγματος, σε ίδιο επίπεδο με το κεντρικό κτίριο και τον βορειοανατολικό βοηθητικό χώρο.

Εικόνα 30: Φωτογραφία βόρειας πρόσοψης νοτιοανατολικού βοηθητικού χώρου.

Ενώ στα υπόλοιπα κτίρια του χώρου υπάρχει απόλυτη συμμετρία, σε αυτό το κτίριο υπάρχει διαφορά στο σχήμα. Η κάτοψη του κτιρίου είναι σε σχήμα τραπεζίου. Στο κτίριο υπάρχουν τρεις διαφορετικοί χώροι ενωμένοι με ανοίγματα στην δυτική πλευρά τους, με όψη προς τον προαύλιο χώρο. Στον πρώτο χώρο (2.5x4) υπάρχουν κατάλοιπα μίας εστίας,

Εικόνα 31: Φωτογραφία εσωτερικού τμήματος νοτιοανατολικού βοηθητικού χώρου.

στον δεύτερο (2x4.5) υπάρχουν ερμάρια περιμετρικά των τοίχων.

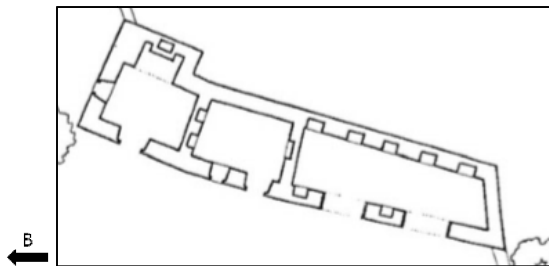

Εικόνα 32: Φωτογραφία εσωτερικού τμήματος νοτιοανατολικού βοηθητικού χώρου.

Στο τρίτο χώρο, που είναι και ο μεγαλύτερος (2x8.5), υπάρχουν εσοχές στους τοίχους και η είσοδος γίνεται από δύο καμάρες (Πολυκρέτης-Παγανέλη-Μιλικούτη, 2007, σσ. 64-80).

Εικόνα 33: Φωτογραφία νοτιότερου τμήματος νοτιοανατολικού βοηθητικού χώρου.

Σχέδιο 13: Κάτοψη Νοτιοανατολικού βοηθητικού χώρου.

3.5. Κατασκευαστική ανάλυση κτιρίων

Η κατασκευή του συμπλέγματος πραγματοποιήθηκε με την χρήση απλών υλικών αλλά οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν ήταν σύνθετες. Το υλικό κατασκευής για το κτίσιμο των εσωτερικών και εξωτερικών τοίχων (επιχρισμένοι όλοι) είναι κυρίως σχιστόπλακα σε συνδυασμό με κάποιο κονίαμα. Οι τοίχοι στο χαμηλότερο επίπεδο έχουν μεγάλο πάχος (1,80μ.) όπου και μειώνεται σε κάθε επίπεδο. Στο τελείωμα του τοίχου πάνω από το δώμα, υπάρχει στέψη από προεξέχουσες σχιστόπλακες για την προφύλαξη από τα όμβρια.

Οι χώροι καλύπτονται άλλες φορές από θόλο και άλλες φορές από ξύλο. Ο θόλος είναι κατασκευασμένος από σχιστόπλακα με την χρήση καλουπιού. Οι θόλοι μένουν εμφανείς, το εξωρράχιο τους είναι επιχρισμένο και κυλινδρισμένο με πορσελάνη. Η στέγαση των μεγάλων χώρων με δύο θόλους, το σημείο στο οποίο τα εξωρράχιά τους ενώνονται, χρησιμοποιείται ως το κανάλι απορροής των ομβρίων που καταλήγουν στην υδροροφή.

Στην περίπτωση του ξύλου, υπάρχει ένα σύστημα από ξύλινα δοκάρια (8x15μ.) που πατάνε σε δύο απέναντι τοίχους και τοποθετούνται παράλληλα μεταξύ τους. Όταν το άνοιγμα είναι μεγάλο, τότε αυτό χωρίζεται σε δύο μικρότερα ορθογώνια τμήματα, με ένα χοντρό δοκάρι στο μεσοδόκι. Κάθετα προς τα δοκάρια αυτά υπάρχουν καλάμια ή κλαδιά, πάχους 2 με 5εκ., τοποθετημένα πυκνά και σφιχτά μεταξύ τους. Πάνω σε αυτά ρίχνουν ένα είδος αγκαθωτού θάμνου με σκοπό να κλείσουν οι τρύπες ανάμεσα στα καλάμια. Το τελευταίο στρώμα είναι από ειδικό χώμα (20-30εκ.) από αργιλικές γαίες, που κοπανίζεται και κυλινδρώνεται αποκτώντας συνοχή και να υπάρχει ομοιογένεια.

Τα ανοίγματα είναι αρκετά μεγάλα έχοντα; είτε οριζόντιο πρέκι, είτε τόξο, το οποίο φράζεται κάποιες φορές με πέτρινη ή μαρμάρινη πλάκα. Όταν υπάρχει οριζόντιο πρέκι, αυτό είναι κατασκευασμένο από ξύλο και δέχεται επίχρισμα.

Τα δάπεδα στους περισσότερους χώρους είναι χωμάτινα με εξαίρεση τη σάλα που είναι στρωμένη από λευκές μαρμάρινες πλάκες (Πολυκρέτης-Παγανέλη-Μιλικούτη, 2007, σσ. 64-80).

3.6. Σημερινή Κατάσταση κτιρίων

Τα βοηθητικά κτίρια είναι σε ερειπωμένη κατάσταση. Στο εσωτερικό τους κυριαρχεί η μούχλα λόγω της υγρασίας και μερικά τμήματα των κτιρίων έχουν καταρρεύσει ολοκληρωτικά κατά την πάροδο των χρόνων.

Εικόνα 34: Φωτογραφία εσωτερικού τμήματος βορειοανατολικού βοηθητικού χώρου.

Εικόνα 35: Φωτογραφία εσωτερικού τμήματος νοτιοανατολικού βοηθητικού χώρου.

Ακόμη οι εσωτερικοί τοίχοι των κτιρίων έχουν φθαρθεί και υπάρχει σοβαρή πιθανότητα ολικής κατάρρευσης.

Εικόνα 36: Φωτογραφία εσωτερικού τμήματος βορειοανατολικού βοηθητικού χώρου.

Στα θεμέλια του κεντρικού κτιρίου δεν εμφανίζονται σοβαρά προβλήματα, αλλά λόγω της έντονης υγρασίας κυριαρχεί η μούχλα στα περισσότερα δωμάτια του κτιρίου. Επιπλέον, πρόβλημα αποτελεί η ανάπτυξη των φυτών, ερχόμενη σε επαφή με την θεμελίωση. Οι λιθοδομές παρουσιάζουν ρωγμές, που οφείλονται σε σεισμικές δονήσεις, αλλά και στην τοπική

αποδιοργάνωση της λιθοδομής από την εισχώρηση υγρασίας και την ανάπτυξη αναρριχώμενων φυτών. Ακόμη, ρήγματα υπάρχουν και στα τόξα των ανοιγμάτων. Στους θόλους παρατηρούνται πτώσεις και ρήγματα, καθώς και φθορές στην πορσελάνινη κυλίνδρωση. Το ξύλο που υπήρχε στην στέγη, στα πατώματα του ισογείου και του ορόφου είναι ολοκληρωτικά κατεστραμμένο. Από την μία πλευρά νοτιοανατολική πλευρά έχει καταστραφεί και η κλίμακα που οδηγεί στα πάνω δωμάτια και δεν υπάρχει πρόσβαση σε αυτά (Πολυκρέτης-Παγανέλη-Μιλικούτη, 2007, σσ. 64-80).

Αρκετά σοβαρά είναι και τα οικοδομικά προβλήματα στα επιμέρους αρχιτεκτονικά στοιχεία, από τις περιβαλλοντικές συνθήκες και την παντελώς ανυπαρξία συντήρησης. Ακόμη σε μερικούς χώρους το επίπεδο του πατώματος έχει υψωθεί λόγω του χώματος και των συντριμμιών από τμήματα των οροφών που έχουν καταστραφεί.

Η αποσάθρωση των εσωτερικών και εξωτερικών επιχρισμάτων, η πλήρης καταστροφή των εσωτερικών και εξωτερικών κουφωμάτων, η τεράστια υγρασία, οι καταστροφές στην πορσελάνινη επικάλυψη της στέγης, η ολική καταστροφή των πατωμάτων του ισογείου και του ορόφου, καθώς και του κεντρικού κλιμακοστασίου.

Εικόνα 37: Αεροφωτογραφία ανατολικής πρόσοψης κεντρικού κτιρίου.

Εικόνα 38: Αεροφωτογραφία κεντρικού κτιρίου.

Εικόνα 39: Φωτογραφία εσωτερικού τμήματος νοτιοανατολικού βοηθητικού χώρου.

Κεφάλαιο Τέταρτο: Πρόταση αποκατάστασης συμπλέγματος κτιρίων

Η πρόταση αυτή έχει σκοπό την ένταξη του συμπλέγματος των κτιρίων στην σύγχρονη κοινωνία και τις πολιτιστικές, τουριστικές και εκπαιδευτικές ανάγκες του τόπου. Στόχοι του κέντρου αποτελούν η ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος Νάξου, του πολιτισμού και των πολιτιστικών δρωμένων, της ιστορίας και αρχαιολογίας της Νάξου, της ιστορίας του συγκεκριμένου χώρου, της ιστορίας των Ταγμάτων καθώς και η παροχή προγραμμάτων και δράσεων εκπαιδευτικού χαρακτήρα για τις παραπάνω θεματικές ενότητες. Ακόμη στόχος είναι να αποτελέσει έναν ελκυστικό προορισμό για εκπαιδευτικές εκδρομές σχολείων του νησιού όπου μπορούν να μελετήσουν, να ερευνήσουν τα πολιτιστικά δρώμενα του νησιού και τις θεματικές ενότητες που θα διαμορφωθούν στον χώρο του κέντρου. Αυτή η πρόταση αποτελεί μία καινοτομία για το νησί, γιατί το περιεχόμενο των θεματικών ενοτήτων καλύπτει ένα μεγάλο φάσμα πληροφοριών για το νησί της Νάξου και της ευρύτερης περιοχής. Ο επισκέπτης θα έχει την ευκαιρία να εμπλακεί με διάφορα επιστημονικά πεδία και ταυτόχρονα να αντλήσει βιωματικά πληροφορίες για την περιοχή. Στο τέλος της επίσκεψης θα έχει αποκομίσει μια πλήρη εκπαιδευτική, μουσειολογική και πολιτισμική εμπειρία τόσο για τη Νάξο όσο και για τον συγκεκριμένο χώρο.

Ο σκοπός των θεματικών αυτών δωματίων δεν είναι η αντικατάσταση των αρχαιολογικών και μη χώρων, αλλά η ύπαρξη μίας βάσης δεδομένων, ένας κατάλογος με όλο τον πολιτισμό του νησιού δια μέσου των αιώνων. Αυτό θα δώσει στον επισκέπτη την δυνατότητα της αναζήτησης χώρων που μπορεί να επισκεφτεί στο νησί αλλά και χώρων ή περιοχών που η πρόσβαση δεν είναι εύκολη, όπως π.χ η προϊστορική Ακρόπολη στην περιοχή του Πάνορμου. Πιο συγκεκριμένα θα ξεπεραστούν προβλήματα προσβασιμότητας σε δυσβατες περιοχές. Αντιθέτως όντας καταγεγραμμένο σε ψηφιακή μορφή, σε μία βάση δεδομένων, αναγράφοντας πληροφορίες σχετικά με τον χώρο, καθώς και η ύπαρξη φωτογραφικού υλικού, θα δώσει τη δυνατότητα μίας εικονικής και ολοκληρωμένης περιήγησης. Ακόμη θα υπάρχουν προθήκες με αντιγραφές σημαντικών εκθεμάτων του αρχαιολογικού μουσείου Νάξου, για πιο ολοκληρωμένη και εμπειρία του επισκέπτη. Σε κάθε περίπτωση ο χώρος θα δίνει τη δυνατότητα για ολόπλευρη πληροφόρηση και ταυτόχρονα, πέρα από τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα, θα

αποτελεί και εφελτήριο για περισσότερη αναζήτηση και εξερεύνηση του νησιού και της ιστορίας του.

Ακολουθεί η παρουσίαση των ενοτήτων ανά χώρο και κτίσμα.

4.1. Περιστεριώνας

Σύμφωνα με την μυθολογία κάποτε ζούσε ο Άνιος που είχε κόρες θαυμαστές. Γι' αυτό τον λόγο ο θεός Διόνυσος τις προίκισε με το χάρισμα να μεταμορφώνουν ότι άγγιζαν σε λάδι, σιτάρι και κρασί. Εκείνο τον καιρό ο Αγαμέμνωνας ετοίμαζε την εκστρατεία της Τροίας και όταν άκουσε για τις κόρες του Άνιου, θέλησε να τις πάρει μαζί του για να εξασφαλίσει τροφή για το στράτευμα του. Αυτές όμως αρνήθηκαν να τον ακολουθήσουν και κρύφτηκαν σε ένα από τα νησιά του Αιγαίου. Τότε ο Αγαμέμνωνας αποφάσισε να τις πάρει με τη βία. Οι κοπέλες τρομαγμένες ζήτησαν την βοήθεια και την προστασία του Διόνυσου και εκείνος τις μεταμόρφωσε σε λευκές περιστέρες. Από τότε τα σοφά και ενάρετα αυτά πουλιά κατοικούν στις Κυκλάδες.

Ιστορικά όταν οι Βενετοί ξεκίνησαν να κατακτούν και ηγεμονεύουν τις Κυκλάδες, μετά το 1204, έφεραν και εφάρμοσαν και το δίκαιο τους. Στο δίκαιο (νομοθεσία) αυτό ένα από τα προνόμια των Ενετών ευγενών ήταν και το αποκλειστικό δικαίωμα εκτροφής περιστεριών το λεγόμενο «δικαίωμα του περιστεριώνα». Οι περιστεριώνες στου Αιγαίου είναι από τα χαρακτηριστικά σημάδια του αιγαιοπελαγίτικου τοπίου, ένα δείγμα οικοδομικής τέχνης που δείχνει πως μπορούν ταυτόχρονα να ικανοποιηθούν λειτουργικές, βιοτικές και αισθητικές ανάγκες. Αυτά τα κτίσματα φτιάχτηκαν για την στέγαση και εκτροφή περιστεριώνων, που προορίζονταν για την ανάγκη επιβίωσης των κατοίκων σε τροφή και σε λίπασμα. Σε όλη τη διάρκεια της φραγκοκρατίας κατασκευάστηκαν σε όλες τις Κυκλάδες εκατοντάδες περιστεριώνες. Όταν οι Βενετοί αποχώρησαν από τα νησιά η εκτροφή των περιστεριών διαδόθηκε και στα λαϊκά στρώματα, με αποτέλεσμα στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και στις αρχές του 19^{ου}, πλήθος από περιστεριώνες να κτίζονται στα νησιά των Κυκλάδων με εντονότερο φυσικά το φαινόμενο στο νησί της Τήνου, όπου και η εκτροφή περιστεριών συνεχίστηκε μέχρι τις μέρες μας. Στην Νάξο το φαινόμενο περιοριστικέ σε μερικές δεκάδες περιστεριώνες που βρισκόταν συνήθως κοντά στους πύργους των αρχόντων.²⁰

²⁰ <http://www.greekgastronomyguide.gr/item/peristerones-tinou/>

Ένας τυπικός περιστεριώνας έχει διαστάσεις πλάτους 3 μέτρα, μήκος 3 μέτρα, ύψος περίπου 5 μέτρα, πληθυσμό 50 ζευγαριών και μπορεί να δώσει 200 κιλά κρέας ετησίως και ταυτόχρονα 500 κιλά ξερής κοπριάς, όπου θεωρείται η καλύτερη για την λίπανση των κηπευτικών. Οι απάνεμες και μεσημβρινές εσωτερικές και εξωτερικές πλευρές των περιστερώνων είναι γεμάτες από διακοσμητικά σχήματα κατασκευασμένα από σχιστόπλακες της περιοχής, που διαμορφώνουν μικρές εσωτερικές και εξωτερικές φωλιές, όπου τα περιστέρια προστατεύονται από τον ήλιο, τον αέρα την βροχή. Σήμερα υπάρχουν ελάχιστα απομεινάρια με πιο εμφανές τον περιστεριώνα του κτιριακού συγκροτήματος στο ανάκτορο των Ιησουιτών στα Καλαμίτσια στην περιοχή των Μελάνων²¹.

Ο χώρος του περιστεριώνα θα συντηρηθεί, θα διατηρηθεί και θα αναδειχθεί το εσωτερικό του καθώς και ο ρόλος που είχε στο παρελθόν. Θα αποτελέσει έναν εκθεσιακό χώρο όπου θα αναδεικνύει τους Κυκλαδικούς περιστεριώνες καθώς θα αναγράφονται πληροφορίες για το ποιος ήταν ο ρόλος τους, πότε ξεκίνησε αυτό το φαινόμενο. Θα υπάρξουν επιτοίχιες αναρτήσεις με αυτές τις πληροφορίες για τους περιστεριώνες των Κυκλάδων καθώς και τις τοποθεσίες τους. Είναι σημαντικό να αναδειχτεί ο ρόλος του περιστεριώνα καθώς και την βοήθεια που παρείχε στους κατοίκους των νησιών των Κυκλάδων.

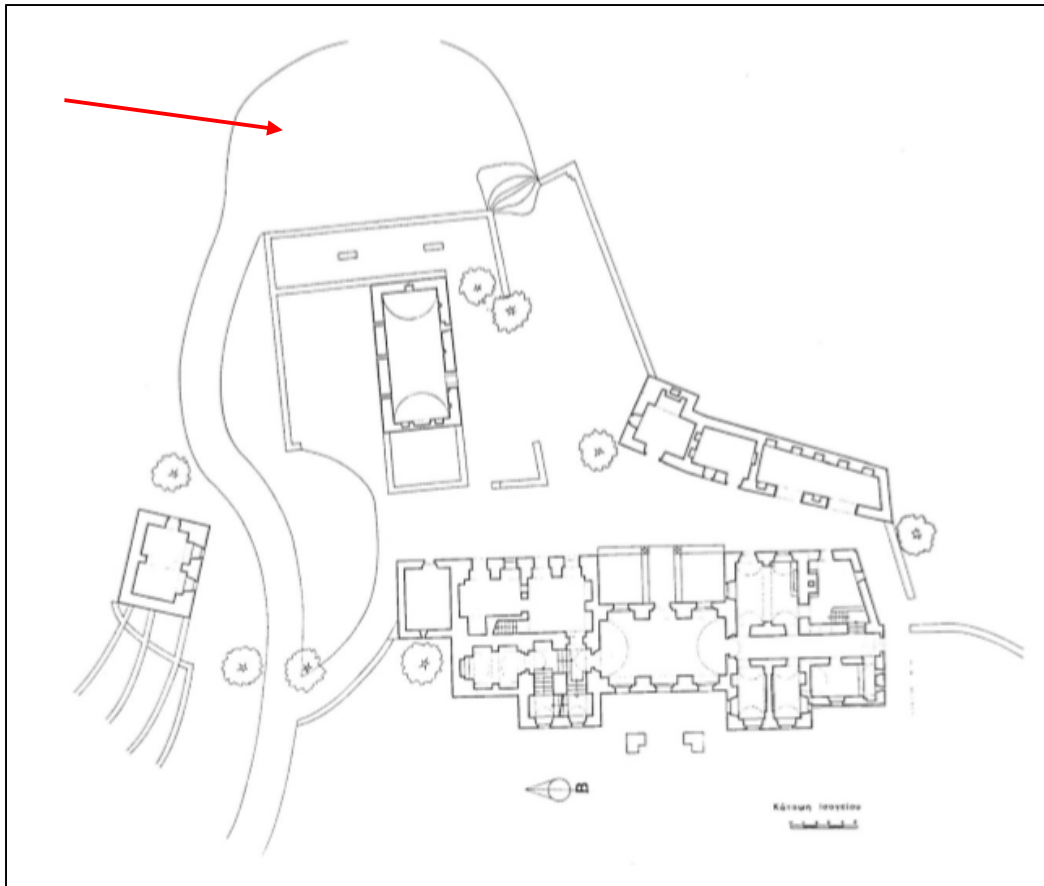

Σχέδιο 14: Κάτοψη Περιστεριώνα.

²¹ https://orinosaxotis.blogspot.com/2016/10/blog-post_17.html

4.2. Εξωτερικός προαύλιος χώρος

Ο προαύλιος χώρος που βρίσκεται στην βορειοανατολική πλευρά του συμπλέγματος, θα αποτελεί χώρο στον οποίο θα πραγματοποιούνται οι εξωτερικές δραστηριότητες του κέντρου. Θα δημιουργηθεί μία φορητή σκηνή (ευκολία στησίματος) η οποία θα τοποθετείται στο χώρο όταν πραγματοποιείται μία δραστηριότητα. Ακόμη, θα υπάρχουν προβολείς για φωτισμό της σκηνής και ηχοσύστημα. Οι δραστηριότητες αυτές θα αφορούν συναυλίες, παρουσιάσεις βιβλίων, βραδιές λογοτεχνίας και ποίησης κ.ά. κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες. Για την υλοποίηση των δράσεων αυτών είναι απαραίτητή η χρήση πτυσσόμενων καθισμάτων. Τα όργανα και αντικείμενα όπως η φορητή σκηνή, πτυσσόμενα καθίσματα, ηχεία και προβολείς θα μπορούν να αποθηκευτούν όταν δεν πραγματοποιούνται δραστηριότητες στον χώρο. Ο χώρος αποθήκευσης των σύνεργων αυτών θα αναφερθεί παρακάτω.

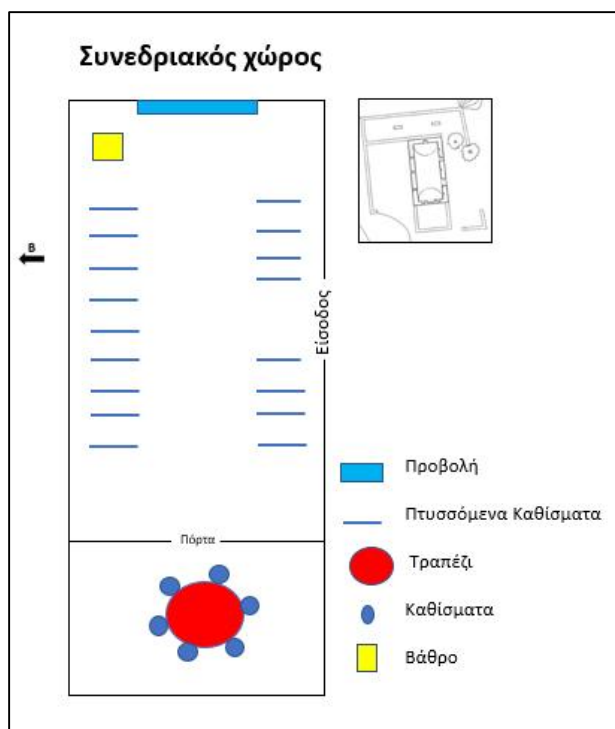

Σχέδιο 15: Κάτοψη συμπλέγματος κτιρίων στα Καλαμίτσια.

4.3. Βορειοανατολικός Βοηθητικός χώρος: Συνεδριακός χώρος

Θα αποτελεί έναν χώρο φιλοξενίας συνεδρίων, ημερίδων κ.α. Ο χώρος αυτός θα μπορεί να φιλοξενήσει μέχρι 50-60 άτομα. Η διαμόρφωσή του περιλαμβάνει καθίσματα στην δεξιά και αριστερή πλευρά, στη μέση ένας διάδρομος, και στην ανατολική πλευρά θα κατασκευαστεί ένα βάθρο όπου θα γίνονται οι εισηγήσεις και οι παρουσιάσεις. Θα γίνεται η χρήση προβολέα και ηλεκτρονικού υπολογιστή. Το υλικό θα προβάλετε στον ανατολικό τοίχο. Ακόμη, ο χώρος στην δυτική πλευρά θα αναστηλωθεί. Οι φούρνοι που βρίσκονται στο εσωτερικό αυτού του χώρου θα διατηρηθούν και αναδειχθούν, ενώ θα τοποθετηθεί τραπέζι και καθίσματα για μικρότερου αριθμού συνεδριάσεις, συναντήσεις.

(Παράδειγμα αποτελεί το συνεδριακό κέντρο της Ελληνική Εταιρία Διοικήσεως Επιχειρήσεων (ΕΕΔΕ²²))

Σχέδιο 16: Κάτοψη βορειοανατολικού βοηθητικού χώρου.

4.4 Αναστήλωση, καθαρισμός και ανάδειξη πηγής

Ο χώρος στον οποίο βρίσκεται η πηγή θα διαμορφωθεί έτσι ώστε να σχεδιαστεί και να αντικατοπτρίζει το αρχικό περιβάλλον του παρελθόντος. Η πηγή θα ανακατασκευαστεί και ο χώρος θα διαμορφωθεί ώστε να μοιάζει με το αρχικό περιβάλλον. Επίσης θα αναδειχθούν οι αιωνόβιες ελιές που υπάρχουν ήδη πάνω από την πηγή, αλλά και περιμετρικά του προαύλιου χώρου.

4.5. Νοτιοανατολικός Βοηθητικός χώρος

²² ΕΕΔΕ: Η Ελληνική Εταιρία Διοικήσεως Επιχειρήσεων (ΕΕΔΕ) ιδρύθηκε το 1962. Είναι σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που σκοπό έχει τη διάδοση, ανάπτυξη και προβολή των αρχών, των μεθόδων και της πρακτικής του σύγχρονου μάνατζμεντ. <http://www.eede.gr/eede/conference-centre>

Χώρος Βεστιαρίου (Παράδειγμα από Train station of city Airport train Vienna)

Ο πρώτος χώρος θα διαμορφωθεί και θα αποτελεί το βεστιαριο του κέντρου. Χώρος όπου οι επισκέπτες τοποθετούν τα προσωπικά τους αντικείμενα. Ο χώρος θα διαμορφωθεί έτσι ώστε να υπάρχουν περιμετρικά των τοίχων ντουλάπες με κλειδαριές. Οι κλειδαριές θα αυτές θα είναι αυτόνομες στις οποίες ο επισκέπτης θα τοποθετεί τα αντικείμενα του, θα του δίνεται το κλειδί στο οποίο τοποθέτησε τα αντικείμενα του και όταν τελειώσει η επίσκεψη του θα τοποθετεί και πάλι το κλειδί πάνω στο ντουλαπάκι.

Χώρος υποδοχής Κέντρου

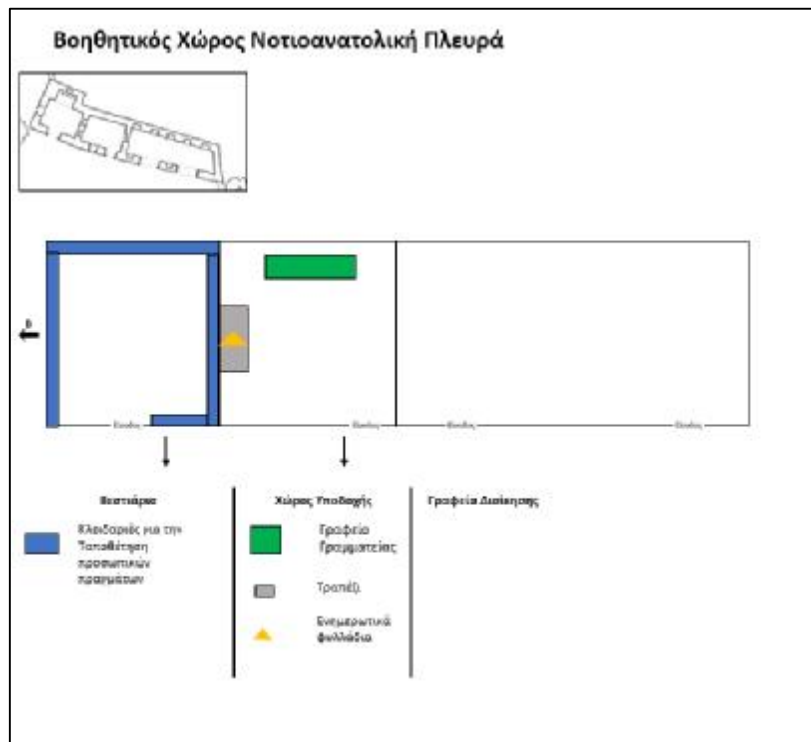
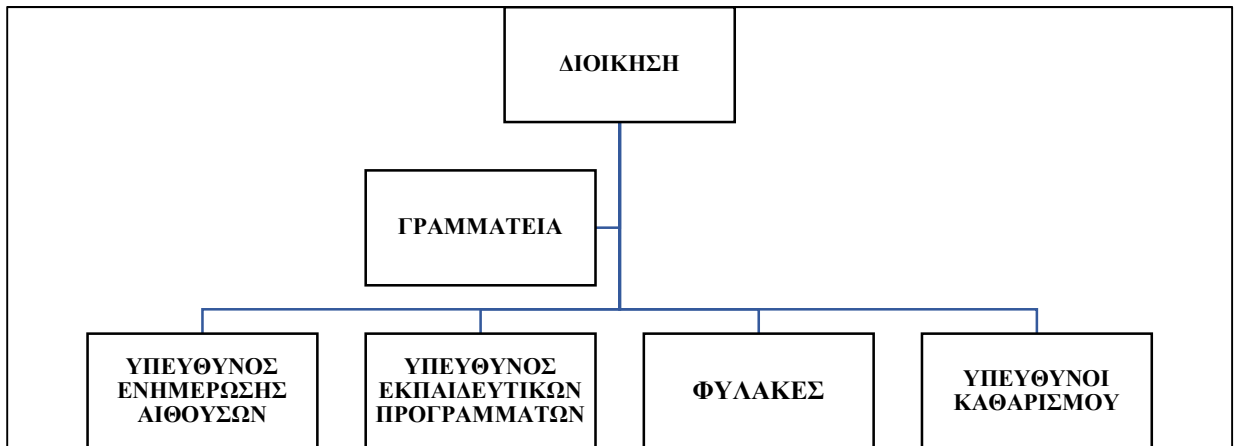
Ο χώρος του περιστεριώνα θα αποτελέσει ένα ενημερωτικό κέντρο – χώρος υποδοχής στο πολιτιστικό, εκπαιδευτικό κέντρο. Στον χώρο αυτό θα βρίσκεται η γραμματεία. Περιμετρικά των τοίχων θα υπάρχουν επιτοίχιες αναρτήσεις με τις δράσεις του κέντρου. Επίσης θα τοποθετηθεί τραπέζι όπου θα διατίθενται ενημερωτικά φυλλάδια με πληροφορίες για το νησί, τις δράσεις του κέντρου, φυλλάδια αρχαιολογικών χώρων, διαδρομές για περιήγηση όπου μπορεί να ακολουθήσει ένας επισκέπτης, ταξιδιωτικοί οδηγοί τόσο για την Νάξο όσο και για της Κυκλάδες (συνεργασία ΕΟΤ²³, Δήμου Νάξου και Περιφέρειας Κυκλάδων) καθώς και έντυπο πρόγραμμα σχετικά με τις δράσεις και τις μελλοντικές δραστηριότητες του πολιτιστικού και εκπαιδευτικού κέντρου των Καλαμιτσιών

Γραφεία Διοίκησης

Οι χώροι αυτοί θα αποτελέσουν χώρους χρήσης του προσωπικού του κέντρου. Ο χώρος στην ανατολική πλευρά διαμορφωθεί με γραφεία για το μόνιμο προσωπικό. Επιπλέον οι δύο χώροι στην βόρεια πλευρά θα διαμορφωθούν για να εξυπηρετούν ανάγκες του προσωπικού (ξεκούραση, κλπ). Στον παρακάτω πίνακα δίνεται το οργανόγραμμα του κέντρου:

ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΜΑ ΚΕΝΤΡΟΥ

²³ Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ) αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου υπό την εποπτεία του Υπουργείου Τουρισμού. Υπουργός Τουρισμού είναι η κυρία Έλενα Κουντουρά. Ο ΕΟΤ ιδρύεται για πρώτη φορά το 1929 και επανιδρύεται το 1950 με τον Α.Ν. 1565/50 (ΦΕΚ 255 Α'), ο οποίος κυρώνεται με τον Ν. 1624/51 (ΦΕΚ 7 Α')· έκτοτε αποτελεί τον βασικό κρατικό φορέα του τουριστικού τομέα. Η τρέχουσα διάρθρωση και οι αρμοδιότητες των υπηρεσιών και των οργάνων διοίκησης περιλαμβάνονται στο ΠΔ 343/2001 (ΦΕΚ 231 Α') και στον Ν. 3270/2004 (ΦΕΚ 187 Α') αμφότερα όπως ισχύουν σήμερα.

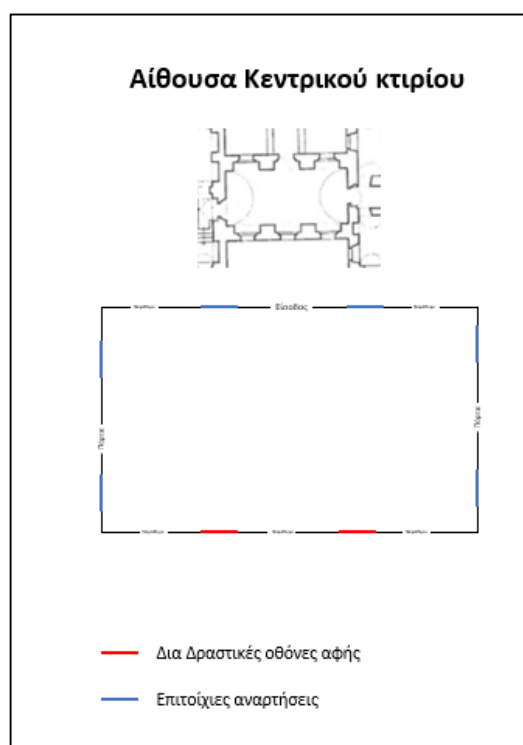
Σχέδιο 17: Κάτοψη νοτιοανατολικού βοηθητικού χώρου.

4.6. Κεντρικό Κτίριο

4.6.1. Χώρος ισογείου

Η κεντρική αίθουσα του ισογείου θα αναστηλωθεί. Θα τοποθετηθούν πανό περιμετρικά των τοίχων με πληροφορίες για το κέντρο και την δράση του. Ακόμη θα τοποθετηθούν δια

δραστικές οθόνες αφής στον δυτικό τοίχο. Οι οθόνες αυτές θα περιλαμβάνουν μία βάση δεδομένων, όπου θα παρουσιάζονται όλα τα πολιτιστικά δρώμενα που δραματοποιούνται στο Νησί της Νάξου, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Επιπλέον στις οθόνες θα αναγράφονται οι λεπτομέρειες για τα πολιτιστικά δρώμενα, δηλαδή την ημερομηνία που πραγματοποιούνται, την τοποθεσία που γίνεται. Λεπτομέρειες για το δρώμενο αυτό (ημερομηνία έναρξης, λόγος έναρξης και σημασία, η εξέλιξη του κατά την πάροδο των χρόνων). Ένα παράδειγμα Πολιτιστικού Δρωμένου το έθιμο κατά την περιφορά του επιταφίου στο Χωριό Μέλανες.

Σχέδιο 18: Κάτοψη κεντρικής αίθουσας κεντρικού κτιρίου.

Παρακάτω γίνεται μια ενδεικτική αναφορά σε δύο έθιμα της περιοχής με στόχο να γίνει κατανοητή η ανάγκη για τη δημιουργία τέτοιων χώρων που θα παρουσιάζουν το πολιτιστικό μας απόθεμα

Ένα έθιμο που πραγματοποιείται κάθε χρόνο στο χωριό Μέλανες τη Μεγάλη Παρασκευή κατά την περιφορά του Επιταφίου είναι οι Περιφάνες. Σε αυτό το έθιμο λίγες μέρες πριν τη Μ.

Εβδομάδα, μαζεύουν ξερές κουτσούρες από αθάνατα και τις στοιβάζουν στην άκρη του δρόμου από όπου θα περάσει ο Επιτάφιος. Εκεί, την ώρα της περιφοράς, τις ανάβουν και φτιάχνουν κάτι σαν καμίνι. Επίσης φτιάχνουν τις περιφάνες που είναι πολλά μακριά ξερά καλάμια δεμένα. Η λέξη προέρχεται από το Περί και Φανός, γιατί τις περιφάνες τις κρατάνε αναμμένες στην περιφορά του Επιταφίου, να βλέπουν οι άνθρωποι για να μπορέσουν να περπατήσουν στα σκοτεινά δρομάκια του χωριού. Ακόμη ένα παράδειγμα εθίμου / πολιτιστικού δρωμένου είναι οι *Κορδελάτοι - μασκαράδα*. Την τυρινή Δευτέρα (η Δευτέρα της τελευταίας εβδομάδας της αποκριάς) κάθε χρόνο αναβιώνετε το έθιμο της μασκαράδας σε διάφορα χωριά της Νάξου όπως οι Μέλανες, Γαλήνη, Εγγαρές, Κινίδαρος κ.α. Το έθιμο αυτό τοποθετείται μετά από την απελευθέρωση του ελληνικού έθνους. Δυστυχώς δεν υπάρχουν ιστορικά στοιχεία για το αν επικρατούσε το έθιμο και κατά την διάρκεια της τουρκοκρατίας. Το έθιμο αφορά την μασκαράδα και τους κορδελάτους. Οι κορδετοί προετοιμάζονταν από την Τσικνοπέμπτη, για να μαζέψουν τα ρούχα που τους χρειαζόνταν για να ντυθούν με την στολή τους. Στις μέρες μας η στολή είναι έτοιμη. Τότε χρειαζόνταν μεγάλη προετοιμασία για να μαζέψει από διάφορα σπίτια του χωριού τα ρούχα για να φτιάξει μια ολοκληρωμένη στολή και να την έχει έτοιμη ραμμένη και σιδερωμένη μέχρι και την τυρινή Δευτέρα. Το μπαϊράκι ή αλλιώς μασκαράδα αποτελείται από τον αρχηγό του , τον μπαϊρακτάρη, τους λεβέντες, νέους με στολή τσολιά που στην πλάτη τους κρέμονται πολύχρωμες κορδέλες και μαντήλια (κατ' αναλογία ίσως με το γαϊτανάκι), τους ληστές και τέλος τα όργανα μαζί με τη σημαία, το μπαϊράκι. Την Κυριακή έβγαζαν σε ένα συγκεκριμένο σπίτι το μπαϊράκι δηλαδή την σημαία που συνόδευε τους κορδελάδες, που επάνω απεικονίζει τον Μάρκο Μπότσαρη είναι γραμμένη η επιγραφή «τυρινή Δευτέρα», και πάνω στο κοντάρι είναι δεμένο ένα μπουκέτο με λουλούδια. Στην συνέχεια με κάποιους τουφεκιοφόρους και το μπαϊράκι γύριζαν όλο το χωριό για να δείξουν ότι την άλλη μέρα θα πάνε στην μασκαράδα. Οι τότε παρακινήτες – αρχηγοί που υπήρχαν έστελναν άνθρωπου στις εξόδους του χωριού ώστε να μην αφήνουν κανένα να πάει για γεωργικές εργασίες ή άλλες ασχολίες. Με σκοπό να ακολουθήσουν την διαδικασία και το γλέντι.

Έτσι ξεκινούσαν για τα γειτονικά χωριά των Μελάνων πάντοτε την Τυρινή Δευτέρα. Φεύγανε με τα πόδια για την Ποταμία, (5χμ.) το πρώτο χωριό που επισκέπτονταν οι κορδελάδες. Το βράδυ επέστρεφαν στις Μέλανες και έκαναν κάποιο χορό στην πλατεία του χωριού. Στην συνέχεια, την άλλη μέρα το πρωί ντύνονταν στα σπίτια τους και ξεκινούσαν για κάποιο άλλο χωριό, για τις Εγγαρές (4χμ.), την Γαλήνη (5χμ.), τον Κυνίδαρο (8χμ.), τον Άγιο Θαλλέλειο

(2χμ.) και το Κουρνοχώρι (1χμ.). Δεν επισκέπτονταν τα χωριά που έχουν πένθος και όταν το χωριό είχε πένθος το έθιμο το πραγματοποιούσαν την επόμενη χρονιά. Το έθιμο κρατούσε μέχρι την Τυρινή Κυριακή όπου οι Κορδελάδες φορούσαν τα φέσια τους και πήγαιναν στα βιολιά. Ακόμη, οι κορδελάδες έχουν έναν ειδικό, συγκεκριμένο σκοπό, ένα τραγούδι χωρίς λόγια με γρήγορο ρυθμό, που το χορεύουν μόνο την περίοδο της μασκαράδας. Ο χορός αυτός ονομάζεται «ντίρλα» και χορεύεται με τα χέρια πιασμένα στους ώμους. Στις μέρες μας, την Τυρινή Δευτέρα λίγο πριν ξεκινήσουν για το πρώτο χωριό μαζεύονται στο πιο παλιό καφενείο του χωριού που τους περιμένει ο μπαϊρακτάρης. Μετά πραγματοποιούν επίσκεψη στο δημοτικό σχολείο των Μελάνων και χορεύουν στο προαύλιο, με τις δασκάλες και τα παιδιά του σχολείου. Μετά ακολουθεί μία «βόλτα» στα στενά σοκάκια του χωριού με σκοπό να τους δουν οι χωριανοί.

Η στολή του κορδελά ή κορδελάτου ή φουστανελά απαρτίζεται από το φέσι το οποίο είναι μεγάλη φούντα και ήταν στολισμένο με πολλές καρφίτσες, το γιλέκο, ένα απλό γιλέκο που πάνω του ράβονταν πολύχρωμες μακριές κορδέλες και κάποια μαντίλια. Τα παλιά τα χρόνια οι κοπέλες του χωριού πήγαιναν το ίδιο πρωινό που ντυνόταν ο κορδελάς λίγο πριν φύγει και έραβαν τις κορδέλες. Μέσα από το γιλέκο φοράν ένα λευκό πουκάμισο με μία πολύχρωμη γραβάτα και πολλούς κολλίεδες. Στους ώμους και πίσω στην πλάτη φοράν μεγάλα μαντήλια με πολλά χρώματα. Στα μπράτσα έχουν επίσης δεμένες δύο λεπτές κορδέλες. Στο κάτω μέρος του σώματος φοράν τον «γύρο» κεντημένη φουστανελά που το έβρισκαν στα σεντόνια γύρο από τα κρεβάτια τους. Στον γύρο επίσης, είναι κεντημένο και το όνομα κάθε κορδελά. Κάθε γύρος έχει και διαφορετικό κέντημα. Κάτω από τον γύρο φοράν τα νυφικά βρακιά γιαγιάδων τους ή μανάδων τους. Στο κάτω μέρος του βρακιού, που φτάνει μέχρι και το γόνατο, υπάρχει κεντήματα. Τέλος, οι κορδελάδες φοράν άσπρο χοντρό καλσόν και από πάνω πλεκτές πολύχρωμες, με σχέδια κάλτσες τις οποίες τις έπλεκαν οι γυναίκες του χωριού. Συνοδοί των κορδελάδων είναι οι τουκιοφόροι. Αυτοί φορούσαν την καμιζόρα, κουρλί μαύρο, την ξιφολόγχη και τα παλιά τους τουφέκια. Ο ρόλος τους ήταν να προστατέψουν το μπαϊράκι.

Το έθιμο υπάρχει μέχρι και σήμερα. Συμμετέχουν μόνο άντρες κορδελάδες από την παιδική ηλικία μέχρι και την ηλικία των 40 με 45. Κάποιοι δεν είναι ντυμένοι κορδελάδες, είναι ντυμένοι βρακάδες. Ως συνοδοί των κορδελάδων και των βρακάδων είναι οι λεγόμενοι ακόλουθοι, άντρες σε όλες τις ηλικίες. Όταν οι κορδελάδες φτάσουν σε ένα ξένο χωριό το μεσημέρι και οι τουφεκιοφόροι ρίχνουν πυροβολισμούς στον αέρα για να ενημερώσουν τις κοπέλες του χωριού,

ότι έχουν φτάσει στο χωριό. Πηγαίνουν σε ένα από τα μαγαζιά του χωριού και ξεκινάν τον χορό έχοντας μαζί τους τα δικά τους όργανα, βιολί , λαούτο, τουμπερλέκι και τραγουδιστή. Στο μαγαζί καταφτάνουν οι νέες κοπέλες κρατώντας στα χέρια τους πιατέλες με φαγητά που έχουν φτιάξει οι ίδιες ή οι μανάδες τους. Κάποιες άλλες φέρνουν στους κορδελάτες τυριά, σαλάτες ή κρασί.

Στους κορδελάτες πηγαίνουν μόνο γυναίκες, σε όλες τις ηλικίες. Αφού αφήσουν τις πιατέλες στα τραπέζια που κάθονται οι κορδελάδες, ξεκινούν τον χορό. Οι κορδελάδες έρχονται προς το μέρος τους και τους ζητούν με ευγενικό τρόπο να χορέψουν. Το γλέντι δεν σταματά καθόλου και οι τουφεκιοφόροι ρίχνουν μπαλοθιές στον αέρα, το μπαϊράκι περνάει και αγγίζει τα κεφάλια των χορευτών και ο αρχηγός των κορδελάτων κατά διαστήματα φωνάζει « ΖΗΤΩ ΤΩ ΜΕΛΑΝΙΤΩ» και όλοι το επαναλαμβάνουν φωνάζοντας και συνεχίζει λέγοντας ζήτω και για το χωριό που βρίσκονται όπως για παράδειγμα «ΖΗΤΩ ΤΩ ΕΓΓΑΡΙΤΩΝ». Μόλις οι κορδελάδες επιστρέψουν στο δικό τους χωριό πηγαίνουν σε μαγαζιά του χωριού και συνεχίζουν το γλέντι με τους χωριανούς τους, τους συγγενείς και τους φίλους, άντρες και γυναίκες μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες όπου πάλι τους φέρνουν φαγητά και ποτά για να κεραστούν μεταξύ τους όλοι οι κάτοικοι του χωριού. Ιδιαίτερη σημασία δίνουν οι κορδελάτες στις νιόπαντρες κοπέλες. Οι κορδελάδες ρωτάν τους ντόπιους που μένουν οι νιόπαντρες κοπέλες και πηγαίνουν και τις παίρνουν από τα σπίτια τους για να χορέψουν. Οι κοπέλες δίνουν ένα μαντήλι το οποίο στην συνέχεια θα το ράψουν οι κορδελάδες στην στολή τους. Κάνουν διαγωνισμό και το τέλος κάθε αποκριάς βλέπουν ποιοι έχουν χορέψει περισσότερες νύφες. Οι κορδελάτες των Μελάνων επισκέπτονται τα άλλα χωριά την τυρινή Δευτέρα και την τυρινή Τρίτη. Υπάρχει περίπτωση ανά χρονιά να επισκεφτούν δύο χωριά την μέρα, ένα τις πρωινές ώρες και ένα άλλο μετά το μεσημέρι και το γλέντι συνεχίζεται μέχρι το βράδυ. Το τελευταίο μεγάλο γλέντι που πραγματοποιούν οι κορδελάτες των Μελάτων, γίνεται την τελευταία Κυριακή της αποκριάς που πραγματοποιείτε στο μαγαζί του χωριού όπου γίνεται μεταξύ των ντόπιων κατοίκων και όχι μόνο. Ενώ αντίστοιχα, τα γειτονικά χωριά έρχονται στις Μέλανες την τυρινή Παρασκευή και στο τυρινό Σάββατο όπου γίνεται η ίδια διαδικασία. Δηλαδή τα γειτονικά χωριά φέρνουν τα δικά τους όργανα και την δική τους συνοδεία. Επισκέπτονται μαγαζιά του χωριού και έρχονται οι ντόπιες κοπέλες με τα φαγητά και ξεκινάει το γλέντι. Τα γειτονικά χωριά τα οποία έχουν πένθος δεν συμμετέχουν στην διαδικασία ούτε τους επισκέπτονται άλλα χωριά για να γίνει το γλέντι. Στο

τέλος των χορών, του γλεντιού, οι χορευτές, οι ακόλουθοι, οι γυναίκες εύχονται ο ένας στον άλλον «και του χρόνου», «καλή Σαρακοστή» και «καλή αποτύρωση».

Υπάρχουν και άλλα 2 χωριά (μακρινή απόσταση από τις Μέλανες και από τα γειτονικά χωριά) στην Νάξο τα οποία αναβιώνουν και αυτοί το έθιμο των κορδελάδων αλλά έχουν αρκετές διαφορές σε σχέση με τους κορδελάτες των Μελάνων και των γειτονικών χωριών. Τα ονόματα των χωριών είναι Τρίποδες και Άγιος Αρσένιος. Οι ομοιότητες του εθίμου είναι ότι η στολή τους είναι παρόμοια με ελάχιστες διαφορές. Μαζεύονται στην κεντρική πλατεία του χωριού τους όλοι οι κάτοικοι από το μεσημέρι, με μουσική, φαγητό , ποτό, χορό και τραγούδι και το γλέντι κρατάει μέχρι το βράδυ. Οι διαφορές είναι ότι αυτή η διαδικασία γίνεται μόνο την τελευταία Κυριακή της αποκριάς το μεσημέρι. Κορδελάδες ντύνονται και άντρες και γυναίκες ενώ αντίθετα στους κορδελάδες των άλλων χωριών ντύνονται μόνο άντρες. Ακόμη οι κορδελάδες των Τριπόδων και του Αγίου Αρσενίου βάζουν το πρόσωπο τους λίγο έντονα για να ξεχωρίζουν τα μάγουλα τους, άντρες και γυναίκες. Άλλο ένα έθιμο είναι οι κουδουνάτοι (συνέχεια της Διονυσιακής λατρείας). Στα χωριά Απείρανθος, Φιλώτι και αλλού, την περίοδο της αποκριάς, βγαίνουν νέοι μεταμφιεσμένοι έχοντας καλυμμένο το πρόσωπο με κουκούλα, το αμπαδέλι, και φορώντας κάπα. Είναι φορτωμένοι κουδούνια, κραδαίνουν χοντρό ραβδί, πηδούν από δώμα σε δώμα, κυνηγούν και ραβδίζουν τους διαβάτες, κάνοντας δαιμονισμένο θόρυβο με τα κουδούνια τους. Από κοντά και η γριά, μεταμφιεσμένος άνδρας, κρατώντας ρόκα και καλάθι για τα φιλέματα. Άλλος με προβιές παριστάνει την αρκούδα, άλλος τον αρκουδιάρη με το ντέφι για το χορό²⁴.

4.6.2. Χώρος Λαογραφίας

Ως λαογραφία ορίζεται η επιστήμη που ασχολείται με όλες τις εκφάνσεις του λαϊκού πολιτισμού. Εξετάζει, καταγράφει και ταξινομεί όλα όσα ένας λαός κατά παράδοση λέγει, ενεργεί και πράττει σε συλλογικό επίπεδο ψυχικής και κοινωνικής ζωής του λαού σε τοπικό ή

²⁴ .Προφορική Μαρτυρία Ανεβλαβή Φραγκίσκου – Χρήστου.

εθνικό επίπεδο και συνεπώς ποικίλει. Κατηγορίες, τις οποίες θα μπορούσε κανείς να διακρίνει ως αντικείμενο έρευνας της λαογραφικής επιστήμης, αφορούν στον υλικό βίο και την λαϊκή δημιουργία (οίκος και αυλή, τροφές και ποτά, ενδύματα και καλλωπισμός, λαϊκές τέχνες), στον πνευματικό βίο (λατρεία, θρησκευτική ζωή, δημόδης μετεωρολογία, φυτά, ζώα, μύθοι, παραδόσεις, παροιμίες, αινίγματα, λαϊκό θέατρο κ.α.) και στον κοινωνικό βίο (καθημερινά έθιμα, παιχνίδια, σχολική ζωή κ.α.).

Η Νάξος, παρά την τουριστική της ανάπτυξη, κρατάει ακόμη παραδόσεις, ήθη και έθιμα. Υπάρχουν βέβαια και κάποια που χάθηκαν. Ακόμη και σήμερα υπάρχουν άτομα που χρησιμοποιούν παραδοσιακά εργαλεία για τις αγροτικές τους εργασίες. Αναβιώνονται, διατηρούνται έθιμα και παραδοσιακά γλέντια όπου γίνεται η χρήση των παραδοσιακών φορεσιών. Γίνεται αντιληπτό ότι η λαϊκή παράδοση στο νησί της Νάξου δεν έχει χαθεί για αυτό τον λόγο θα πρέπει να αναδειχθεί και να διατηρηθεί για τα επόμενα χρόνια.

Χώρος Παραδοσιακής Μουσικής

Επιρροές

Η Ελλάδα και το Αιγαίο αποτέλεσε σταυροδρόμι πολιτισμών, καθώς έχει δεχτεί επιρροές από την Ανατολή και τη Δύση, τις οποίες μπόρεσε να αφομοιώσει. Η ελληνική μουσική και ο χορός είναι μια λαϊκή δημιουργία, που προκύπτει από την πολυπλοκότητα του χαρακτήρα των Ελλήνων, αλλά και της πολυποίκιλης ζωής τους. Στο Αιγαίο οι πρώτες επιδράσεις ήρθαν από την Ανατολή, μετά τον 11ο αιώνα. Όταν οι Ενετοί κατέλαβαν το Αιγαίο, εκδηλώθηκαν για πρώτη φορά και δυτικές επιρροές, καθώς οι σταυροφόροι έφεραν μαζί τους ποιητικές φόρμες, όπως η ομοιοκαταληξία, χορούς, όπως ο μπάλος, και μουσικά όργανα, όπως το βιολί.

Μουσικά όργανα

Τα μουσικά όργανα που επικράτησαν τελικά στις Κυκλάδες είναι η τσαμπούνα ή ασκομαντούρα, η λύρα και το βιολί και ως όργανα συνοδείας το τουμπάκι και το λαούτο. Σπανιότερα εμφανίζονται το ούτι, το κανονάκι και το σαντούρι. Η παραδοσιακή νησιώτικη ζυγιά, δηλαδή το ζευγάρι οργάνων για γλέντια σε ανοιχτό χώρο χάρη στο δυνατό ήχο που

βγάζουν, ήταν η τσαμπούνα με το τουμπάκι, το βιολί με το λαούτο και η λύρα με την τσαμπούνα.

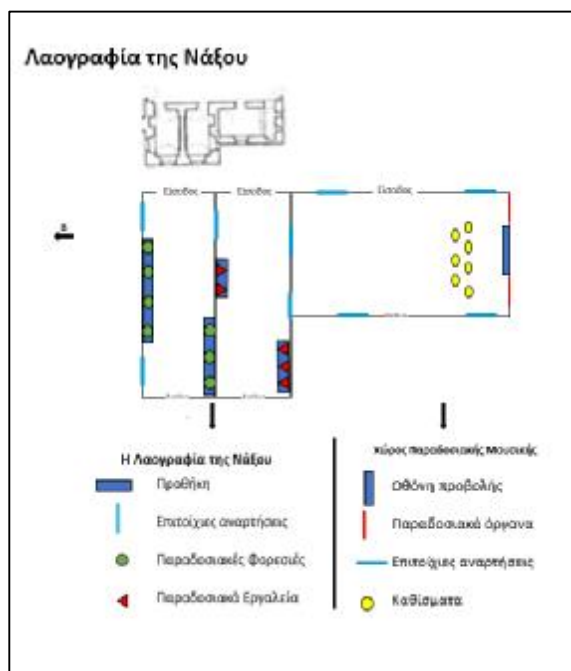
Το τραγούδι και ο χορός

Το περιεχόμενο των δημοτικών τραγουδιών και των χορών είναι ποικίλο λόγω της μείξης χορευτικών και μουσικών στοιχείων από όλες τις πλευρές του Αιγαίου. Τα τραγούδια έχουν κυρίως θέματα από τα ταξίδια των ναυτικών, την ξενιτιά, τον έρωτα, το γάμο, την εργασία και, φυσικά, το θάνατο. Όσο για τις χορευτικές παραλλαγές, συναντάμε του συρτού, του μπάλου, του καλαματιανού, του χασάπικου και του ζειμπέκικου, όπως και μερικούς τοπικούς χορούς, όπως η βλάχα στη Νάξο, η σούστα στην Αμοργό και ο αγέρανος στην Πάρο. Οι νησιωτικοί χοροί ξεχωρίζουν γιατί χαρακτηρίζονται από μια αλαφράδα στις κινήσεις τους, ενώ έχουν έντονους ρυθμούς με συνεχείς εναλλαγές. Τα νησιώτικα και κυρίως τα κυκλαδίτικα τραγούδια γνώρισαν μεγάλη άνθιση στην σύγχρονη Ελλάδα τις δεκαετίες του '60 και '80 με την ηχογράφιση τους από την γνωστή οικογένεια μουσικών και τραγουδιστών Κονιτοπουλέων και την δεκαετία του '80 από το γνωστό τραγουδοποιό Γιάννη Πάριο. Διάσημοι δεξιοτέχνες είναι οι βιολάτορες Γιώργος Κονιτόπουλος, Στάθης Κουκουλάρης, Νίκος Χατζόπουλος, Γιάννης Ζευγώλης και άλλοι. Σπουδαίοι δεξιοτέχνες του λαούτου στις Κυκλάδες είναι οι Βαγγέλης Κονιτόπουλος, Αντώνης Κονιτόπουλος και Βαγγέλης Κουκουλάρης²⁵.

Ο νότιος χώρος θα αποτελεί τον χώρο μύησης στην μουσική παράδοση του νησιού. Περιμετρικά στους τοίχους θα είναι τοποθετημένα παραδοσιακά όργανα όπως λαούτο και βιολί, εκθεσιακά κείμενα και επιτοίχιες αναρτήσεις με πληροφορίες για την ιστορία του νησιώτικου τραγουδιού, για τα όργανα, την μουσική, τα παραδοσιακά πανηγύρια. Θα τοποθετηθεί μία οθόνη στον νότιο τοίχο του δωματίου όπου θα προβάλλονται βίντεο και οπτικοακουστικές πληροφορίες σχετικά με την μουσική παράδοση. Ακόμη θα προβάλλονται συνεντεύξεις από τραγουδιστές και συνθέτες του νησιώτικου τραγουδιού που θα εξηγούν την αξία της νησιώτικης μουσικής. Για την καλύτερη απόλαυση του επισκέπτη θα τοποθετηθούν καθίσματα απέναντι από την οθόνη.

²⁵<https://www.cloudschool.org/activities/ahFzfmNsb3Vkc2Nob29sLWFwcHI1CxlEVXNlchjBsoEBDAsSBkNvdXJzZRIAgICAwidCgwlEghBY3Rpdml0eRiAgICAulyWCgyiARA1NzI4ODg1ODgyNzQ4OTI4>

Στα επόμενα δύο δωμάτια θα διαμορφωθούν ώστε να αποτελούν χώρους όπου θα αναδεικνύει την λαογραφία του νησιού. Θα υπάρχουν εκθεσιακά κείμενα και ενημερωτικά φυλλάδια για την παράδοση, παραδοσιακές φορεσιές, παραδοσιακά εργαλεία. κ.α. Ακόμη θα τοποθετηθούν προθήκες με παραδοσιακές φορεσιές και παραδοσιακά εργαλεία.

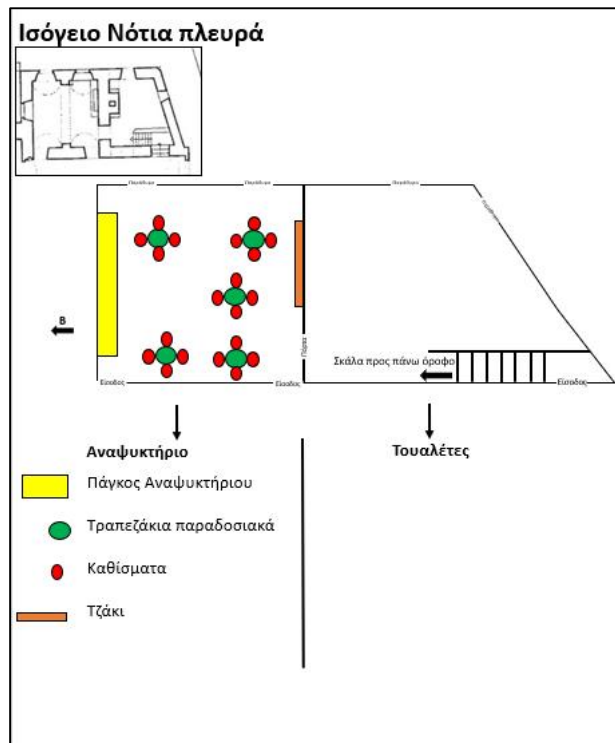

Σχέδιο 19: Κάτοψη ισογείου, νοτιοδυτική πλευρά.

4.6.3. Αναψυκτήριο και Τουαλέτες

Στην νοτιοανατολική πλευρά υπάρχουν ακόμη δύο χώροι. Το βόρειο δωμάτιο θα διαμορφωθεί έτσι ώστε να αποτελεί το αναψυκτήριο. Θα δημιουργηθεί ένας πάγκος στον οποίο ο επισκέπτης θα μπορεί να προμηθευτεί νερό αναψυκτικά κ.α. Θα τοποθετηθούν επίσης μερικά τραπέζια και καρέκλες για ξεκούραση των επισκεπτών. Στον χώρο αυτό το τζάκι/εστία θα αναστηλωθεί και ο χώρος αυτός θα διαμορφωθεί έτσι ώστε να αποτελεί έναν παραδοσιακό χώρο ο οποίος θα εντάσσεται στον χαρακτήρα του κτιρίου.

Το δωμάτιο στην νοτιοδυτική πλευρά του κτιρίου θα αποτελούν τις τουαλέτες του χώρου. Θα κατασκευαστούν τουαλέτες για άντρες, γυναίκες και ΑΜΕΑ. Στις γυναικείες τουαλέτες θα τοποθετηθεί και αλαξιέρα για μωρά. Οι τουαλέτες θα πληρούν όλες τις προϋποθέσεις υγιεινής σύμφωνα με την προκαθορισμένη νομοθεσία.

Σχέδιο 20: Κάτοψη Ισογείου, νοτιοανατολική πλευρά.

4.6.4. Ισόγειο Βόρεια πλευρά

Η βόρεια πλευρά του ισογείου αποτελείται από 5 διαφορετικούς χώρους. Ο βορειοδυτικός χώρος είναι ο χώρος του κλιμακοστασίου που οδηγεί στο υπόγειο. Ο χώρος αυτός θα αναστηλωθεί και θα τοποθετηθούν πινακίδες σήμανσης και κατόψεις του χώρου. Παράλληλα στο κλιμακοστάσιο θα τοποθετηθεί ειδικός μηχανισμός για τα άτομα που έχουν μειωμένη κινητικότητα δίνοντας δυνατότητα πρόσβασης σε όλους τους χώρους. Ο βόρειος χώρος ο οποίος αποτελούσε το παρεκκλήσι θα συντηρηθεί και θα διατηρηθεί όπως ήταν στο παρελθόν για να τιμηθεί ο ρόλος και η επιρροή που είχαν οι μοναχοί στην περιοχή.

Στην βορειοανατολική πλευρά βρίσκονται ακόμη τρεις χώροι. Ο βορειότερος από αυτούς υπάρχει πρόσβαση μόνο από τον ανατολικό εξωτερικό τοίχο του συγκεκριμένου δωματίου. Ο χώρος αυτός θα αποτελεί ένα βοηθητικό χώρο, όπου θα τοποθετούνται τα σύνεργα, πτυσσόμενα

καθίσματα, η φορητή σκηνή, τα ηχεία και οι προβολείς που αφορούν τον εξωτερικό χώρο όπου θα πραγματοποιούνται συναυλίες και άλλες δραστηριότητες όπου έγινε αναφορά παραπάνω.

Στα υπόλοιπα δύο δωμάτια η πρόσβαση πραγματοποιείται από το εσωτερικό του κτιρίου. Στο νοτιότερο δωμάτιο βρίσκεται το κλιμακοστάσιο το οποίο οδηγεί στον επάνω όροφο. Τα δωμάτια αυτά συνδέονται μεταξύ τους με μία πόρτα στον βόρειο τοίχο. Τα δωμάτια αυτά θα έχουν δύο θεματικές ενότητες. Οι θεματικές αυτές ενότητες θα αφορούν την ιστορία και αρχαιολογία του νησιού, στον ένα χώρο θα παρουσιαστεί η προϊστορική μέχρι την ελληνιστική περίοδο, ενώ στο δεύτερο θα παρουσιαστεί η ρωμαϊκή και βυζαντινή εποχή.

Όπως έγινε αναφορά παραπάνω η Νάξος κατοικείται από την 4^η χιλιετία π.Χ. μέχρι και σήμερα. Κατά την πάροδο αυτών των χρόνων και ιδιαίτερα την Κυκλαδική και Μυκηναϊκή εποχή ο πολιτισμός του νησιού άνθησε. Ξεκίνησε η κατασκευή των κυκλαδικών ειδωλίων, οι κούροι, ιερά όπως ο Ναός της Δήμητρας στον Γύρουλα στο χωρίο Σαγκρί, το ιερό των Ύριων καθώς και ο ναός του Απόλλωνα στο λιμάνι του νησιού. Πολλοί χώροι έχουν καταστραφεί είτε από φυσικά αίτια είτε από πολέμους που πραγματοποιήθηκαν στο νησί. Στο νησί της Νάξου, σε όλη την έκταση του, υπάρχουν από ιστορικά μνημεία τα οποία δεν είναι και τόσο αναγνωρισμένα από τους επισκέπτες τα οποία πρέπει να αναδειχθούν.

Στο δωμάτιο της αρχαιολογίας και προϊστορίας θα υπάρχουν τοποθετημένα ενημερωτικά φυλλάδια περιγράφοντας γενικές πληροφορίες για την ιστορία του νησιού. Ακόμη, θα τοποθετηθούν χάρτες του νησιού όπου θα υποδεικνύονται οι αρχαιολογικοί χώροι. Θα τοποθετηθούν δύο διαδραστικές οθόνες αφής. Στις οθόνες αυτές θα υπάρχει ένας κατάλογος με όλους τους αρχαιολογικούς χώρους του νησιού. Θα αναγράφονται πληροφορίες για αυτούς καθώς και γενικές πληροφορίες όπως, τρόπος πρόσβασης, ώρες λειτουργίας, κόμιστρο εισιτηρίου καθώς και φωτογραφικό υλικό. Ένα παράδειγμα αποτελεί το βραβευμένο μουσείο της Τεγέας για την χρήση των διαδραστικών τραπεζιών στον χώρο της έκθεσης. Αυτό είναι σημαντικό όπως αναφέρθηκε παραπάνω διότι σε πολλούς αρχαιολογικούς χώρους η πρόσβαση είναι περιορισμένη. Ενώ με την βοήθεια των διαδραστικών οθονών ο επισκέπτης θα μπορεί να περιηγηθεί μέσω ψηφιακών εικόνων και πληροφοριών για τους χώρους αυτούς.

Στο δωμάτιο με θεματική την βυζαντινή περίοδο θα έχει παρόμοια οργάνωση με την θεματική του προηγούμενου δωματίου. Χρήση διαδραστικής οθόνης αφής, κατάλογος με

βυζαντινές εκκλησίες και μοναστήρια του νησιού στα οποία θα αναγράφονται οι σχετικές πληροφορίες.

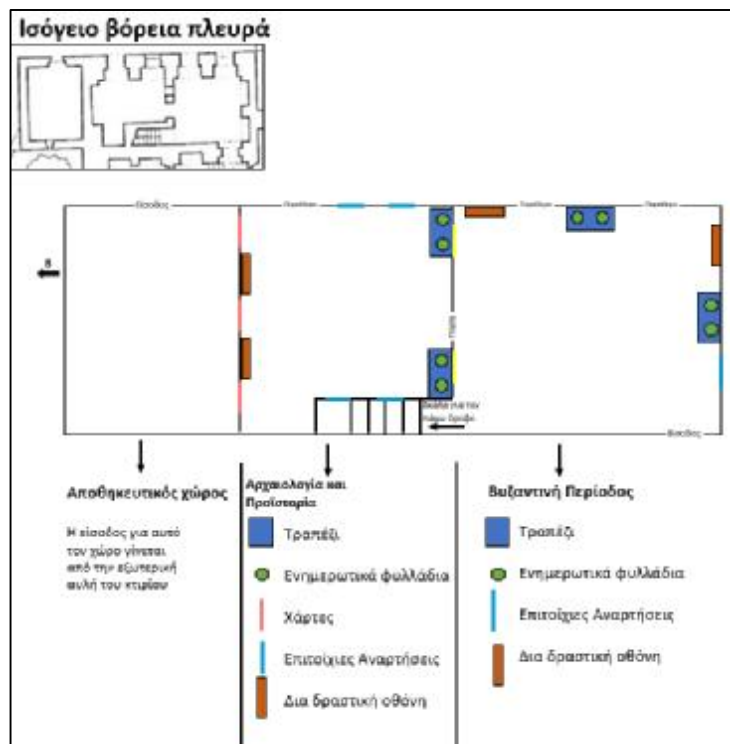
Το νησί μπορεί να επιδείξει τη δική του αρχιτεκτονική φυσιογνωμία: υπάρχουν αρχαίοι ναοί που μετατράπηκαν σε παλαιοχριστιανικές βασιλικές, όπως ο Άγιος Ιωάννης στο Γύρουλα Σαγκρίου. Συναντάμε ναούς στους οποίους διακρίνονται πολλές οικοδομικές φάσεις, ξεκινώντας από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, στην Παναγία την Πρωτόθρονο στο χωριό Χαλκεί στην Παναγία τη Δροσιανή στο χωριό Μονή, στο Φωτοδότη Χριστό στο χωριό Δανακό. Υπάρχουν παλαιοχριστιανικές βασιλικές με σύνθρονο, όπως η Παναγία η Πρωτόθρονος, ένας, αλλά σπουδαιότατος τρίκογχος ναός, η Παναγία η Δροσιανή, σταυροειδείς εγγεγραμμένοι ναοί, όπως ο Άγιος Μάμας στην Ποταμιά, ο Άγιος Γεώργιος ο Διασορίτης στην Τραγαία, οι Άγιοι Απόστολοι στο Μετόχι, η Παναγία η Πρωτόθρονος, όπως διαμορφώθηκε στα μεσοβυζαντινά χρόνια και διατηρείται έτσι μέχρι σήμερα, με διάφορες προσθήκες βέβαια.

Στη Νάξο υπάρχει χρονολογικά αδιάσπαστη ενότητα μνημείων από τον 7ο έως τον 14ο, τόσο από αρχιτεκτονική άποψη όσο και από την άποψη του ζωγραφικού διάκοσμου. Ανάμεσα στα πιο σημαντικά μνημεία για τον ελληνικό χώρο αλλά και τη ΝΑ. Ευρώπη γενικά, η Παναγία η Δροσιανή στη Μονή, της οποίας το παλαιότερο στρώμα των τοιχογραφιών είναι του 7ου αι., ακόμη παλαιότερες θεωρούνται ο Άγιος Γεώργιος στις Μέλανες κι ο Φωτοδότης Χριστός στο Δανακό. Επίσης οι ανεικονικές εκκλησίες του 9ου αι., η Αγία Κυριακή στ' Απεράθου, Άγιος Αρτέμιος στο Σαγκρί, ο Άγιος Ιωάννης στ' Αδησαρού. Οι τρεις εκκλησίες, μαζί με τα ανεικονικά στρώματα τοιχογραφιών άλλων εκκλησιών, αποτελούν πιθανότατα το μεγαλύτερο σύνολο ανεικονικής ζωγραφικής στην Ελλάδα. Έχει διαπιστωθεί ότι όχι μόνο ο αριθμός των τοιχογραφημένων μνημείων, περισσότερα από 100, στη Νάξο, είναι ασύγκριτα μεγαλύτερος απ' αυτόν που έχει βρεθεί σ' όλες τις άλλες Κυκλάδες, αλλά και ότι τελικά είναι πρωταρχικός στο επίπεδο της Ελλάδας.

Μοναδικά σύνολα τοιχογραφιών, στην Παναγία τη Δροσιανή, από τα παλαιοχριστιανικά χρόνια, στην Παναγία την Πρωτόθρονο, όπου οι τοιχογραφίες σώζονται σε πέντε στρώματα, παλαιοχριστιανικό, εικονομαχικό, δύο του 11ου αι. και το του 13ου αι. Τέλος, στον Άγιο Γεώργιο το Διασορίτη, ένα από τα σημαντικότερα σύνολα τοιχογραφίας κατά τον 11ο αι., σ' όλο το Αιγαίο. Η Δροσιανή διασώζει το πληρέστερο για την εποχή του, εικονογραφικό πρόγραμμα. Μοναδικές παραστάσεις, η Παναγία η Νικοποιός και ο Χριστός στον τρούλο σε δύο στηθάρια,

δηλαδή δυο φορές σε προτομή. Η Παναγία Νικοποιός είναι μια Παναγία Βρεφοκρατούσα, η οποία όμως κρατά με τα δυο χέρια δίσκο, μέσα στον οποίο εικονίζεται ο Χριστός²⁶.

Γίνεται σαφές η ποικιλία σε μνημεία, ναούς της Βυζαντινής περιόδου τα οποία πρέπει να αναδειχθούν.

Σχέδιο 21: Κάτοψη Ισογείου, βορειοανατολική πλευρά.

4.6.5. Επάνω όροφος Βόρεια πλευρά

Ο όροφος του κτιρίου αποτελείται συνολικά από επτά δωμάτια. Τέσσερις χώροι βρίσκονται στην βόρεια και τρεις στην νότια πλευρά.

Στην βόρεια πλευρά ο ένας από τους τέσσερις χώρους αποτελεί το κλιμακοστάσιο που συνδέει το ισόγειο με τον επάνω όροφο και το υψηλότερο επίπεδο της οροφής. Αυτός το χώρος

²⁶ Προφορική μαρτυρία Φραγκίσκου Χρήστου Ανεβλαβή.

θα συντηρηθεί όπως και το υπόλοιπο κτίριο και θα τοποθετηθούν περιμετρικά στους τοίχους αφίσες και επιτοίχιες αναρτήσεις και φωτογραφίες από την εξέλιξη αναστήλωσης και αναδιργάνωσης του κτιρίου

Φτάνοντας στον επάνω όροφο, στην βορειοανατολική πλευρά, ο επισκέπτης θα έχει την δυνατότητα να οδηγηθεί στους τρεις χώρους όπου η θεματολογία θα αφορά το περιβάλλον της Νάξου (χλωρίδα, πανίδα, θαλάσσια ζωή). Η είσοδος για τα τρία αυτά ξεχωριστά δωμάτια γίνεται από μία πόρτα που υπάρχει στην ανατολική πλευρά του κεντρικού δωματίου. Οι χώροι αυτοί έχουν πρόσβαση μεταξύ τους με δύο πόρτες στους δύο βόρειους τοίχους που τα χωρίζουν. Το κάθε δωμάτιο από αυτά θα έχει ξεχωριστή θεματική ενότητα. Η εκθεσιακή πορεία του επισκέπτη θα ξεκινάει από την αριστερή πλευρά με κατεύθυνση το βορειότερο από τα τρία δωμάτια. Θα ακολουθήσει περιμετρικά το δωμάτιο και θα οδηγηθεί με κυκλική φορά προς τους υπόλοιπους δύο χώρους προς την νότια πλευρά.

Σχέδιο 22: Κάτοψη επάνω ορόφου, βόρεια πλευρά.

Η θεματική αυτών των τριών χώρων θα αφορά το περιβάλλον της Νάξου και πιο συγκεκριμένα υποκατηγορίες χλωρίδας, πανίδας και του θαλάσσιου κόσμου του νησιού. Στα δωμάτια θα υπάρχουν επιτοίχιες αναρτήσεις περιμετρικά στους τοίχους με πληροφορίες για τις κατηγορίες αυτές, ενημερωτικά φυλλάδια καθώς και δύο δια δραστικές οθόνες αφής σε κάθε

δωμάτιο. Με την βοήθεια των διαδραστικών οθονών αφής ο επισκέπτης θα έχει την δυνατότητα να βρει αναλυτικότερες πληροφορίες για κάθε μία διαφορετική θεματική κατηγορία.

Ένα ιδανικό παράδειγμα αποτελεί το μουσείο Γουλανδή Φυσικής Ιστορίας με θεματολογία την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Οι συλλογές του Μουσείου αποτελούν ένα αρχείο πληροφοριών και παράλληλα ένα εργαλείο για ποικίλες επιστημονικές μελέτες που αφορούν τόσο στο σύγχρονο όσο και στο παλαιό περιβάλλον. Η γνώση της βιοποικιλότητας σε όλα τα επίπεδα, η γεωγραφική εξάπλωση, οι οικολογικές και στρωματογραφικές παρατηρήσεις, αποτελούν στοιχεία που προκύπτουν κατά την ανάπτυξη των συλλογών και υποστηρίζουν περιβαλλοντικές μελέτες, αρχαιολογικές και αρχαιομετρικές έρευνες, γεωλογικές και παλαιοντολογικές εργασίες, παλαιοβοτανική και παλαιογεωλογία, αλλά και μελέτες που αφορούν στην ιατρική και φαρμακογνωσία. Ακόμη στο Μουσείο πραγματοποιούνται αρκετά εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν ως σκοπό την εξοικείωση με το φυσικό περιβάλλον, την κατανόηση των σχέσεων αλληλεξάρτησης που αναπτύσσονται σ' αυτό, την ευαισθητοποίηση του κοινού στους κινδύνους που διατρέχει το φυσικό περιβάλλον σήμερα και την ενεργοποίηση στην κατεύθυνση της διαφύλαξής του.

Δωμάτιο με θέμα: Χλωρίδα.

Με τον όρο χλωρίδα χαρακτηρίζεται το σύνολο των διαφόρων ειδών φυτικών οργανισμών. Το νησί της Νάξου διαθέτει πλούσιο υδατικό δυναμικό και ιδιόμορφο ανάγλυφο, φυτικοί γενότυποι που ταξιδεύουν στον κόσμο με αέριδες, βρίσκουν φιλικές τις πρώτες συνθήκες ανάπτυξης. Υπάρχουν βοτανικά συμπλέγματα (Labiatae, Compositae, Liliaceae, Euphorbiaceae Asteraceae κ.τ.λ) με αντοχή στις ξηροθερμικές συνθήκες και τον ανταγωνισμό. Επίσης, κατακτητές και ταξιδιώτες μετέφεραν από τον τόπο τους φυτά και σπόρους. Γι' αυτό υπάρχουν ποικιλίες κηπευτικών, αμπελιών και οπωροφόρων σημαντικής αξίας.

Στην θεματική της χλωρίδας θα υπάρχουν επιτοίχιες αναρτήσεις περιμετρικά των τοίχων στα οποία θα καταγράφονται πληροφορίες για τα φυτά, τα βότανα, τα δέντρα που υπάρχουν στο νησί. όπως λεβάντα, μελισσόχορτο, ύσσωπο, φασκόμηλο, θυμάρι, πεύκα, πλατάνια, κυπαρίσσια κ.α. Στις διαδραστικές οθόνες αφής θα υπάρχει πλατφόρμα στην οποία θα είναι καταχωρημένες αναλυτικά πληροφορίες για κάθε ένα ξεχωριστό είδος δέντρου, φυτού και βοτάνου. Θα

συνοδεύεται με φωτογραφίες καθώς και από ένα χάρτη στον οποίο θα υποδεικνύει τις σχετικές τοποθεσίες. Αυτό θα επιτευχθεί με πιθανή συνεργασία κάποιου σχετικού ερευνητικού κέντρου π.χ του Γεωπονικού πανεπιστημίου Αθηνών, ώστε να πραγματοποιηθεί μία έρευνα ολοκληρωμένη επιστημονική έρευνα²⁷.

Δωμάτιο με θέμα: Πανίδα

Με τον όρο πανίδα χαρακτηρίζεται το σύνολο των διαφόρων ειδών ζωικών οργανισμών. Η Νάξος, έχει να επιδείξει ένα έντονο ανάγλυφο και μια πλούσια και αξιόλογη ποικιλία βιότοπων. Από το ύψος της θάλασσας και την ακτογραμμή μέχρι τις κορυφές των βουνών, υπάρχουν διάφορα οικοσυστήματα όπου εναλλάσσονται αρμονικά, προσφέροντας ασφαλή διαμονή και επιβίωση στην ναξιακή πανίδα. Από τα χερσαία θηλαστικά, ο Λαγός (*Lepus europaeus*), το Αγριοκούνελο (*Oryctolagus cuniculus*), ο Σκαντζόχοιρος (*Erinaceus europaeus*) και το Κουνάβι ή ατσίδα (*Martes foina*) αποτελούν τα πιο γνωστά και αναγνωρίσιμα άγρια είδη. Υπάρχουν αναφορές για την ύπαρξη ελαφιών στη Νάξο τουλάχιστον μέχρι το πρώτο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα, χωρίς όμως να αποδεικνύει αν αυτά αποτελούσαν άτομα ενός ντόπιου πληθυσμού ή αν είχαν εισέρθει τους προηγούμενους αιώνες, μια πρακτική που πραγματοποιήθηκε κατά την Ενετοκρατία. Τα τρωκτικά και οι νυχτερίδες που υπάρχουν στο νησί δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς, όπως επίσης και σχεδόν όλα τα ασπόνδυλα (έντομα, αράχνες, σαλιγκάρια, σκουλήκια κ.ά.). Οι Κυκλάδες είναι γνωστές για την αφθονία τους σε είδη αμφίβιων και ερπετών και η Νάξος δεν αποτελεί εξαίρεση. Ο Πρασινόφρυνος (*Bufo viridis*) και ο Λιμνοβάτραχος (*Rana ridibunda*), τα δυο αμφίβια της Νάξου, επιβιώνουν συχνά στον ίδιο βιότοπο με την Ποταμοχελώνα (*Mauremys caspica*), τη μοναδική χερσαία χελώνα που ζει σε όλους σχεδόν τους φυσικούς υγροτόπους του νησιού. Στις σαύρες αναγνωρίζονται το Σαμιαμίδι (*Hemidactylus turcicus*), ο Κυρτοδάκτυλος (*Cyrtopodion kotschy*), η Πρασινόσαυρα (*Lacerta trilineata*), η Αιγαιόσαυρα (*Podarcis erhardii*) και φυσικά το πασίγνωστο Κροκοδειλάκι ή κασιδιάρης (*Agama stelio*). Τα φίδια, στη Νάξο αποτελούνται από την Οχιά (*Vipera ammodytes*), το Νερόφιδο (*Natrix natrix*), τον Τυφλίτη (*Eryx jaculus*) και τον Τυφλίνο (*Typhlops vermicularis*). Η πιο εντυπωσιακή κατηγορία ζωικών οργανισμών της Νάξου, όμως, είναι τα πουλιά. Από το Όρνιο ή σκανιά (*Gyps fulvus*), προαιώνιο σύμβολο της ναξιακής

²⁷ http://www.truenaxos.com/index.php?dispatch=pages.view&page_id=9

ορνιθοπανίδας, μέχρι τον Κατσουλιέρη ή σκορδαλό (*Galerida cristata*), η φύση της Νάξου προσέλκυε και συνεχίζει να προσελκύει εκατοντάδες είδη πουλιών, πολλά από τα οποία είναι σπάνια ή απειλούμενα με εξαφάνιση. Ημερόβια και νυκτόβια αρπακτικά, δηλαδή γύπες, αετοί, γεράκια, κίρκοι, κουκουβάγιες και μπούφοι, υδρόβια, όπως ερωδιοί, βουτηχτάρια, πουλάδες, χήνες και πάπιες, παρυδάτια, όπως σφυριχτές, σκαλίδρες και τρύγγες, θαλασσοπούλια, γλάροι και γλαρόνια, πέρδικες, κελάδες, σουσουράδες, χελιδόνια, πετροκλήδες, τσιροβάκοι, φυλλοσκόποι, ποταμίδες, κοτσύφια, τσίχλες, σπίζες, κορακοειδή και τσιχλόνια υπάρχουν στο νησί, δείχνοντας την περιβαλλοντική σημαντικότητα και σπουδαιότητα του φυσικού του περιβάλλοντος. Η περιβαλλοντική αξία της Νάξου, είναι αποτέλεσμα των ήπιων παραδοσιακών χρήσεων γης που εφαρμόστηκαν από τον άνθρωπο και εφαρμόζονται μέχρι σήμερα έστω και αραιότερα, έχει αναγνωριστεί διεθνώς και η ελληνική Πολιτεία έχει περιλάβει τμήμα της στο ευρωπαϊκό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών «Φύση 2000» (Natura 2000). Επιπλέον έχουν θεσπιστεί 7 Καταφύγια Άγριας Ζωής. Παρόλα αυτά, τα προβλήματα και οι απειλές που αντιμετωπίζει καθημερινά η ναξιακή φύση δεν είναι λίγα. Πολλοί από τους μικρούς υγρότοπους του νησιού συρρικνώνονται και υποβαθμίζονται από τις αποθέσεις μπαζών και απορριμμάτων, σε αρκετές παραλίες πραγματοποιούνται παράνομες αμμοληψίες, στους λόφους και στα βουνά εκδηλώνονται «περίεργες» πυρκαγιές, εκχερσώσεις και διανοίξεις δρόμων, ενώ παράλληλα δεν λείπουν και φαινόμενα αυθαίρετης δόμησης, υποβόσκησης, παράνομου κυνηγιού και παράνομης αλιείας. Τα αποτελέσματα των παράνομων ενεργειών αλλοιώνουν, πολλές φορές ανεπανόρθωτα, το αιγαιοπελαγίτικο τοπίο, εμποδίζουν την επιβίωση και μακροημέρευση της άγριας ζωής και αποτελούν τις κυριότερες αιτίες μείωσης των πληθυσμών της. Όλα τα είδη της πανίδας της Νάξου αποτελούν μέρη της βιοποικιλότητας και του φυσικού πλούτου της, παίζουν σημαντικό ρόλο στη λειτουργία των οικοσυστημάτων της και προσφέρουν απαραίτητες οικολογικές υπηρεσίες.

Στην θεματική ενότητα της πανίδας θα γίνεται αναφορά σε κατηγορίες όπως θηλαστικά, ερπετά, έντομα, πτηνά. Στις επιτοίχιες αναρτήσεις περιμετρικά τον τοίχων θα παρουσιάζονται γενικές πληροφορίες για τις υποκατηγορίες αυτές. Στις διαδραστικές οθόνες αφής ο επισκέπτης θα έχει την δυνατότητα να διαλέξει την υποκατηγορία που τον ενδιαφέρει, να παρακολουθήσει και να μελετήσει αναλυτικότερα την πανίδα του νησιού. Για να επιτευχθεί αυτό θα πραγματοποιηθεί συνεργασία μεταξύ τοπικών συλλόγων και φορείς καθώς και με σχετικά

πανεπιστημιακά τμήματα του αντικειμένου έτσι ώστε η θεματική ενότητα να αποτελεί έγκυρη ενημέρωση για τον επισκέπτη²⁸.

Δωμάτιο με θέμα: Θαλάσσια Ζωή

Από τα θαλάσσια θηλαστικά που απαντώνται στις ελληνικές θάλασσες εμφανίζονται συχνότατα στα νερά της Νάξου το Ζωνοδέλφιο (*Stenella coeruleoalba*) και το Ρινοδέλφιο (*Tursiops truncatus*), συνήθως όταν ακολουθούν τα μεγάλα κοπάδια ψαριών και μαλακίων που διαπερνούν τη θαλάσσια ζώνη των ανατολικών Κυκλάδων. Στην ανατολική πλευρά του νησιού επιβιώνουν ελάχιστα άτομα ενός είδους που απειλείται με εξαφάνιση, της Μεσογειακής Φώκιας (*Monachus monachus*), και στον ίδιο θαλάσσιο χώρο δεν είναι σπάνιες και οι εμφανίσεις της Μεσογειακής Χελώνας (*Caretta caretta*), ενός ακόμα εξαιρετικά σπάνιου και απειλούμενου είδους, του μοναδικού εκπροσώπου των θαλάσσιων ερπετών στην περιοχή.

Στον θεματικό κύκλο θαλάσσια ζωή, θα γίνεται αναφορά για τα ψάρια που υπάρχουν στην περιοχή της Νάξου, την παράκτια ζώνη του νησιού καθώς και ναυάγια που έχουν βρεθεί. Ακόμη θα πραγματοποιηθούν αναφορές για τις δραστηριότητες που πραγματοποιεί η ενάλια αρχαιολογία γύρω από το νησί της Νάξου μέσω των διαδραστικών οθονών αφής. Θα πραγματοποιηθεί συνεργασία με την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων για την τεκμηρίωση των πληροφοριών.

4.6.6. Επάνω όροφος Νότια πλευρά

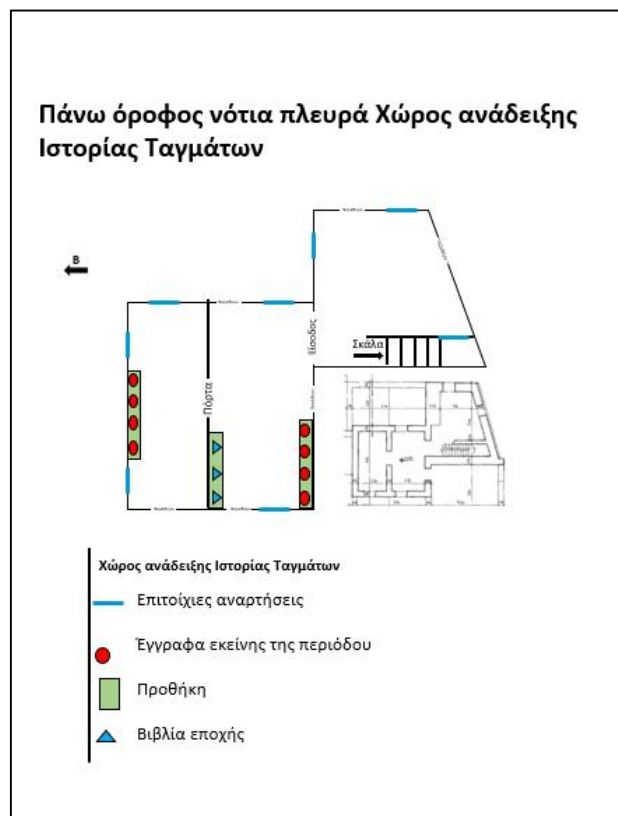
Χώρος ανάδειξης Ιστορίας Ταγμάτων

Τα τάγματα που ήρθαν και εγκαταστάθηκαν στο νησί της Νάξου, όπως έγινε αναφορά και παραπάνω, επηρέασαν πολύ στην ανάπτυξη του νησιού σε όλους τους τομείς (οικονομικό, εκπαιδευτικό, κοινωνικό, πολιτικό, θρησκευτικό). Οι επιρροές αυτές υπάρχουν μέχρι και σήμερα. Για αυτόν το λόγο θα πρέπει να αναδειχθούν οι δράσεις, οι πράξεις καθώς και τον ρόλο που ήχαν στην τοπική κοινωνία κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας στο νησί της Νάξου. Επίσης το σύμπλεγμα των κτιρίων στα Καλαμίτσια αποτελεί ένα μοναδικό αρχιτεκτονικό

²⁸ http://www.truenaxos.com/index.php?dispatch=pages.view&page_id=9

δημιούργημα για το νησί της Νάξου, το οποίο θα πρέπει να αναδειχθεί καθώς και τον ρόλο που είχε για την γύρω περιοχή.

Στην νοτιοανατολική πλευρά του κτιρίου στον επάνω όροφο υπάρχουν τρεις διαφορετικοί χώροι. Η σύνδεση μεταξύ ισογείου και ορόφου γίνεται με την βοήθεια ενός κλιμακοστάσιου στο τελευταίο δωμάτιο του ισογείου, στην νοτιοανατολική πλευρά. Ο χώρος αυτός θα αποτελέσει χώρο στον οποίο θα γίνει η ανάδειξη της ιστορίας του κτιρίου και των ταγμάτων που αναπτύχθηκαν σε εκείνη την περιοχή. Θα τοποθετηθούν εκθεσιακά κείμενα στα οποία θα αναγράφονται οι λεπτομέρειες για τα τρία τάγματα με χρονολογική σειρά. Θα γίνει αναφορά στην δράση των ταγμάτων, στον χώρο καθώς και την επιρροή που άσκησαν στην τοπική κοινωνία. Πιθανή προσθήκη είναι η τοποθέτηση προθήκης με έγγραφα και βιβλία της τότε εποχής που είχαν γραφτεί και υπογραφεί από τους υπευθύνους των ταγμάτων

Σχέδιο 23: Κάτοψη επάνω ορόφου, νότια πλευρά.

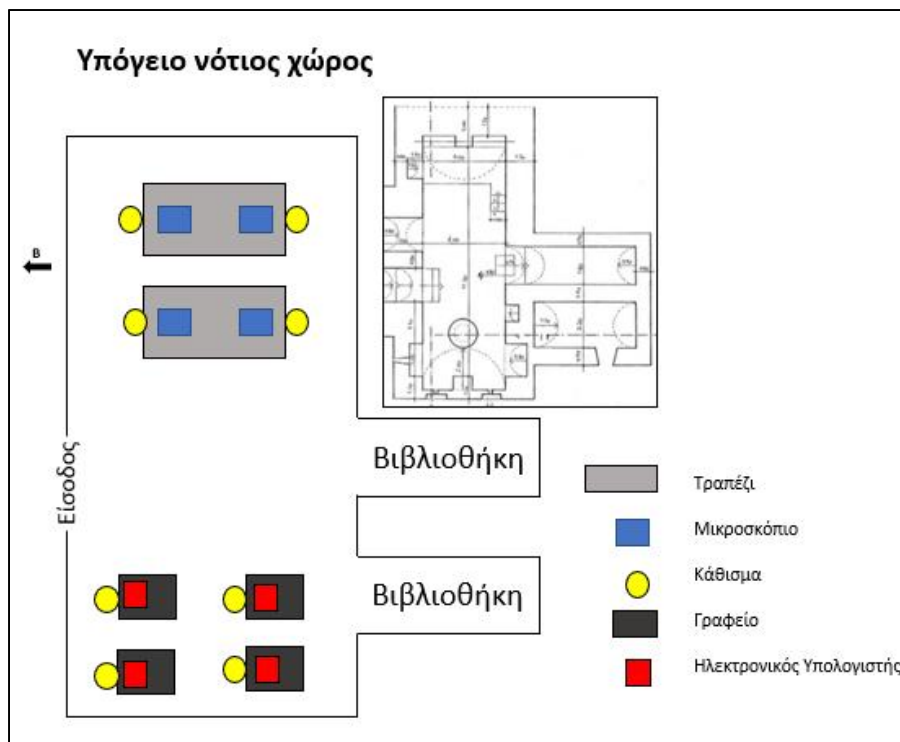
4.6.7. Υπόγειο

Στην νότια πλευρά του υπογείου υπάρχουν δύο χώροι, (ανατολική εσοχή 1,80x5 και η δυτική εσοχή 2,20x5 η οποία έχει παράθυρο 0,70 εκ. στην δυτική πλευρά του τοίχου) οι οποίοι θα χρησιμοποιηθούν για δημιουργία βιβλιοθήκης. Θα φτιαχτούν ράφια στην δεξιά και στην αριστερή πλευρά και των δύο αυτών χώρων στον οποίο θα τοποθετηθούν βιβλία καθώς και έντυπα περιοδικά και εφημερίδες σχετικά με το νησί αλλά και τις Κυκλάδες. Βιβλία με θεματικές όπως την προϊστορία, την λαογραφία, τα ήθη και τα έθιμα του νησιού, βιβλία που αφορούν τους αρχαιολογικούς χώρους του νησιού.

4.6.8. Νότια πλευρά υπογείου

Ο επόμενος χώρος βρίσκεται στην νότια πλευρά του υπογείου (11,30X4). Ο χώρος αυτός θα διαμορφωθεί ως χώρο μελέτης και έρευνας. Στην ανατολική πλευρά θα τοποθετηθούν 2 μεγάλοι τραπέζια (2X2) στα οποία θα είναι τοποθετημένα τους 4 μικροσκόπια²⁹. Ο επισκέπτης θα έχει την δυνατότητα να μελετήσει συγκεκριμένα συλλογές αντικειμένων που έχουν σχέση με το περιβάλλον της Νάξου (θεματικές ενότητες επάνω ορόφου) καθώς και μία συλλογή με πετρώματα τις Νάξου που θα εγκατασταθεί στο κτίριο. Στην δυτική πλευρά του ίδιου δωματίου θα τοποθετηθούν γραφεία με τέσσερις υπολογιστές όπου θα υπάρχει οπτικοακουστικό υλικό και εκπαιδευτικό υλικό για την μελέτη και την εξερεύνηση του νησιού της Νάξου από τους επισκέπτες.

²⁹ Το μικροσκόπιο είναι το όργανο που έχει την ιδιότητα να μεγεθύνει τα μικρά αντικείμενα και να φανερώσει όλες τις λεπτομέρειές και τις ιδιαιτερότητες τους που είναι αδύνατο να διακρίνει το γυμνό ανθρώπινο μάτι.

Σχέδιο 24: Κάτοψη υπογείου νότια, πλευρά.

4.6.9. Κεντρική αίθουσα υπογείου: Εκπαιδευτική αίθουσα

Η μουσειοπαιδαγωγική είναι μία παιδαγωγική επιστήμη με χώρο δράσης το μουσείο. Βοηθάει στην λειτουργία του μουσείου καθώς και στην επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων προς το κοινωνικό σύνολο που έχει θέσει το μουσείο. Η επιστήμη της μουσειοπαιδαγωγικής έχει αντλήσει επιρροές από τις παιδαγωγικές επιστήμες καθώς και από την εξέλιξη στον χώρο του μουσείου. Η επιστήμη της μουσειοπαιδαγωγικής έχει ως στόχο με την βοήθεια των μουσειακών συλλογών, τις παιδαγωγικές τεχνικές, την επιστήμη της επικοινωνίας, την άτυπη εκπαίδευση να δημιουργήσει ένα περιβάλλον στον χώρο του μουσείου, όπου δίνεται η δυνατότητα στους επισκέπτες μέσω των εκπαιδευτικών προγραμμάτων να αντλήσουν πληροφορίες και γνώση με δημιουργικό τρόπο καθώς και την ενεργή συμμετοχή των επισκεπτών έτσι ώστε να τους παρέχει μία πιο δημιουργική μουσειακή εμπειρία. Τα μουσεία είναι μορφωτικοί οργανισμοί έτσι η επιστήμη της μουσειοπαιδαγωγική και τα εκπαιδευτικά προγράμματα δεν απευθύνονται μόνο σε μικρές υλικές αλλά σε ολόκληρη την κοινωνία. Ανταποκρίνεται για όλες τις ομάδες κοινού ανεξαρτήτως ηλικίας και κοινωνικής (Νικονάνου, 2010, σσ. 15-53). Τα εκπαιδευτικά

προγράμματα στα μουσεία της Ελλάδας ξεκίνησαν το 1978 από το Μουσείο Μπενάκη. Σύντομα ακολουθούν το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα Β. Παπαντωνίου και το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης. Τα πρώτα προγράμματα για σχολικές ομάδες ξεκινούν το 1986 από το Νομισματικό Μουσείο της Αθήνας, ενώ το 1987 το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης εγκαινιάζει το Εκπαιδευτικό Τμήμα του. Οι πρωτοβουλίες του Ελληνικού Τμήματος του ICOM με τα περιφερειακά σεμινάρια «Μουσείο-Σχολείο» που ξεκίνησαν το 1990, καθώς και τα σχετικά με τα μουσεία προγράμματα που ανέπτυξαν το Υπουργείο Παιδείας και το Υπουργείο Πολιτισμού (Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Πρόγραμμα Μελίνα, Το Σχολείο υιοθετεί ένα Μνημείο) βοήθησαν στην προώθηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων μεταξύ σχολείου και Μουσείου. Τα προγράμματα των μουσείων που απευθύνονται σε σχολικές ομάδες όλων των βαθμίδων αποτελούσαν για χρόνια τον κορμό της εκπαιδευτικής τους δράσης, καθώς οι ομάδες αυτές ήταν και είναι ο κύριος όγκος των επισκεπτών κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους.

Η πραγμάτωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων έχει θετικές και αρνητικές επιπτώσεις προς τους επισκέπτες. Στις θετικές επιπτώσεις συγκαταλέγονται:

- Η ανάδειξη του εκπαιδευτικού ρόλου των μουσείων και, ως εκ τούτου, η ίδρυση, έστω και με μεγάλη καθυστέρηση σε σχέση με άλλες χώρες, εκπαιδευτικών τμημάτων σε σημαντικά μουσεία της χώρας που προηγουμένως δεν είχαν.
- Η διεύρυνση και η εξέλιξη των υπαρχόντων τμημάτων σε επίπεδο στελέχωσης, κτηριακών υποδομών, εξοπλισμού.

Στις αρνητικές επιπτώσεις, συγκαταλέγονται:

- Η επισκίαση των ποιοτικών χαρακτηριστικών από τα ποσοτικά στη σχέση μουσείου-σχολείου. Η έμφαση δόθηκε στην ανάπτυξη περισσότερων προγραμμάτων και την υποδοχή όλο και μεγαλύτερου αριθμού μαθητών, χωρίς να συζητείται επαρκώς η αναγκαιότητα των στόχων που εξυπηρετούσαν τα προγράμματα (γνωστικών κατά το πλείστον), η μέθοδος(-οι) που χρησιμοποιούσαν, το είδος της εμπειρίας που προσέφεραν στους μαθητές.
- Η παρουσία εμψυχωτών όχι κατάλληλα καταρτισμένων (συνήα οι εμψυχωτές ήταν εθελοντές, με προθυμία μεν, αλλά διαφορετικό επίπεδο κατάρτισης και προσόντων ή

θεωρητικοί των συλλογών, χωρίς εξοικείωση με τις ηλικίες των μαθητών και μικρή ή καθόλου διδακτική εμπειρία).

-η συμφόρηση στις αίθουσες των μουσείων (που εξακολουθεί να είναι μεγάλο πρόβλημα σε συνδυασμό με την έλλειψη μουσειογραφικών μελετών που λαμβάνουν υπόψη τους τα παιδιά).

Στην σημερινή εποχή το πρόβλημα της συμφόρησης στις αίθουσες και γενικά της ροής των επισκεπτών, έχει διευθετηθεί με πρωτοβουλίες του προσωπικού των μουσείων:

- Τα προγράμματα διαρθρώθηκαν ως προς τις ηλικιακές ομάδες στις οποίες απευθύνονται για να αποφευχθούν μαζικές επισκέψεις μαθητών αλλά και για να ανταποκρίνονται στις μαθησιακές ανάγκες κάθε ηλικίας. Τηρείται αυστηρά η συμμετοχή του ενδεδειγμένου αριθμού μαθητών σε κάθε πρόγραμμα
- Οι εκπαιδευτικοί καθοδηγούνται επαρκώς για όλα τα πρακτικά ζητήματα της επίσκεψης, με κείμενα που τους αποστέλλονται ή που αναρτώνται στο διαδίκτυο. Η μεγάλη ζήτηση (σε συνδυασμό με τη συζήτηση για την ανάγκη προσαρμογής των προγραμμάτων στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε ομάδας) αντιμετωπίστηκε με την οργάνωση ξεναγήσεων και σεμιναρίων σε εκπαιδευτικούς, ώστε να είναι σε θέση να πραγματοποιούν ανεξάρτητες εκπαιδευτικές ξεναγήσεις.

Από τη μεριά των εκπαιδευτικών, οι πρωτοβουλίες αναλαμβάνονται σε προσωπικό επίπεδο και μόνο. Υπάρχει πλέον μια μεγάλη ομάδα εκπαιδευτικών που βρίσκονται κοντά στα μουσεία, ενημερώνονται, φροντίζουν για τον έγκαιρο προγραμματισμό των επισκέψεών τους και αναπτύσσουν τρόπους αξιοποίησης της επίσκεψης στην τάξη, αλλά όλα αυτά επαφίενται αποκλειστικά στη δική τους προθυμία. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο ενός μουσείου έχουν ξεπεράσει σε μεγάλο βαθμό τον διδακτισμό των παραδοσιακών μεθόδων διδασκαλίας, της μονοδιάστατης ερμηνείας των συλλογών, της ακαδημαϊκής σχολαστικότητας των πληροφοριών, της ασύνδετης με την παιδική ηλικία παρουσίασης, της άνευρης εμπύχωσης. Στις καλύτερες εκδοχές τους έχουν εξελιχθεί σε ώρες συμπυκνωμένης εμπειρίας, που περιλαμβάνει στιγμές ψυχαγωγίας, ενεργοποίησης της φαντασίας, απόκτησης νέων γνώσεων, αναζήτησης και πειραματισμού, δημιουργικής έκφρασης, συνεργασίας.

Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα όπου προορίζεται για μαθητές χωρίζεται σε τρία μέρη:

A. Προετοιμασία στην τάξη από τον εκπαιδευτικό.

Η συζήτηση στην τάξη, η αναζήτηση σχετικών με το θέμα πληροφοριών, η διεξαγωγή μικρών σχεδίων εργασίας που δίνουν έμφαση σε κάποιες από τις πλευρές του θέματος, η επίσκεψη της ιστοσελίδας του μουσείου, ο υπαινιγμός για κάτι αξιοπερίεργο ή ειδικού ενδιαφέροντος για τα παιδιά το οποίο βρίσκεται στο μουσείο, η διαίρεση σε ομάδες και η ανάθεση ρόλων, ο δανεισμός μουσειοσκευής, είναι κάποιες ιδέες που λειτουργούν στο στάδιο της προετοιμασίας. Διαφοροποιείται σημαντικά ο βαθμός εμπλοκής των παιδιών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα όταν έχουν προετοιμαστεί στην τάξη, ως προς το ενδιαφέρον που εκδηλώνουν και τον πλούτο των εμπειριών που κερδίζουν.

B. Επίσκεψη.

Οι εκπαιδευτικοί, όταν παρακολουθούν το πρόγραμμα λειτουργούν με διάφορους τρόπους. Κάποιοι έχουν τη διάθεση να συμμετάσχουν για να γεφυρώσουν τις εμπειρίες των παιδιών από την τάξη με το περιεχόμενο του προγράμματος, κι αυτό είναι πολύ εποικοδομητικό. Άλλες φορές, επεμβαίνουν για να παρακινήσουν τους μαθητές τους με το άγχος μήπως φανούν ελλιπώς καταρτισμένοι στον εμπνευστή. Κάποιες φορές διακόπτουν το πρόγραμμα για παρατηρήσεις και άλλες είναι αδιάφοροι

Γ. Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη.

Η εμπέδωση και ενσωμάτωση των γνώσεων, η αξιοποίηση των ερεθισμάτων μέσα από δημιουργική έκφραση επιτυγχάνεται με δραστηριότητες εικαστικές, κατασκευής, συμπλήρωση φυλλαδίων, οργάνωση εκθέσεων φωτογραφίας, αναπαράσταση με παιχνίδια ρόλων, μετά την επίσκεψη και σε βάθος χρόνου.

Από την πλευρά μου μουσείου σημαντικό είναι:

- *Θετική στάση*

Για την αποκόμιση μιας θετικής εμπειρίας, πρέπει το πρόγραμμα να είναι σχεδιασμένο πρωτίστως με τρόπο που τα παιδιά να νιώθουν ότι τα αφορά, να είναι ελκυστικό. Προέχει η σύνδεση του θέματος με τις προσωπικές τους εμπειρίες.

- *Μάθηση (αισθητική απόλαυση, γνώσεις, δεξιότητες, αξίες, δημιουργικότητα, κριτική σκέψη)*

α. Μέθοδος

Οι μέθοδοι, τα παιχνίδια, οι ενέργειες που πραγματοποιούνται κατά την διάρκεια ενός εκπαιδευτικού προγράμματος.

β. Περιεχόμενο

Στοιχεία από το περιεχόμενο που συμβάλλουν στην επιτυχία του προγράμματος είναι:

- -η εναλλαγή δραστηριοτήτων.
- -η συνάφεια και αναφορά όλων των δράσεων σ' ένα πλαίσιο.
- -η κίνηση του σώματος κατά τη διάρκεια του προγράμματος.
- -η χρήση απλών εργαλείων.
- -η αφήγηση μιας ιστορίας.
- -τα παιχνίδια ρόλων.
- -η χρήση φυλλαδίων για σημειώσεις, σχεδίαση ή συμπλήρωση.
- -η συνεργασία σε κατασκευές ή διαδραστικά εκθέματα,
- -η ανάπτυξη μιας προσωπικής σχέσης του μουσειοπαιδαγωγού με τα παιδιά μέσα από αναφορές σε προσωπικές του εμπειρίες κ.α.

3. Προσδοκίες εκπαιδευτικών και παιδιών

Συνήθως, τα προγράμματα που υλοποιούνται από τους ανθρώπους των μουσείων έχουν αυστηρά προκαθορισμένη δομή από την οποία δεν παρεκκλίνουν. Επειδή όμως αυτή η δομή έχει οριστεί χωρίς τη συμμετοχή του εκπαιδευτικού ή ακόμη περισσότερο των παιδιών, μερικές φορές χρειάζεται κάποια ευελιξία για να συναντηθούν οι προσδοκίες όλων.

4. Ενθουσιασμός

Τα παιδιά, έχοντας μάθει στο σχολείο να ανταποκρίνονται σε υποχρεώσεις που δεν τους είναι πάντα ευχάριστες ή ενδιαφέρουσες, μπορούν να έχουν την ίδια συμπεριφορά και στο μουσείο. Η ενθουσιώδης όμως ανταπόκριση δηλώνει συμμετοχή του συναισθήματος κι αυτό συντελεί

σημαντικά στην κατάκτηση της γνώσης και την εμπάθυνση της εμπειρίας. Η ενθουσιώδης ανταπόκριση βέβαια προϋποθέτει μια ενθουσιώδη μουσειοπαιδαγωγό.

Ένα πρόγραμμα είναι, θεωρητικά, επιτυχημένο όταν:

- έχει κατακτηθεί ο βασικός στόχος του, που για όλα τα προγράμματα του δημοτικού σχολείου οφείλει να είναι η ανάπτυξη θετικής στάσης απέναντι στα μουσεία και η πρόσληψη της επίσκεψης ως μιας ευχάριστης και ψυχαγωγικής εμπειρίας.
- έχουν επιτευχθεί οι επιμέρους στόχοι που έχουν τεθεί κατά το σχεδιασμό του (αισθητικής απόλαυσης, παρατήρησης, γνώσεων, ανάπτυξης δεξιοτήτων, κοινωνικοποίησης κ.ά.).
- όταν έχουν συναντηθεί οι στόχοι του προγράμματος με τις προσδοκίες του εκπαιδευτικού και των παιδιών.
- όταν η ανταπόκριση των παιδιών στην εμπύχωση είναι ενθουσιώδης (Νικονάνου, 2010, σσ. 15-118).

Στην κεντρική αίθουσα του υπογείου θα δημιουργηθεί ένας εκπαιδευτικός χώρος κυρίως για παιδιά. Θα πραγματοποιούνται, από έναν μόνιμο μουσειοπαιδαγωγό, εκπαιδευτικά προγράμματα με συγκεκριμένες θεματολογίες (βοτανολογία, εξερευνώντας την φύση της Νάξου κ.α.) για την για καλύτερη κατανόηση και πιο ενεργή συμμετοχή στο κέντρο. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα θα έχουν ως στόχο την εξοικείωση με το φυσικό περιβάλλον, την κατανόηση των σχέσεων αλληλεξάρτησης που αναπτύσσονται σ' αυτό, την ευαισθητοποίηση του κοινού στους κινδύνους που διατρέχει το φυσικό περιβάλλον σήμερα και την ενεργοποίηση στην κατεύθυνση της διαφύλαξής του.

Ο χώρος θα διαμορφωθεί έτσι ώστε να είναι οικείος προς τα παιδιά. στην δυτική πλευρά θα τοποθετηθούν 2 μεγάλα τραπέζια με στόχο την εξυπηρέτηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Ακόμη, θα υπάρχουν καρέκλες και φουσκωτά μαξιλάρια. Θα χρησιμοποιηθεί ένας προβολέας για να πραγματοποιηθεί η προβολή οπτικοακουστικού υλικού και μουσικής στον ανατολικό τοίχο. Οι δύο ανατολικές πλευρές θα διαμορφωθούν έτσι ώστε να αποτελούν γωνίες εκπαιδευτικού χαρακτήρα με θεματική την ανάγνωση και την μουσική. Η οργάνωση και

η διεξαγωγή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων θα πραγματοποιείται με την βοήθεια μουσειωπαιδαγωγού.

Σχέδιο 25: Κάτοψη υπογείου, κεντρική αίθουσα.

4.6.10. Υπόγειο βορειοδυτική πλευρά: Χώρος αποθήκευσης / πολλαπλών χρήσεων

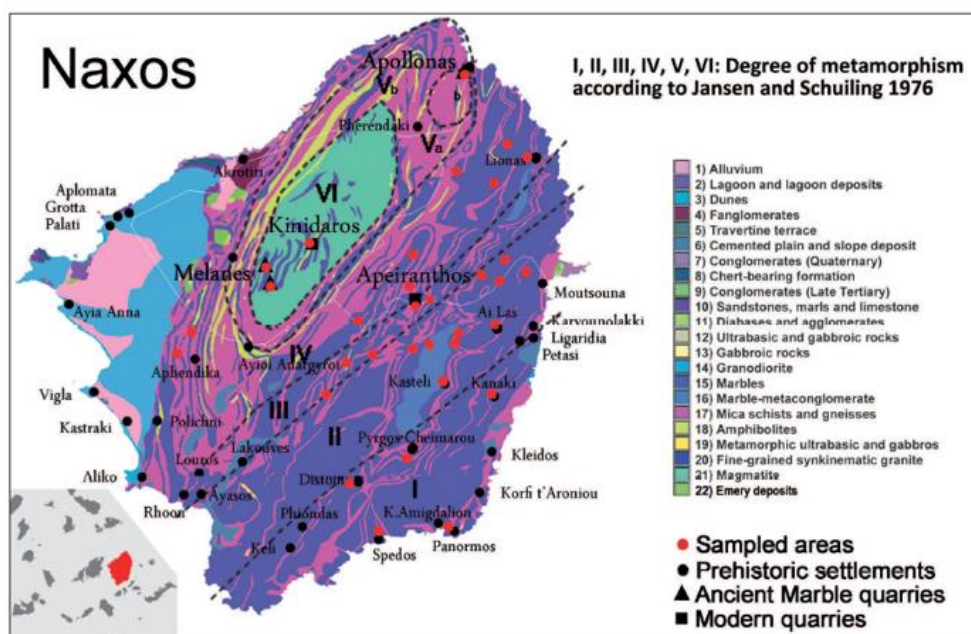
Στο υπόγειο στην βορειοδυτική πλευρά υπάρχουν δύο χώροι (1,60*1,70) οι οποίοι θα μετατραπεί σε χώρο αποθήκευσης. Εκεί θα τοποθετούνται τα οπτικοακουστικά υλικά, τα ενημερωτικά φυλλάδια, οι καρέκλες και οτιδήποτε άλλο θα περιλαμβάνει ο εκπαιδευτικός χώρος.

4.6.11. Υπόγειο βορειοανατολική πλευρά: Χώρος Γεωλογίας

Γεωλογία είναι η επιστήμη που μελετά τη Γη, τόσο την επιφάνεια όσο και την εσωτερική στερεή δομή της, τα γεωυλικά και τις ιδιότητές τους, καθώς και τις διεργασίες κατά τις οποίες δημιουργούνται τα υλικά της Γης ή ακόμη και αυτές που τα επηρεάζουν. Η Γεωλογία αποτελεί μια εφαρμοσμένη επιστήμη η οποία, σε συνεργασία με άλλους επιστημονικούς κλάδους, καλείται να δώσει απαντήσεις σε σοβαρά και μεγάλης σημασίας θέματα του σύγχρονου

πολιτισμού μας, όπως για παράδειγμα στην προστασία του περιβάλλοντος, τους ενεργειακούς φυσικούς πόρους, τις φυσικές καταστροφές, τα τεχνικά έργα κ.ά

Γεωλογικά, η Νάξος αποτελεί ένα πλούσιο γεωλογικό πάρκο από κρυσταλλοσχιτώδη πετρώματα μη αξιοποιήσιμο ακόμη. Τα πετρώματα αυτά είναι κυρίως κρυσταλλοπαγείς σχιστόλιθοι, γνεύσιοι και μάρμαρα σε εναλλασσόμενα στρώματα με όγκους γρανίτη, κοντά σχετικά στη πόλη της Νάξου και στο ΒΔ. τμήμα της νήσου. Πετρώματα πλειστοκαινού περιόδου υπάρχουν στη χερσόνησο της Στυλίδας, κυρίως ψαμμίτες, καθώς και Β., ΒΑ. κοντά στις παράκτιες περιοχές της νήσου. Επίσης απαντώνται και πλούσια εκρηξιγενή πετρώματα κοντά στις Εγγαρές και αλλού. Εκτός όμως των μαρμάρων στο κέντρο και ΒΑ. κοντά στη Κόρωνο, υπάρχουν επίσης τα περίφημα κοιτάσματα σμύριδας. Τη Νάξο κατατέμνει από Β. προς Ν. μία ορεινή ράχη σχεδόν ενιαία γυμνή και βραχώδης με υπέροχες γεωλογικές μορφές κυρίως στη κεντρική πλευρά της, κοντά στη Κεραμωτή και στη νότια, σχηματίζοντας δύο κορυφές (όρη) τον Ζα (ή Ζευς) και το όρος Κόρωνος.

Χάρτης 5: Γεωλογικός χάρτης Νάξου.

Ειδικότερα στη Νάξο συναντάμε τα παρακάτω πετρώματα, τα οποία μεταξύ άλλων θα εκθέσουμε:

- Οψιδιανός: (Obsidian): Φυσικό ηφαιστειακό γυαλί που σχηματίζεται από την πολύ γρήγορη ψύξη τηγμένων πετρωμάτων. Σε κατάλληλες συνθήκες, παχύρρευστα ρυολιθικά μάγματα σε υψηλές θερμοκρασίες (900-1000° C) με την απότομη ψύξη των εξωτερικών τμημάτων των δόμων ή των ροών, κατά την έξοδό τους, παράγουν ένα ομογενές φυσικό γυαλί, τον οψιδιανό (Μήλος).
- Σμυρίγλι – Σμύριδα: Το μοναδικό μέρος της Ελλάδας, στο οποίο απαντάται το συγκεκριμένο πέτρωμα, η σμύριδα, σε εκμεταλλεύσιμη ποσότητα, είναι το νησί της Νάξου και θεωρείται υψηλής ποιότητας. Το σμυρίγλι εξορύσσεται ακόμα και σήμερα, χωρίς, όμως, πλέον να υπάρχει ζήτηση στην αγορά, καθώς έχει πλέον εξ ολοκλήρου αντικατασταθεί από το τεχνητό κορούνδιο. Οι εφαρμογές του συγκεκριμένου ορυκτού είναι πάρα πολλές μετά από βιομηχανική επεξεργασία. Κατασκευάζονται από αυτήν σμυριδόπανα και σμυριδοτροχοί λειάνσης, ενώ υπό μορφή κόκκων χρησιμοποιείται στα αντιολισθηρά οδοστρώματα (Κόρωνος).
- Γκρι Μάρμαρο και Λευκό μάρμαρο: Είναι λευκό μάρμαρο με ανοιχτότερη ή γκρι απόχρωση. Γνωστά αρχαία γλυπτά, φιλοτεχνημένα από το ναξιώτικο μάρμαρο είναι οι Κούροι της Νάξου. Σήμερα χρησιμοποιείται σε επενδύσεις, δάπεδα, διακοσμήσεις αλλά και στην κατασκευή ειδικού σκυροδέματος, εξαιτίας της σκληρότητάς του (Κυνίδαρος).
- Πυριτόλιθος: Στην περιοχή της Στελίδας ο λόφος αποτελεί φυσική πηγή πυριτόλιθου, πρώτης ύλης για τα εργαλεία των προϊστορικών ανθρώπων, για το κυνήγι και άλλες πρακτικές καθημερινές εργασίες. Η Στελίδα επίσης συμβάλει στην αναθεώρηση της σημασίας του Αιγαίου στη μετακίνηση των πρώιμων ανθρώπινων πληθυσμών. Τα στοιχεία από τη Στελίδα, όπως και πρόσφατες ανακαλύψεις στην Κρήτη, υποδεικνύουν ότι αυτοί οι πρώιμοι πληθυσμοί στην πραγματικότητα διαβιούσαν και μετακινούνταν στο Αιγαίο ήδη κατά μια πολύ πρώιμη περίοδο, αποδεικνύοντας ότι η Αιγαιακή λεκάνη και η Ελλάδα αποτέλεσαν βασική δίοδο στην εξέλιξη του ανθρώπου (Στελίδα).
- Άτσαχας-Άτσακόπετρα: Πολύ σκληρή πέτρα ή αγκωνάρι μεγάλης αντοχής για χτίσιμο. Χρησιμοποιούνταν επίσης για την δημιουργία φωτιάς χτυπώντας της πέτρες μεταξύ τους (Μέλανες).
- Γρανίτης: Ο Γρανίτης είναι ένα διαδεδομένο, φυσικό πυριγενές, πλουτώνιο πέτρωμα με κοκκώδη ιστό και όξινη σύσταση με μεγάλη σκληρότητα. Ανήκει στα πλουτώνια πυριγενή πετρώματα επειδή δημιουργήθηκε από την στερεοποίηση και κρυστάλλωση

του μάγματος στο εσωτερικό του φλοιού σε μεγάλο βάθος, γι' αυτό διαθέτει ολοκρυσταλλικό, κοκκώδη ιστό. Η σύστασή του καθορίζει και το χρώμα του. Χρησιμοποιείται κυρίως ως διακοσμητικό υλικό σε κτήρια (Άγιος Θαλλέλαιος).

- Πάσπαρος- ψαμμίτης: Ο ψαμμίτης είναι κλαστικό ιζηματογενές πέτρωμα που αποτελείται από κόκκους άμμου που συγκρατούνται μαζί με ορυκτές συγκολλητικές ουσίες και κόκκους πετρωμάτων. Οι κόκκοι έχουν μέγεθος από 2 μέχρι 0,06 χιλιοστά. Συνήθως οι κόκκοι είναι από χαλαζία ή άστριο, επειδή είναι πολύ άφθονοι στο φλοιό της Γης, ενώ επίσης μπορεί να υπάρχουν κόκκοι καολίνη ή μοσχοβίτη, οι οποίοι δίνουν αντίστοιχα τον καολινικό ψαμμίτη και τον μαρμαρυγιακό ψαμμίτη (Μέλανες).
- Σφάραμα- Ασβεστόλιθος: Η απασχόληση των κατοίκων των Μελάνων ήταν για πολλούς αιώνες τα ασβεστοκάμινα. Από το μήνα Μάρτιο μέχρι τον Οκτώβριο ήταν η περίοδος απασχόλησης με τα ασβεστοκάμινα. Πρώτα έβγαζαν τα κλαδιά. Αφού έβγαζαν τα κλαδιά μετά έβγαζαν το σφάραμα δηλαδή τον ασβεστόλιθο. Τον κουβαλούσαν στο καμίνι με τα ζώα και τον έχτιζαν με ειδικό τρόπο από έμπειρο τεχνήτη. Στη συνέχεια, άναβαν το καμίνι. Η διάρκεια του ψήσιματος ήταν 3 μερόνυχτα και η βάρδια ήταν συνήθως 2 ώρες γιατί δεν άντεχαν παραπάνω λόγω της μεγάλης θερμοκρασίας. Μετά το ψήσιμο άρχιζε η μεταφορά του. Φόρτωναν τον ασβέστη σε τσουβάλια και τον κουβαλούσαν με τα ζώα στα χώρια της Νάξου και στη Χώρα και η τιμή του ήταν συνήθως 1 δραχμή ή οκά. Τα καμίνια σταμάτησαν να λειτουργούν με αυτόν τον πρωτόγονο τρόπο το 1967 και αντικαταστάθηκαν με σύγχρονο εργοστάσιο παραγωγής ασβέστη (Μέλανες).
- Ελαφρόπετρα: Η Κίσηρη ή ελαφρόπετρα, είναι ηφαιστειογενές πέτρωμα το οποίο χαρακτηρίζεται από τη σπογγώδη υφή του. Σε μερικές περιπτώσεις ο όγκος των πόρων μπορεί να φτάσει το 50% του συνολικού. Η παρουσία των πόρων αυτών οφείλεται στην ταυτόχρονη ταχεία ψύξη του μάγματος και τη ταχεία αποσυμπίεση που προκάλεσε την ταχεία επίσης αποβολή των πτητικών ουσιών, στη θέση των οποίων απέμειναν τα κενά των φυσαλίδων. Η ελαφρόπετρα, είναι άκαυστη, ηχοαπορροφητική, φιλική προς το περιβάλλον με χαμηλό ειδικό βάρος, μεγάλη μηχανική αντοχή και άριστες θερμομονωτικές ιδιότητες (Άγιος Προκόπιος).
- Πουρί –πωρόλιθος: Οι πωρόλιθοι είναι συμπαγείς λεπτοκρυσταλλικοί ασβεστόλιθοι, η μάζα των οποίων παρουσιάζει χαρακτηριστική κυψελώδη δομή με ευμεγέθεις πόρους. Οι πωρόλιθοι, συνήθως, είναι ανοιχτόχρωμοι (μπεζ έως κιτρινωπό χρώμα), μερικές φορές

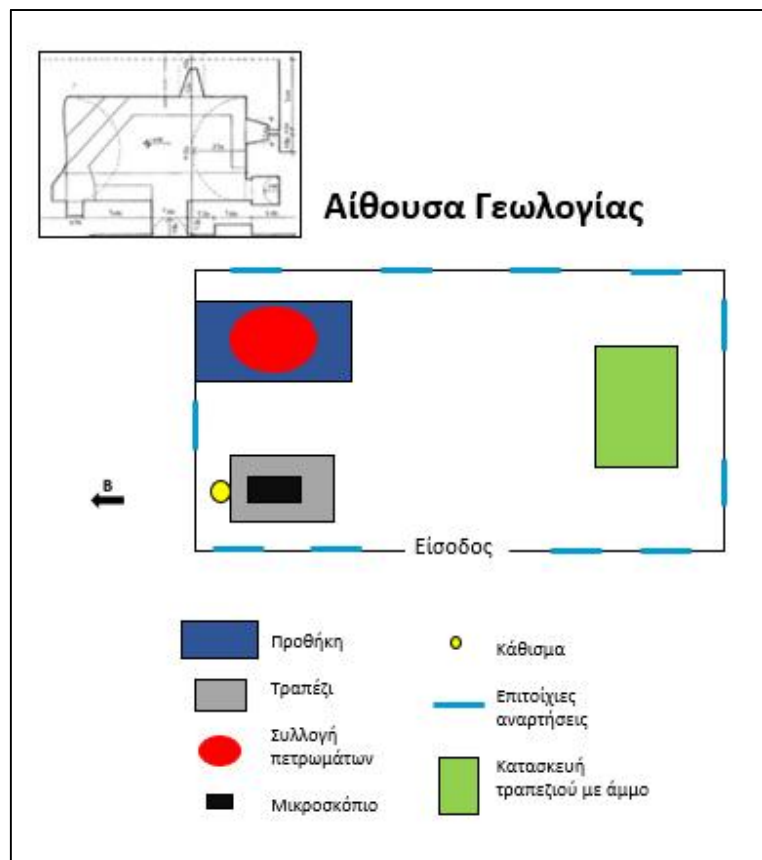
όμως είναι και σκουρότεροι έως ερυθρωποί, λόγω παρουσίας υδροξειδίων του σιδήρου. Στην οικοδομική, χρησιμοποιούνται συνήθως σε εξωτερικούς χώρους και επενδύσεις, λόγω του μεγάλου πορώδους τους (Μέλανες).

- Πάσπαρος- ψαμμίτης: Ο ψαμμίτης είναι κλαστικό ιζηματογενές πέτρωμα που αποτελείται από κόκκους άμμου που συγκρατούνται μαζί με ορυκτές συγκολλητικές ουσίες και κόκκους πετρωμάτων. Οι κόκκοι έχουν μέγεθος από 2 μέχρι 0,06 χιλιοστά. Συνήθως οι κόκκοι είναι από χαλαζία ή άστριο, επειδή είναι πολύ άφθονοι στο φλοιό της Γης, ενώ επίσης μπορεί να υπάρχουν κόκκοι καολίνη ή μοσχοβίτη, οι οποίοι δίνουν αντίστοιχα τον καολινικό ψαμμίτη και τον μαρμαρυγιακό ψαμμίτη (Μέλανες).

Στο υπόγειο, στην βορειοανατολική πλευρά, υπάρχει ένας μεγάλος χώρος (4,50X6). Η ενότητα που θα περιλαμβάνει αυτός ο χώρος θα αφορά την Γεωλογία του νησιού. Περιμετρικά στους τοίχους θα τοποθετηθούν επιτοίχιες αναρτήσεις (1X0,80) στις οποίες θα γίνονται αναφορές για την γεωμορφολογία του νησιού, για τα πετρώματα και τον ρόλο που είχαν στο παρελθόν για την ανάπτυξη του νησιού, όπως το μάρμαρο και το σμυρίγλι. Στην βόρεια πλευρά του δωματίου θα υπάρχει μικροσκόπιο, καθώς και μία συλλογή από πετρώματα του νησιού. Ακόμη στην δυτική πλευρά θα τοποθετηθεί μια κατασκευή όπου θα περιέχει άμμο. Η κατασκευή αυτή ονομάζεται Επαυξημένης Πραγματικότητας Αμμοδόχος. (Augmented Reality Sandbox (ARS))³⁰. Είναι μία κατασκευή η οποία αλληλοεπιδρά με τον επισκέπτη και διδάσκει έννοιες όπως την τοπογραφία, το οικοσύστημα και άλλες έννοιες της επιστήμης της Γεωλογίας με την βοήθεια του καινοτόμου τεχνολογικού λογισμικού. Η κατασκευή αυτή υπάρχει στο University of Wyoming Geological Museum. Θα αποτελέσει ένα ελκυστικό έκθεμα όπου θα πραγματοποιήσει την επίσκεψη του επισκέπτη πιο ενεργή, διαδραστική και ευχάριστη. Ακόμη θα πραγματοποιηθεί συνεργασία με το μουσείο Γεωλογίας που βρίσκεται στο χωρίο Απείρανθος.

³⁰

<http://www.uwyo.edu/geolgeophys/news/2015/interactive-sandbox-a-big-hit-with-uw-geological-museum-visitors.html>

Σχέδιο 26: Κάτοψη υπογείου, βορειοανατολικός χώρος.

Στους χώρους των κτιρίων θα εγκατασταθεί κλειστό κύκλωμα παρακολούθησης για την ασφάλεια των χώρων καθώς και σύνδεση με το διαδίκτυο για την καλύτερη λειτουργία του χώρου. Επιπλέον σε όλο το κεντρικό κτίριο θα τοποθετηθούν οι κατόψεις των χώρων καθώς και σύμβολα σήμανσης για τον προσανατολισμό των επισκεπτών. Ακόμη περιμετρικά του εξωτερικού χώρου θα τοποθετηθούν πινακίδες σήμανσης για τον προσανατολισμό των επισκεπτών, θα γίνει εγκατάσταση συστήματος πυρασφάλειας σύμφωνα με την προκαθορισμένη νομοθεσία. Απαραίτητη είναι η δημιουργία διαδικτυακής επίσημης ιστοσελίδας που θα αφορά στο πολιτιστικό εκπαιδευτικό κέντρο. Η ιστοσελίδα θα μπορεί να πληροφορήσει τους επισκέπτες σχετικά με την ιστορία του κτιρίου και των ταγμάτων, τους στόχους του κέντρου, τις θεματικές ενότητες καθώς και πληροφορίες σχετικά με αυτές, τα εκπαιδευτικά προγράμματα που θα πραγματοποιούνται στον χώρο, τις παροχές και εγκαταστάσεις που περιλαμβάνει το κέντρο, ώρες λειτουργίας, στοιχεία επικοινωνίας, τρόπος επίσκεψης του κέντρου.

Στον χώρο των Καλαμιτσίων θα χρειαστεί να πραγματοποιηθεί ανασκαφή. Σε ορισμένους χώρους λόγω κατεστραμμένων τμημάτων οροφής υπάρχουν συντρίμια και επιχώσεις. Για αυτό τον λόγο θα πρέπει να πραγματοποιηθεί ανασκαφή στον χώρο έτσι ώστε να διαπιστωθεί αν υπάρχουν ευρήματα κάτω από τα συντρίμια πριν ξεκινήσει η διαδικασία της συντήρησης, αναστήλωσης του χώρου. Ακόμη τα κτίρια που θα αναστηλωθούν θα κρατήσουν τον αρχιτεκτονικό χαρακτήρα του παρελθόντος.

Κεφάλαιο Πέμπτο

Παρουσιάζονται οι μελέτες που κατέστη δυνατό να εντοπίσουμε για το συγκεκριμένο χώρο και οι οποίες αποτέλεσαν σημαντική πηγή για τη μελέτη. Υπάρχουν και άλλες μελέτες, όπως πληροφορηθήκαμε πρόσφατα, αλλά δεν μπορέσαμε να τις συμπεριλάβουμε.

5.1. Μελέτη «Τίμιου Σταυρού»

ΜΕΛΕΤΗ Α.

Αρχιτεκτονική αποτύπωση του Μνημείου-Μεγάρου Καλαμιτσίων (όψεις-κατόψεις-τομές) και σύνταξη εξαρτημένου τοπογραφικού διαγράμματος γηπέδου (ΕΓΣΑ '87).

ΜΕΛΕΤΗ Β.

Μελέτη υποστύλωσης και στατικής ενίσχυσης καθώς και γενικής επισκευής Μνημείου-Μεγάρου Καλαμιτσίων στις Μέλανες Νάξου.

Το συνολικό κόστος των προαναφερόμενων μελετών ανέρχεται στο ποσό των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ, του Φ.Π.Α. συμπεριλαμβανομένου.

Οι ανωτέρω μελέτες είναι απολύτως απαραίτητες προκειμένου να κατατεθεί αίτημα ένταξης της αποκατάστασης του Μνημείου σε οποιοδήποτε χρηματοδοτικό πρόγραμμα. Έχει ήδη υποβληθεί εκδήλωση ενδιαφέροντος στο Πρόγραμμα LEADER CLLD.

Ιδιοκτήτης του Μνημείου-Μεγάρου Καλαμιτσίων είναι το ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΘΟΛΙΚΩΝ ΝΑΞΟΥ

5.2 Μελέτη ΤΕΙ Πειραιά

Για το θέρετρο στα Καλαμίτσια έχει πραγματοποιηθεί μία μελέτη αποκατάστασης του συγκροτήματος από τους Γρηγόρη Πολυκρέτη και Ελευθερία Παγανέλη από το τμήμα Πολιτικών Δομικών Έργων ΣΤΕΦ ΤΕΙ Πειραιά με υπεύθυνη καθηγήτρια την Σταματίνα Γ. Μιλικούτη (Δρ. Αρχιτέκνων Μηχανολόγος ΕΜΠ Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο τμήμα Πολιτικών Δομικών Έργων ΣΤΕΦ ΤΕΙ Πειραιά). Ο τίτλος της μελέτης: Πρόταση αποκατάστασης του συγκροτήματος του Ανακτόρου των Ιησουιτών Μοναχών στην Νάξο. Στην μελέτη αυτή παρουσιάζονται τα κύρια σημεία από την πρόταση επανάχρησης, δομικής και

μορφολογικής αποκατάστασης του συμπλέγματος των κτιρίων. Πραγματοποιείται καταγραφή και ανάλυση των κτιρίων, η κατασκευή των αρχιτεκτονικών σχεδίων των κτιρίων, η περιγραφή τους, ο τρόπος κατασκευής καθώς και τα αρχιτεκτονικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο χώρος. Η πρόταση αυτή έχει χωριστεί σε τρεις διαφορετικές ενότητες:

1) δομική αποκατάσταση και επισκευές

2) λειτουργική αναδιάρθρωση σύμφωνα με τις κτιριολογικές προδιαγραφές και απαιτήσεις των επιλεγμένων χρήσεων

3) διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου.

Στην συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία με θέμα την δημιουργία ενός πολιτιστικού εκπαιδευτικού έργου γίνεται η χρήση των αρχιτεκτονικών σχεδίων καθώς και οι πληροφορίες για τον τρόπο κατασκευής των κτιρίων.

Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι το Μέγαρο Καλαμιτσίων έχει κηρυχθεί Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο με την ΥΑ ΥΠΠΕ/ΑΡΧ/Β1/Φ27/63118/1414/ 9-11-1982.

Κεφάλαιο έκτο: Κατάρτιση Σχεδίου Δράσης

6.1 Ανάλυση SWOT

Η ανάλυση SWOT αποτελεί ένα εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού στο οποίο χρησιμοποιείται η ανάλυση του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος μίας περιοχής. Το αρκτικόλεξο SWOT προκύπτει από τις αγγλικές λέξεις: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats (αντίστοιχα στα ελληνικά: Πλεονεκτήματα, Μειονεκτήματα, Ευκαιρίες, Απειλές).

Κατά την ανάλυση SWOT που ακολουθεί αναφέρονται τα πλεονεκτήματα (Strengths) και τα μειονεκτήματα (Weaknesses) της περιοχής, καθώς και οι ευκαιρίες (Opportunities) και οι απειλές (Threats) που υπάρχουν. Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα αφορούν το εσωτερικό περιβάλλον της περιοχής καθώς προκύπτουν από τους εσωτερικούς πόρους που αυτή κατέχει (π.χ. πλούσιο φυσικό περιβάλλον, παραγωγή τοπικών προϊόντων, ιστορικά στοιχεία, γεωγραφική θέση, κλπ.). Αντιθέτως οι ευκαιρίες και οι απειλές αναφέρονται στο εξωτερικό περιβάλλον της περιοχής οι οποίες θα πρέπει να εντοπιστούν και να προσαρμοστούν όπου κάτι τέτοιο είναι εφικτό (π.χ. προγράμματα χρηματοδότησης, εναλλακτικές μορφές τουρισμού, κλπ.).

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	
<i>Πλεονεκτήματα</i>	<i>Μειονεκτήματα</i>
Μοναδικό αρχιτεκτονικό συγκρότημα κτιρίων	Ερειπωμένα κτίρια
Πλούσιο φυσικό περιβάλλον της περιοχής	Μακρινή απόσταση από την πρωτεύουσα
Καινοτόμο κέντρο	Δύσκολη πρόσβαση επισκεπτών
Πολλαπλές θεματικές ενότητες	Έλλειψη χώρος στάθμευσης
Πολλαπλές δραστηριότητες	
Ανάδειξη Ιστορίας του νησιού	
Εκπαιδευτικά Προγράμματα	

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	
<i>Ευκαιρίες</i>	<i>Απειλές</i>

Επιδότησεις από αναπτυξιακά Εθνικά και Ευρωπαϊκά προγράμματα	Έλλειψη ευαισθητοποίησης των πολιτών και της τοπικής κοινωνίας για τον χώρο
Ανάπτυξη τουρισμού	Οικονομική κρίση
Ενεργοποίηση τοπικών φορέων	Ανταγωνισμός

6.2. Χρηματοδοτικά Εργαλεία

Για την δημιουργία και ολοκλήρωση του πολιτιστικού εκπαιδευτικού έργου θα χρειαστεί υποστήριξη και από την τοπική κοινωνία, από το Ελληνικό κράτος καθώς και από Ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις, ενώ προβλέπεται και η στήριξη από ιδιωτικές επενδύσεις. Αναλυτικότερα, τα χρηματοδοτικά εργαλεία, που δύνανται να χρησιμοποιηθούν είναι τα εξής:

- ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
- ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία
- ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη
- ΕΠ Αγροτική Ανάπτυξη
- ΕΠ Μεταρρύθμιση Δημοσίου Τομέα
- Erasmus+
- Horizon 2020
- Leader CLLD • Life 2014 – 2020
- Δημιουργική Ευρώπη: Media
- Δημιουργική Ευρώπη, Πολιτισμός, Ευρώπη για τους Πολίτες

Επίλογος

Το κεντρικό θέμα της πτυχειακής εργασίας αφορά το Θέρετρο των Ιησουιτών στα Καλαμίτσια της Νάξου και μίας πρότασης όπου έχει σκοπό την ένταξη του στην σημερινή κοινωνία. Το θέρετρο στα Καλαμίτσια αποτελεί ένα μοναδικό αρχιτεκτονικό σύμπλεγμα κτιρίων στην Νάξο και κινδυνεύει με ολική κατάρρευση. Κίνητρο της μελέτης αυτής υπήρξε η αναβίωση του χώρου, η ανάδειξη του νησιού καθώς και η κινητοποίηση, παρακίνηση τόσο των κατοίκων του νησιού όσο και η ενασχόληση των Δημοτικών αρχών για την αρωγή του χώρου.

Η μελέτη – πρόταση έχει στόχο την δημιουργία ενός εκπαιδευτικού πολιτιστικού κέντρου με κεντρικό θέμα το νησί της Νάξου. Η πρόταση αυτή έχει σκοπό την ένταξη του συμπλέγματος των κτιρίων στην σύγχρονη κοινωνία και τις πολιτιστικές, τουριστικές και εκπαιδευτικές ανάγκες του τόπου. Η διάσωση και ανάδειξη του χώρου αποτελεί σημαντικό παράγοντα τόσο για τους κατοίκους της περιοχής όσο και για την υπόλοιπη κοινωνία της Νάξου. Η δημιουργία του πολιτιστικού εκπαιδευτικού κέντρου θα αποτελεί ελκυστικό προορισμό και θα δίνετε η δυνατότητα άντλησης πληροφοριών των διάφορες θεματικών που θα υπάρξουν τόσο για τους κατοίκους του νησιού όσο και θα τους επισκέπτες. Η υλοποίηση του έργου θα συντελέσει στην ανάπτυξη του νησιού σε πολιτιστικό, οικονομικό κοινωνικό και μορφωτικό επίπεδο.

Πηγές και Βιβλιογραφία

ΑΣΗΜΑΚΗΣ, Ι (2007). *Η πορεία των σχέσεων Ελλάδος – Αγίας Έδρας 1820-1982. Από την γαλλική προστασία έως τη σύνοψη διπλωματικών σχέσεων*. Θεσσαλονίκη.

ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ, Α., ΓΛΥΤΣΗ, Ε., ΧΑΜΠΟΥΡΗ/ΙΩΑΝΙΔΟΥ, ΑΙΚ. (2002). *Διαστάσεις Πολιτιστικών Φαινομένων* (σσ. 246-250 τόμος Β). ΕΑΠ.

ΓΑΒΡΑ, Ε.Γ. (2004). *Πολιτισμικό απόθεμα και αρχιτεκτονική κληρονομιά στα Βαλκάνια: Διαχείριση στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης* (σ. 152). Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη Αφοί.

ΓΛΥΤΣΗ, Ε., ΖΑΦΕΙΡΑΚΟΥ, Α., ΚΑΚΟΥΡΟΥ/ΧΡΟΝΗ, Γ, ΠΙΚΟΠΟΥΛΟΥ/ΤΣΟΛΑΚΗ Δ (2002). *Διαστάσεις Πολιτιστικών Φαινομένων* (σ. 22 τόμος Γ), ΕΑΠ.

ΗΜΕΛΛΟΣ, Σ. (2002). «Οι παραχωρηθέντες από τους Τούρκους στους Κυκλαδίτες προνομιακοί ορισμοί αυτοδιοίκησης και η συμβολή των Νάξιων» (σ. 7-9). Ναξιακά 5 {43}.

ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ, Σ., ΕΞΑΡΧΟΣ, Γ. (2006). *Τουρισμός: Τουριστική Οικονομία Ανάπτυξη Πολιτική* (σσ. 306-307). Ηράκλειο: Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Κρήτης.

ΚΑΡΑΛΗΣ, Α. (1997). «Επεισόδιον της μεσαιωνικής ιστορίας των νήσων του Αιγαίου Πελάγους» (σσ. 166-168). Όμηρος 3 (1876), αναδημοσίευση Αρχοτός 2 (1997).

ΚΑΡΙΩΡΗΣ, Π. (2004). *Νάξος η αιώνια, Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου* (σσ. 25-70), Libris-Tech A.E.

ΚΑΡΠΑΘΙΟΣ, Ε. (1936). *Η λατινική προπαγάνδα και οι Κυκλάδες κατά τον ΙΗ΄ αιώνα (Εκθέσεις προς το Συνέδριο της προπαγάνδας Πίστewος)*, Αθήνα.

ΚΑΤΣΟΥΡΟΣ, Α. (1968). «Ναξιακά δικαιοπρακτικά έγγραφα του 17^{ου} αιώνα» (σσ. 24-337). ΕΕΚΜ 7.

ΚΑΤΣΟΥΡΟΣ, Κ. (2006). «Αναζητώντας το Μάρκο Α΄ Σανούδο» (σσ. 9-43). Φλέα 9 (Ιανουάριος – Μάρτιος 2006).

ΚΩΤΣΑΚΗΣ, Θ. (2007). «Δυτικοί μισιονάριοι στο Αιγαίο κατά την περίοδο της Αντιμεταρρύθμισης (16ος – 17ος αι.)» (σσ. 12-41). Φλέα 14 (Απρίλιος – Ιούνιος 2007).

ΚΩΤΣΑΚΗΣ, Θ., «Η στάση του λατινικού στοιχείου της Νάξου έναντι του γηγενούς πολιτισμού (13ος – 19ος αι.): η μαρτυρία των υλικών καταλοίπων και των γραπτών πηγών» στο *Η Νάξος δια μέσου των αιώνων*, Πρακτικά του Ε΄ Πανελληνίου Συνεδρίου (Απείρανθος, 30 Αυγούστου – 1 Σεπτεμβρίου 2013), υπό δημοσίευση.

ΚΩΤΣΑΚΗΣ, Θ. (2017). «Έλληνες και Λατίνοι στην Νάξο 13^{ος} – 19^{ος} Αιώνας. Ιστορικοπολιτισμική προσέγγιση των σχέσεων των δύο κοινοτήτων με έμφαση στη μαρτυρία των υλικών καταλοίπων» (σσ. 35-370). Αθήνα: Ηρόδοτος.

LOCK, P. (1998). *Οι Φράγκοι στο Αιγαίο (1204-1500)*, μετάφραση Γ. ΚΟΥΤΣΟΥΝΕΛΟΣ. Αθήνα.

ΜΑΛΤΕΖΟΥ, Χ. (1980). «Λατινοκρατούμενη Ελλάδα – Βενετικές και γενοουατικές κτήσεις» (σσ. 244-278). Αθήνα: ΙΕΕ, том. Θ΄, Μεσοβυζαντινοί και υστεροβυζαντινοί χρόνοι.

ΜΑΥΡΟΣ, Γ. (1985). «*Τα Καλαμίτσια*» (σσ. 46-51). Νάξος: Ναξιακά 2 (Μάιος-Ιούνιος 1985).

MILLER, W. (1997). *Η Φραγκοκρατία στην Ελλάδα (1204-1566)*, μετάφραση Α. ΦΟΥΡΙΩΤΗΣ, Αθήνα (τίτλος πρωτοτύπου: *The Latins in the Levent. A history of Frankish Greece {1204-1566}*, Λονδίνο 1908).

ΝΑΥΠΛΙΩΤΗΣ-ΣΑΡΑΝΤΙΝΟΣ, Ι. (1986). «*Το δουκάτο της Νάξου και η δυναστεία των Σανούδων*» (σσ. 65-127). ΔΕΓΓΕΕ.

ΝΙΚΟΝΑΝΟΥ 2010: ΝΙΚΟΝΑΝΟΥ, Ν. (2010). *Μουσειοπαιδαγωγική: από την θεωρία στην πράξη* (σσ. 15-118). Αθήνα: Πατάκης.

ΝΤΟΡΟΥ – ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ, Μ. (2012). *Από τη Δυτική Ευρώπη στην Ανατολική Μεσόγειο. Οι σταυροφορικές ηγεμονικές στην Ρωμανία (13^{ος} – 15^{ος} αιώνας), Πολιτικές και Θεσμικές Πραγματικότητες*. Αθήνα.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Μ. (2003). *Μουσείο: Αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός; Μουσειολογικοί προβληματισμοί και ζητήματα* (σσ. 16-25). Αθήνα: Κριτική ΑΕ.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, Ν. (1980). «*Η Δ΄ Σταυροφορία και η άλωση της Κωνσταντινουπόλεως*» (σσ. 36-41). Αθήνα: ΙΕΕ, том. Θ΄, Μεσοβυζαντινοί και υστεροβυζαντινοί χρόνοι.

ΡΟΥΣΣΟΣ – ΜΗΛΙΔΩΝΗΣ 1989: ΡΟΥΣΣΟΣ – ΜΗΛΙΔΩΝΗΣ, Μ. (1989). *Ιησούιτες του 17ου και 18ου αιώνα, περιγράφουν το Αιγαίο*. Αθήνα.

ΡΟΥΣΣΟΣ – ΜΗΛΙΔΩΝΗΣ 1990: ΡΟΥΣΣΟΣ – ΜΗΛΙΔΩΝΗΣ, Ι. (1990). «*Ιησούιτες στη Νάξο (1627-1773)*» (σσ. 10-16). Νάξος: Ναξιακά 26 (Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1990).

ΡΟΥΣΣΟΣ – ΜΗΛΙΔΩΝΗΣ, Ι. (1991). *Ιησούιτες στον ελληνικό χώρο (1560 – 1915)*. Αθήνα.

ΡΟΥΣΣΟΣ – ΜΗΛΙΔΩΝΗΣ, Ι. (2004). *Οι πατέρες Λαζαριστές στην Ελλάδα, Κωνσταντινούπολη και Σμύρνη (1783 – 2004)*. Θεσσαλονίκη.

ΣΑΒΒΙΔΗΣ – ΝΙΚΟΛΟΥΛΗΣ 2007: ΣΑΒΒΙΔΗΣ, Α., ΝΙΚΟΛΟΥΛΗΣ, Ν. (2007) *Ο ύστερος μεσαιωνικός κόσμος (11^{ος} – 16^{ος} αιώνας) Βυζάντιο, μεσαιωνική Δύση, Ανατολή και Ισλάμ, Βαλκάνια και Σλάβοι*. Αθήνα.

ΣΚΛΑΤΣΑ 2007: ΣΚΛΑΤΣΑ, Μ. (2007). «*Για τη μουσειολογία και τον πολιτισμό*» (σ. 117). Θεσσαλονίκη.

ΣΚΛΗΡΑΚΗ 2006: ΣΚΛΗΡΑΚΗ, Ε. (2006). «*Οι προνομακοί ορισμοί “σουλτανικοί αχτναμέδες” – των ετών 1565, 1580, 1628-29, 1646 και η σημασία τους για την οργάνωση της εκπαίδευσης στην τουρκοκρατημένη Νάξο*» (σσ. 198-207). ΣΕΡΓΗΣ, Μ., ΨΑΡΡΑΣ, Σ.,(επιμ.), *Νάξος. Αρμενίζοντας στο χρόνο*. Νάξος: Δήμος Νάξου.

ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ, Μ. (2000). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού* (σ. 294). Αθήνα: ΕΛΛΗΝ.

ΣΩΠΑΣΗ, Ε. (2007). *Τουριστικά Θέματα*. Αθήνα: ΔΡ.Α.Τ.Τ.Ε.

SLOT, B. (2006), «*Το Ταραγμένο Αρχιπέλαγος. Πηγές της Ιστορίας της Νάξου*» (σσ. 13-21). Αθήνα: Φλέα 11 (Ιούλιος – Σεπτέμβριος 2006).

SLOT, B. (2012). «*Οι Σανούδοι και το Δουκάτο της Νάξου*» (σσ. 5-18). Αθήνα: Φλέα 34, (Απρίλιος – Ιούνιος 2012).

SLOT, B., ΚΑΤΣΟΥΡΟΣ, Κ. (2014). «*Η συνθήκη ειρήνης, μεταξύ του δούκα της Κρήτης Ιακώβου Τιέπολο και του κύριου Μάρκου Σανούδου*» (σσ. 26-31). Αθήνα: Φλέα 41 (Ιανουάριος – Μάρτιος 2014).

ΤΟΥΜΠΑΚΑΡΗΣ, Ι. (2000). «*Ο Άγιος Νικόδημος. ο Αγιορείτης και ο Χρύσανθος ο Αιτωλός*» (σσ. 218-238). Αθήνα: ΕΕΚΜ 16

ΦΩΣΚΟΛΟΣ, Μ., ΦΟΝΣΟΣ, Α. (2003). « Οι περιπέτειες ενός Καπουκίνου στο Αιγαίο του 17ου αιώνα» (σσ. 235-400). ΤΑ 5

ΦΩΣΚΟΛΟΣ Μ. (2005). «Η Τήνος κατά την Γκιζοκρατία» (σσ. 141-170). στο Μ. ΦΩΣΚΟΛΟΣ (επιμ.), *Τήνος. Ιστορία και Πολιτισμός*, τομ. Α΄. Αθήνα.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Rivière, G., H. (1989) *La muséologie selon* (σ.402). Paris: Dunod.

ΑΡΘΡΑ

Γρηγόρης Πολυκρέτης, Γ., Παγανέλη, Ε., Μιλικούτη, Σ., Τ. (2007) «Πρόταση αποκατάστασης του συγκροτήματος του Ανακτόρου των Ιησουιτών Μοναχών στην Νάξο», *Επιστημονική Επετηρίδα Εφαρμοσμένης Έρευνας, Vol. XII, Νο1* (σσ. 64-80).

Προφορικές Μαρτυρίες

Ανεβλαβής Φραγκίσκος-Χρήστος (Εργατοτεχνίτης Εφορείας Αρχαιοτήτων Κυκλάδων).

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ

<http://network.icom.museum>

<https://unesco-hellas.org>

<http://network.icom.museum/icom-greece>

<http://www.greekgastronomyguide.gr/item/peristerones-tinou/> (2018, 10 Σεπτεμβρίου).

<https://www.cloudschool.org/activities/ahFzfmNsb3Vkc2Nob29sLWFwcHI1CxEVXNlchjBsoEBDAsSBkNvdXJzZRiAgICAwidCgwLEghBY3Rpdml0eRiAgICAuIyWCgyiARA1NzI4ODg1ODgyNzQ4OTI4> (2018, 12 Σεπτεμβρίου).

http://www.truenaxos.com/index.php?dispatch=pages.view&page_id=9 (2018, 13 Σεπτεμβρίου)

Βιγγοπούλου Ι.(2014) Νάξος.

Ανακτήθηκε από: <http://el.travelogues.gr/page.php?view=29> (2018, 2 Σεπτεμβρίου).

Παρασκευαΐδου Σ.- Βιντζηλαίου Λ., (2014, 20 Νοεμβρίου) Νάξος...Ιστορία και πολιτισμός...μέρος 2^ο.

Ανακτήθηκε από: <https://naxioikritis.blogspot.com/2014/11/2.html> (2018, 2 Σεπτεμβρίου).

Ορεινός Ναξιώτης, (2016, 17 Οκτωβρίου) Οι περιστεριώνες των Κυκλάδων και της Νάξου.

Ανακτήθηκε από: https://orinosaxotis.blogspot.com/2016/10/blog-post_17.html, (2018, 10 Σεπτεμβρίου).

